

KAITSE KODU!

1' 2003 (43)
KAITSELIIDU AJAKIRI

TEEME ISE VÄRBAMISVOLDIKU

**ABIPOLITSEINIKUD –
RAHVA OMA KAITSE**

**KAITSELIIT KORRASTAB
OMA SRUKTUURI**

ISSN 1406-3387

9177140613380041

KAITSELIIDU VALGERISTI I KLASSI TEENETEMÄRGI ÜLEANDMINE PRESIDENT ARNOLD RÜÜTILE

Fotod: 2 x Ivar Jõesaar

Fotod: 4 x Ardi Hallismaa

Kaitseliidu ajakiri
Kaitse Kodu!
Asutatud 11. september 1925

Väljaandja Kaitseliit
Ilmub kuus korda aastas.

Peatoimetaja:
Itn Ivar Jõesaar

Makett ja küljendus:
Matis Karu

Reklaam ja levi:
Virgo Tamm
kaitsekodu@hotmail.ee

Toimetus:
Riia 12, Tartu 51013
Telefon 07-314 151
Faks 07-314 150

Toimetuse e-mail:
kaitsekodu@kaitseliit.ee

Trükitud ASi Printall trükikojas

Toimetus kaastöid ei
retsenseeri ega tagasta.

Kaitsejõud internetis:
www.kaitseliit.ee
www.mil.ee
www.ksk.edu.ee
www.online.ee/ov/
www.nppk.ee
www.orkester.mil.ee

KAITSE 1' 2003 (43/489) **KODU!** **KAITSELIIDU AJAKIRI**

SISUKORD

Foto: Ardi Hallismaa

KAANELUGU:

TÄNAVU KORRASTAB KAITSELIIT OMA STRUKTUURI

Kaitseliidu arengukava aastani 2008 seab vabatahtliku riigikaitseorganisatsiooni ette ülesanded, mille täitmiseks peab ennast tubliski pingutama. Esiteks on vaja sõjaväelises mõttes suuruse järgi kohale raputada ajaloolise järjepidevuse alusel tekkinud üksused. Teiseks vajab uuendamist Kaitseliidu enda juhtimisstruktuur, milles on juhtimisteoorias lähtudes puudub üks vahepealne juhtimistasand. **LK 11**

KOMMENTAAR NOORTE KOTKASTE PÕHIKIRJA TEEMAL

Anu Paidre

Käesoleva aasta 22. jaanuaril võeti Kaitseliidu keskkogu otsusega vastu Noorte Kotkaste põhikirja muudatused, mille järgi lihtsustatud ülesehitusega poisteorganisatsioon edaspidi tööle hakkab. **LK 17**

JUHT – JUHIM – KÕIGE JUHIM I

Andres Mihkels

Kommentaari kaitseministeeriumi üllitatud raamatus "Eesti riigikaitse juhtimine" toodud seisukohtadele, mis tuginevad hiljuti vastu võetud rahuaaja riigikaitse seadusele. **LK 29**

SALGAPEALIKE KOOLITUSEST NOORTE KOTKASTE TARTU MALEVAS

Martin Erstu

Et leevendada suurt noortejuhtide põuda, koolitatakse Noorte Kotkaste Tartu malevas teist aastat järjest salgapealikuid. **LK 37**

Teeme ise värbamisvoldiku

LK 6

Kolonelleitnant Robert Telliskivi 85

LK 14

Sakala kodutütred käisid Tallinnas Teeviida infomessil

LK 16

Sakala noorkotkaid ei takista käre talv

LK 16

Kaitseliidu eriorganisatsiooni Noored Kotkad põhikiri

LK 19

Peole, peole...

LK 27

Kaitseliit nooreneb: Nõmme malevkonna juuniorkompanii

LK 35

Abipolitseinikud – rahva oma kaitse

LK 39

Ajakirjas Kaitse Kodu! 2002. aastal ilmunu

LK 41

KAITSELIIT HAKKAB TARGEMINI SUUTMA

Oleme siin korduvalt hellitanud iseennast väiteiga, et Eesti taastatud riigikaitse on ikka olnud nii, et kui kuidagi ei saa, siis kuidagi ikka saab ja Kaitseliit veab välja ning talupojatarkus teab lahendusi. Sellel ilusal mantral kipub aga see häda olema, et need kuidagi saadud lahendused on rabadad, süsteemitud ja ajutised. Aastaid süsteemitult erandlike olukordade avariipunniks kasutatud Kaitseliit on kulunud viledaks ja tema turjale ei ole piisavalt musklit kasvanud. Ja ega selle talupojatarkusegagi e-mõtlemise ajastul kõrget lendu tee.

Jälle jõuame välja kuldse tammsaareliku tõdemuseni, et eesti mees peab õppima nagu hull. Õppima igal võimalusel ja ka siis, kui ametlikud õpperühmad on juba täis ning suured pealikud pole veel kokku leppinud, kellele ja mida üldse õppida antakse.

Kuid meie sõit võib ikkagi toppama jääda sumbunud õhuga kõrgeltõpetatuse elevandiluuutornis, kui me ennast oma vastse tarkuse kohaselt liigutama ei sunni. Kusjuures tegutsema võiks meid sundida kabinettide vaikuses sündinud skepsis, et milleks seda Kaitseliitu uue maailmakorralduse paraadile vaja on, kui tema struktuur on segane ja oma asja ajavad nad ebaprofessionaalselt vabast ajast põhitöö kõrvalt.

Tegelikuks liikumapanevaks jõuks peaks meile aga olema tõsiasi, et esmakordselt taastamise järgselt on Kaitseliidul olemas mitmeaastane arengukava (aastani 2008), mille rakendusplaani ellu viies saame teada, mis meie talupojatarkus tegelikult väärt on, olgu siis neid uhkeid kavasad välja mõeldes või kord välja mõeldud ja kokku lepitud asja ära tehes. Vaat nii targad ja suutlikud hakkame olema.

Ivar Jõesaar, ltn

SUMMARY

This year the Defence League will be regulating its structure

The Defence League's development plan until the year 2008 gives various assignments to the organization. In order to fulfill all these tasks the Defence League has to make considerable efforts. We need to recruit new members and prepare reserve units having definite capacity. First and foremost the valid structure of the Defence League needs to be regulated. Regional units of the Defence League, which was restored on the basis of historical continuity, are mostly located in places where their predecessors were before the Second World War. Unfortunately the situation in the country has changed and not all areas are so densely populated as when the units were founded. Thus the names of units often do not correspond to the number of members. The leadership structure of the Defence League also needs regulating similarly to the defence regions currently being established. Pp. 11-13.

New Articles of the Young Eagles organization

The Young Eagles are the last among the youth organizations of the Defence League

who's renewed Articles shall be published in *Kaitse Kodu!* The finishing and final adoption of the text of the Articles published here has taken so long time because of prolonged principal disputes. Life has changed a lot since 1930 and several clauses of the Articles are not easy to implement nowadays.

One has tried to include new approaches in the Articles in order to maintain continuing ideal principles, which will last over times. Pp. 17-26.

Let's party...

Before the Second World War one of the most important tasks of the Defence League's special organization for Women - *Naiskodukaitse* - was to raise money for the activities of the Defence League. Organizing parties was one of the best ways to perform this task.

Nowadays the entertainment business has created various forms of entertainment with the aim to get money from fun-loving people, however before the war people living in country regions mainly had to organize their own parties.

Naiskodukaitse with its voluntary organized members was incomparable in this regard. Income received from the parties was given to the Defence League

to enhance its national defence-related operations. Pp. 27-28.

Who is the highest-ranking leader of national defence?

Andres Mihkels, advisor of the Commander of the Defence League has decided to thoroughly comment on the book "*Leadership of the Estonian National Defence*" ("*Eesti Riigikaitse juhtimine*"), published by the Ministry of Defence. The comment states that in the book, mainly meant for explaining the new peacetime national defence act of Estonia the Ministry of Defence is trying to justify the changes in the structure of the Estonian National Defence provided by the act, which *Riigikogu* adopted rapidly. By explaining the act the book again brings about the dispute, which has been going on since restoration of the Republic of Estonia.

Who and how is the highest-ranking commander of national defence? The author points out contradictions and provisions in the act, which can be interpreted in different ways.

These disadvantages result from incomplete consideration of the provisions and would not be beneficial to the organization of peacetime national defence. Pp. 29-34.

KODUTÜTARDE JA NOORTE KOTKASTE ESIVÖISTLUSED KABES

**Angelika Naris, Kodutütarde peavanem
Aivar Sarapik, leitnant**

Kaitseliidu noorteorganisatsioonide esivõistlused kabes peeti 1. märtsil Harjumaal Kiili koolis. Osales 13 neljaliikmelist kodutütarde ja noorkotkaste võistkonda. Mängiti Šveitsi süsteemis seitse vooru.

Arvestust peeti nii individuaalselt kui ka võistkondlikult. Pärast pikka päeva selgusid parimad. Kodutütarde ringkondadest olid tublimad Võrumaa (Mari Allik, Silja Turvas, Reet Värnik ja Ave Salumets), Valgamaa (Meeli Pällin, Annika Toit, Marje Vokk ja Evelin Armulik) ja Saaremaa (Anneli Kraun, Anu Pahapill, Kristina Oll ja Maarja Põldoja). Individuaalselt olid osavamad Meeli Pällin (Valgamaa ringkond), Leen Jürman (Lääne ringkond) ja Anneli Kraun (Saaremaa ringkond).

Noorte Kotkaste malevatest saavutas esikoha Tallinn (Imre Anton, Riho Briker, Feliks Gluško ja Harry Rull). Teise koha saavutas Võrumaa (Meelis Lille, Tairo Jõgeva, Kristo Ivask ja Tanel Erik) ning kolmandaks tuli Jõgeva (Elmar Tali, Madis Hunt, Mart Teppo ja Toivo Joosua). Individuaalselt olid parimad Imre Anton (Tallinna malev), Elmar Tali (Jõgeva malev) ning Mairo Tori (Harju malev). ■

KODUTÜTARDE JA NOORTE KOTKASTE ISAMAALISE OMALOOMINGU KONKURSS

Kodutütred ja Noored Kotkad tähistasid Eesti Vabariigi 85. aastapäeva isamaalise omaloomingu konkursiga. Igas malevas viidi läbi eelvoorud, mille käigus selgitati välja tublimad luuletuste ja kirjandite kirjutajad, osavamad joonistajad ning plakatite kujundajad. Kaitseliidu peastaapi laekusid igast malevast parimad tööd (arvestust peeti eraldi nooremas ja vanemas vanuseklassis).

Konkursist tehti kokkuvõtteid 22. veebruaril Türi Majandusgümnaasiumis peetud pidulikul koondusel. Osavõtjateks olid kodutütarde ja noorkotkaste esindused, igast malevast kümme inimest. Kohapeal oli välja pandud näitus huvitavamatest joonistustest ning põnevamatest plakatitest. Kohalolijad said kuulata parimaks tunnustatud luuletusi ja kirjandeid. Vaheldust pakkus kohaliku kooli rahvatantsurühm ja noored muusikud, kes olid ise samuti kodutütred.

Luuletuste ja kirjandite teemad olid väga mitmekesised: imetleti Eesti loodust, arutleti vabaduse teemadel, mõtiskleti kodumaa tulevikust, räägiti kodutütarde ja noorkotkaste tegemistest.

Joonistused ja plakatid olid väga eriilmelised. Kõige enam joonistati loodus- ja kodupilte. Paljudel töödel oli kujutatud Eesti lippu. Päeva lõpetas ühislaul "Eesti lipp". ■

KAITSELIIT 85

Neeme Brus, nooremleitnant

Tänavu on juubeliaasta nii Eesti Vabariigil kui ka Kaitseliidul. Sel puhul tahame korraldada mitmeid avalikke üritusi just juubeli märgi all, samuti valmistada trükiseid.

Nii näiteks tuleb Kaitseliidu tänavusuvine võidupüha paraad Jõhvis varasematest suurejoonelisem. Lisaväärtust annab üritusele ka võidupüha ajal Eestis korraldatav rahvusvaheline sõjaväeorkestrite festival ESTTATOO, kus neli välismaa külalisorkestrit marsivad koos Eesti kaitseväge orkestriga paraadi rivis. Lisaks korraldame kontserte Jõhvi kandi rahvale eelmisel päeval ning suure vigurmarssimise kohe pärast paraadi Jõhvis. Kõik see toimub ürituste Kaitseliit 85 raames.

Tavapärasest pidulikumalt tähistame ka aastapäeva enast 11. novembril. Korraldame Kaitseliidu juubelikonverent-

si, mille ettekannetes käsitleme mitte ainult meie organisatsiooni ajalugu ja tänapäeva, vaid ka Eesti riigikaitset tervikuna ka NATOga liitumisest tulenevaid uusi väljakutseid.

Lisaks neile peamistele üritustele osalevad Kaitseliidu malevad organisatsiooni ühtse avalikkussuhete kampaania raames näiteks kevadistel tudengipäevadel Tartus ja Tallinnas, vabariigi aastapäeva paraadil, kooli alguse üritustel septembris ja mujalgi.

Juubeli puhul kaunistame kõik meie trükised vastava logoga, plaan on anda välja postkaart ja tavapärasest veidi kvaliteetsem aastaraamat.

Kõik Kaitseliidu peastaabi kavandatavad ettevõtmised teenivad nii juubeliaastal kui ka muul ajal organisatsiooni maine jätkuvat parandamist ja rahva kaitsetahte kasvatamist, mis on ju üks Kaitseliidule pandud olulistest ülesannetest. ■

NAISKODUKAITSE ON KRIISIDEKS VALMIS

Laupäeval, 22. märtsil peeti Tartus Kaitseliidu eriorganisatsiooni Naiskodukaitse korraline esindajatekogu. Ettekannete ja arutelude läbiv teema oli Naiskodukaitse ülesanded seoses Kaitseliidu arengukavaga kuni aastani 2008.

Nii nagu kogu Kaitseliit, võtab ka Naiskodukaitse muutunud julgeolekupoliitilistes oludes oma väljaõppes ja tegevuses peasuuna kodanikukaitsele. Eesmärgiks on suurendada kogu Eesti ühiskonna valmisolekut tulla toime võimalikes eriolukordades, aidata iseend, oma perekonda ja teisi inimesi.

Naiskodukaitsejad süvendavad selleks oma meditsiiniõpet, samuti muid erialaseid teadmisi.

Kaitseliidu naisteorganisatsioon on palju teinud ka inimeste kaitsetahte kasvatamisel, seda peamiselt eeskujul näjal.

"Sõja puhkemine Iraagis ei ole see põhjus, miks naiskodukaitsejad täna kriisiolukordadest räägivad. Oleme juba aastaid end sellisteks juhtumiteks ette valmistanud, oskame naiste ja Kaitseliidu toetajatena tegutseda nii rahu kui ka sõja ajal," ütles Naiskodukaitse esinaine Dagmar Mattiisen. ■

TEEME ISE VÄRBAMISVOLDIKU

Juba sajandeid on üks levinumaid teavitushendideid trükisõna. Trükitud infokandjaist kõige lihtsam ja käepärasem on voldik, mis annab hea võimaluse ka Kaitseliidu tutvustamiseks.

Uku Arold, lipnik

Et see voldik aga korralik välja näeks, hõlpsasti loetav oleks ja vajalikku teavet sisaldaks, tuleb teada hulka piasjasju. Mõned neist vajavad erialast õppimist, teised aga on tava-mõistusele selged, ent kipuvad pahatihti kahe silma vahele jääma.

Käime alljärgnevalt läbi malevkonna värbamisvoldiku võimaliku saamisloole ja vaatleme enimlevinud probleeme, mis trükise ettevalmistamine käigus võivad ette tulla.

Sihtrühma valik

Telekanaleist tuttav pesupulbrireklaam õpetab: kui üks asi sobib kõigele, ei sobi ta millekski. Seega ei tohiks ka väikesemahulise värbamisvoldiku eesmärk olla malevkonna kohta kogu materjali avaldamine. Vaja on välja valida teemad, mis on võimalikule tulevasele malevlasele olulised liitumisotsuse tegemiseks, sest värbamisvoldikut ei ole mõtet kasutada malevkonna üldise reklaamvoldikuna – tutvustava reklaamvoldiku eesmärk ja sihtrühm on teistsugused.

Oluline on teadvustada, mis eesmärgil peab voldik toimima. Mõnedki riigiasutused annavad välja hiigeltiraažis klantspaberil värviraamatuid, mida siis sõltuvalt kasutada oleva raha hulgast lastakse täpselt ühesugusena trükkida eesti, vene, inglise ja veel mis tahes keeles, andmata endale aru, et täpselt ühesuguse sisu ja kujundusega kirjatükk ei saa nii erinevatele sihtrühmade ühtemoodi mõjus olla.

Kaitseliidu värbamisvoldiku sihtrühmaks on terve, vastutustundeline isamaaliselt meelestatud (mees)kodanik. Meil on vaja meelitada ta malevkonna tegevuses aktiivselt osalevaks liikmeks. Analüüsigem, miks ta veel Kaitseliitu ei kuulu. Üks põhjus võib olla infopuudus. Ta oleks ehk hea meelega kaitseliitlane, aga see ei ole talle lihtsalt pähe tulnud. Või eksitab teda see teave, mida ta on saanud Kaitseliitu negatiivses valguses näitavatest müütidest.

Põhjuseks võib olla ka ajapuudus ja hõivatus muudest tegemistest. Muid kehale ja vaimule atraktiivseid tegevusi pakkuvad organisatsioonid on Kaitseliidule selles osas konkurendiks. Malevkonna ülesanne on leida see miski, mis Kaitseliitu teiste vaba aja sisustajate seast ereda ja vabalt välja tooks.

Trükise hind

Peamised piirangud voldiku vormile ja mahule seab raha. Kui raha oleks piiramatult, võiks kogu teenuse osta mõnelt reklaamifirmalt – lasta neil täpselt välja uurida kõik võimalikud mõjurid, mis malevkonna tegutsemispiirkonnas asiseid inimesi Kaitseliitu võiksid tuua, koostada särav tekst ja korraldada fotosessioonid löövate piltide saamiseks. Jääksid ära ka kõik kujundamise, trükikoja otsimise ja levitamise mured.

Isegi siis, kui raha on olemas, on selle valiku korral omad ohud. Esiteks võib Kaitseliidu elust-olust eemalseisev reklaamifirma valmistada materjali, milles reklaamitav ei vasta tegelikkusele, s.t ei tabata nn Kaitseliidu tuuma. Seega peab malevkond ikkagi ise voldiku tegemisega kursis olema ning oskama vajadusel oma eesmarke selgitada ja põhjendada. Teiseks tuleb pidevalt jälgida, et reklaamifirma teenus mahuks eelarvesse, s.t et näiliselt pisikesed parandused ja täiendused ei ajaks eelarvet lõhki – muidu võib halb üllatus tabada malevkonda alles arve saamisel.

Kuid katsume esialgu reklaamifirma abita hakkama saada.

Kui on enam-vähem selge, mis formaadis trükis peaks tulema, tuleb hakata hinnapäringuid esitama. Eesti trükikodade hinnad täpselt ühesuguse toote trükkimiseks võivad harvadel juhtudel erineda kuni 10 korda (neil juhtudel on tõenäoline ka märgatav erinevus trükikvaliteedis), poolteisekordsed hinnaerinevused üsna ühesuguse kvaliteedi juures on aga üpris igapäevased. Tavaliselt saab hinna osas pisut tingida, eriti kui teine, odavam pakkumine on varrukast võtta.

Mis andmeid trükikoda hinnapakumise tegemiseks vajab?

Kõige suurema osa hinnast määrab see, kui palju paberit trükkimiseks kuulub. Selle saab trükikoda teada teie antud trükise formaadist (laiailaotusena) ja tiraažist. Olgu lisatud, et kui plaanis on valmistada vaid mõnikümmend voldikut, tuleb ettevalmistuskulude suurusse tõttu ühe voldiku omahinnaks paarikümmend krooni, mistõttu oleks otstarbekam paljundada neid maleva või sõbraliku malevlase printerit ja/või paljundusmasinat kasutades. 300, 1000 ja 5000 voldiku tükihinna erinevus tuleneb just ettevalmistustööde maksumuse jagamisest tiraaži peale.

Peale trükiarvu tuleb valida ka paber (või panna kirja oma nõuded paberile). Paberisorte on palju ja nende hinnad on erinevad. Paberit hinnatakse kaalu järgi ruutmeetri kohta. Lihtsa voldiku puhul võiks paberi kaal olla 150–170 g/m² coated (läikega ehk kriitpaber) või uncoated (mattpaber). Võrdluseks: tavalise koopiapaberi kaal on 80 g. Kriitpaberile trükitud voldik haaratakse infoletist meelsamini kaasa, läiketa trükis aga jätab soliidsema ja asjalikuma mulje.

Oluliselt mõjutab nii hinda kui ka voldikust jäävat muljet värvikasutus, kusjuures maksavad kiled, värvid ja trükiplaadid, samuti töö ise. Võib valida lihtsa, ühe- või kahevärvitrukise või täisvärvis voldiku, s.t neljavärvitrukise. Ühevärvitrukis pole kõige odavam, aga kui voldikuid pole vaja kuigi palju, siis võib ühevärvitrukise aset täita ka lihtsalt väljatrukis printerist või paljundusmasinaga tehtud koopiat. Meeldetuletuseks: peale valge paberi on olemas ka värvilisi, mis lisavad sellisel viisil paljundatud voldikule atraktiivsust. Trükikojas tehtud ühevärvitrukise puhul lisandub aga võimalus, et see ainuke trükivärv pole sugugi must, vaid näiteks tumeroheline, tumesinine, pruun või milline iganes – peasi, et ta paberilt hästi eristuks ja loetavuse säilitaks.

Neljavärvitrukis on võimalik anda edasi peaaegu kõiki värvitoone peale

kuldse ja hõbedase. Värvifotode trükkimiseks ongi ainuvõimalik neljavärvitrükk. Kui on soov halja terase värv hõbedasena välja tuua, tähendab see lisakulutust veel ühele värvile.

Värvide puhul hoidke ühtset stiili. Voldiku välisküljed võivad olla neljavärvitrukkis ja siseküljed ühevärvitrukkis, aga ühes voldikus kõiki vikerkaarevärve kasutada ei sobi. Kaitseliidu trükistel võiks kasutada läbivana Kotkaristi linde värve – oranži (rahvusvahelise Pantone värvitabeli oranž 137 MC) ja taevasinist (Pantone 285 C).

Hind sõltub ka sellest, kuidas trükikoda materjali kätte saab. Algaja peaks esitama kindlasti nn avatud faili (see on küll trükikojale ebamugavam ja võib vähesel määral hinda suurendada, aga annab Gutenbergi jüngeritele võimaluse viimaseks tehnilise kvaliteedi kontrolliks ja parandamiseks). Kel kogemust rohkem, võib trükikojale vastavalt nende näpunäidetele ka juba printfaili või *Acrobat Distilleriga* tehtud pdfi pakkuda.

Trükikojas tehakse iga värvi jaoks trükiplaat. See trükiplaat tehakse trükikile alusel. Enamasti on trükikojad valmis ise ka trükikilede (ehk reprode) valmistamise korraldamise enda peale võtma. Et aga igal trükikojal oma (üsna kallist) reprode väljatruki võimalust ei ole, tasub uurida hindu ka reprododest. Kokku saab hoida selles osas vaid üheja kahevärvitruki korral – need kiled on võimalik ise näiteks bürootarvete kauplustes müüdavatele *Amographicsi* (piimvalgetele) kiledele laserprinteril peegelpildina (*mirror*) trükkida, kuid tahmakassett peab sel juhul olema üsna uus, et väljatrukk saaks võimalikult kontrastne. Fotode puhul jääb sel juhul aga väljaprintiraster nähtavaks – täpselt nii, nagu väljatruki paberile. Siinkohal võib öelda, et veel mõne aasta eest valmisid ka ajakirja Kaitse Kodu! kahevärviküljed just sel viisil. Kuid tähelepanu, trükikojale hinnapäringut tehes uurige kindlasti, mis hinnapaketi sisse jääb, sest paljude trükikodade hinnas sisaldub ka väljatrukk lihtkiledel (nn kal-kadele).

Trükikoda huvitab kindlasti ka järeltöötlus ehk mis valmistrükitud paberipoognatest lõpuks saama peab. See avab teile järjekordsed kokkuhoiuvõimalused. Poogen tuleks lasta lahti lõigata küll trükikojas, kus korralik giljotiin olemas, aga voltimise saab ka vabatahtlike kätega ise ära teha. Voltimise hind moodustab olulise osa lõpphinnast just väikse-

mate ja muidu odavamate trükikodade puhul, kus voltimisseadmeid pole ja kogu murdmistöö tehakse käsitsi.

Et jutt selgem oleks, toome siinkohal näidishinnapäringu üldlevinud formaadis voldikule, mis kujutab endast kolmeks murtud A4 lehte, mida tahaksite trükkida ca 160-grammisele kriitpaberile ühelt poolt nelja ja teiselt poolt ühe värviga, mille tiraaž peaks olema 400 ja mida trükikoda ei pea kokku murdma.

Palume hinnapäringut voldikule formaadis A4, 4/1 värvi, 400 eks, kriitpaber 150–170 g/m². Kokkuvoltimist ei vaja. Materjalid esitame Adobe PageMakeri failina.

Kui olete saanud erinevatest trükikodadest hinnapakumised ja töö teostamise tähtajad, üksjagu tinginud ja lõpuks välja arvutanud, et värbamisvoldiku trükkimiseks raha jätkub, tuleb tegeliku tööga pihta hakata.

Voldiku sisu

Värbamisvoldik peab suutma:

- 1) lugejas huvi äratada (et ta selle enda kätte võtaks);
- 2) lugeja huvi hoida (et ta selle läbi loeks);
- 3) tekitama soovi malevkonnaga liituda;
- 4) näitama, mida liitumiseks teha tuleb.

Tekst peab olema sihtrühmale arusaadav ja atraktiivne. Võimalik, et lugeja ei ole veel ajateenistust läbinud või läbis selle üsna ammu Nõukogude armee, mistõttu liiga erialaline keelekasutus on pelutav. Sõjaväelisel korraldatud organisatsiooni puhul on aga kohatu laskuda ka semutsemisse ja slängi. Säilitagem soliidsus.

Samas tuleb arvestada, et soliidsust ei ole võimalik saavutada kantsleikeelega. Näiteks lause *Eesti Kaitseliidu N maleva M malevkonna A-kompanii liikmete normatiividele vastava väljaõppe omandamine teostatakse läbi standardiseeritud militaarpedagoogiliselt motiveeritud teoreetilise ja praktilise tegevuse baasi pakkumise* on sedavõrd keerukas ja arusaamatu, et jääbki mõttetuks. Hüüatus *Mees, rebi en-nast Kaitseliitu, näksime koos pori!* tekitab aga lisaks sellele, et mõjub karjuvalt labasena, ka lugejas väära ettekujutuse Kaitseliidust. Kasutada tuleb lihtsaid ja selgeid lauseid, kust liigliha välja roogitud. Ilmekas olla ei keela seejuures keegi.

Pidage teksti koostades kindlasti silmas, kes on selle lugeja. Pöördu te alevgümnaasiumi tehnikasporidist innus-

tunud noorukite või linna eliitgümnaasiumi põhjalike ajaloo- ja poliitikateadmistega isamaaliselt innustunud noor-sandide poole? Üritate värvata metsavaraste tegevusest ärapahandatud külamehi või sulide ja huligaanide pidurdamatu tegevuse tõttu naabrusvalvele mõtlemaid majaomanikke? Värbamisvoldikus tuleb rõhutada just konkreetsele sihtrühmale olulisi motiive Kaitseliiduga liitumiseks.

Tekst peab olema struktureeritud. Voldiku esiküljel peab kutsuma lugema ja samas andma ka aimu, millest voldikus juttu on. Sellele järgneb teave pakutava väljaõppe jm võimaluste kohta, seejärel aga info, mida tulevaselt liikmelt oodatakse. See peab juhtima teotahtelist kandidaati mõttele: “Ma saan sellega hakkama.” Seejärel võiks olla mõni sõna Kaitseliidu ja/või malevkonna ajaloost. Puududa ei tohi ka liikmekssaamise kohustuslike eelduste ja liikmeksvõtmist välistavate tingimuste loetelu. Lõpus peavad kindlasti olema kirjas kontaktandmed, kust lisainfot pärida ja kuhu liitumissooviga pöörduda. Näiteks võib voldiku ühe külje teha küljestrebitavaks “liitumisankeediks”. Voldiku külgede lugemise tõenäoline järjekord on näidatud joonisel 1.

Nüüd kontrollige kirjutatu üle. Ega seal ole kirjavigu? Alati on mõtet teksti veel kellelegi näidata, kes seda esmakordselt näeb ja seetõttu kirjavigadest nii kergesti üle ei loe. Võib-olla on malevkonnas mõni päris keeleinimene, kes tunneb ära kõnekeelsused ja sõnade väärkasutuse, rääkimata sellest, et mõistab kirjavahemärgid paika panna? Kui sellist inimest pole kaitseliitlaste seas, äkki leidub naiskodukaitses? Või mõne Kaitseliidu mehe peres või sõpruskonnas? Ja kui tõesti ei leidu, siis ilmselt ei keeldu ka kohaliku kooli emakeeleõpetaja voldiku tekstile pilku peale heitmast.

Pildivalik

Meediateoreetikud väidavad, et üks pilt asendab tuhat sõna. Seetõttu peab pildivalikul olema eriti hoolas. Tehniline praak tuleb kindlasti kõrvale jätta. Asume nüüd malevkonna eripalgelisest võitlustest jutustava albumi kallale. Üsna igav tuleb voldik, kus kõik pildid on õppetööst klassis või vabaltseisangust riviplatsil. Pilt peab olema informatiivne, mitte üksnes värvilaiguks teksti juures, vaid teksti täiendav ja ilmestav teavitaja. Parimad pildid on nn

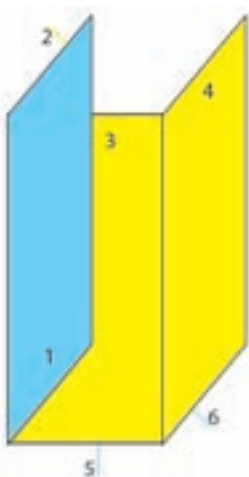
tegevuspildid, kus on näha liikumist. Ja kus värvigamma üldmulje saamisel oma osa mängib. Laigulises mundris mehed küpselt rohelisel taustal halli tae-va all võivad mõjuda liiga üksluisena. Pildil võiks leiduda mõni värviaktsent, olgu see siis punane majasein või sini- ne veesilm. Mustvalges trükises ei pruugi pildi emotsioonirikkus välja paista. Kui pildid või osa neist on kavas trükki- da mustvalgelt, tuleb nende valikud mõelda ka sellele, kuidas üks või teine konkreetne foto siis mõjub.

Digitaalsete fotode (kas digitaalkaa- meraga pildistatud või juba arvutisse skaneeritud) puhul tasub arvestada ru- sikareeglit: maksimaalne trükisuurus on neli korda väiksem kui ekraanil nähtav. Juhul, kui allesjäänud pildivalik napp tundub, võib pöörduda Kaitseliidu pea- staabi avalike ja välissuhete osakonda või kaitsejõudude peastaabi avalike su- hete teenistusse, kus suuremate väljaõp- peirituste fotoreportaažid tallel.

Paigutusmall (*layout*)

Kõigepealt tehke endale makett. Võt- ke tavaline A4 suuruses paberileht ja murdke see just selliseks voldikuks, nagu kavas teha. Märkige, mis info min- gile küljele läheb. Arvestades teksti mah- tu, paigutage ära fotod ja allüksuse süm-boolika. Konkreetset teksti illustreerivad fotod jm illustratsioonid peavad sattuma sellega samale küljele.

Vältige fotode paigutamist teksti nn hauasammastena, s.t igas veerus täpselt samale kohale. Väiksemaid pilte ja joo- niseid võib paigutada ka teksti sisse (vt joonis 2). Kuid sellega tuleb olla ette- vaatlik. Teksti sisse ebaloogiliselt pikitud illustratsioonid teevad selle hal- vemini loeta- vaks. Olulise- mad ja efektse- mad pildid või- vad olla kogu veeru laiused. Sellega jäta- vad mulje era- kordsest tähtsu- sest ja püüavad lugejat veenda veergu läbi luge- ma. Kui voldiku küljel on mitu veergu, võib väga hea pilt ulatuda ka üle mitme veeru.

Joonis 1. Voldiku külgede tõenäoline lugemisjärjekord.

Joonis 2. Voldiku kujundamise ja illust- ratsioonide paigutamise võimalusi.

Kui ühele leheküljele tuleb mitu pilti, pidada silmas rusikareeglit: üks, nn do- minantpilt on teistest suurem, järgmine pilt peaks olema sellest umbes poole väik- sem, kuid liiga väikesed pildid kipuvad jääma üksnes ebamäärasteks värvilaiku- deks. Liialdada piltidega ei maksa: üks hästieksponeeritud pilt on mõjusam kui mitu postmargisuurust viletsat. Suurtel piltidel olgu ka pildiallkirjad.

Nüüd on aeg istuda arvuti taha.

Fotod ja muud illustratsioonid voldikus

Kõigepealt tuleb korda teha pildid. Kui need on alles paberil, on vaja neid skaneerida. Skaneerimise käigus võib pilti ka suurendada ja vähendada ning kadreerida, s.t lõigata sealt välja vaid oluline, see, mis edastab voldiku lugeja- le vajalikku teavet. Lage väljak ja kirbu- suurused võitlejad selle paremal serval ei ole huvitavad. Digitaalset pilte saab kadreerida ka fototöötlusprogrammides. Kõige õigem on skaneerida kadreeritud foto kohe trükisele vajaliku suuruse ja eraldusvõime ehk rastritihedusega (kva- liteetse värvitrükise saamiseks peaks see olema 250–300 dpi (punkti tolli kohta). Kuigi asjatundja käes võib vahel ka pi- sut lahjemast pildist asja saada, ei mak- sa algajal sellega katsetada. Pealegi õigustab lahjema pildi töötlemine vaid väga hea foto korral ja sedagi vaid ju- hul, kui parema eraldusvõimega pilti kusagilt ei saa (originaal on kadunud või ongi digitaalkaameraga väikese rast- ritihtedusega foto tehtud).

Digitaliseeritud foto pole veel trüki- kõlbulik foto. Nüüd on vaja fototöötlus- programmi (tuntuimad on *Adobe Photo- shop* ja *Corel Photopaint*) abi. Seda tööd on riskantne eelnevate oskuste ja harju- tamiseta teha. Tavakasutajal pole kõne- aluseid programme arvatiski. Võib-olla on teie malevkonnas keegi, kes kõnealu- seid programme juba kasutab? Kui mit- te malevkonnas, siis ehk teie vastutus- alal tegutsevate Noorte Kotkaste rida- des? Nutikate koolipoiste arvutioskused, aga ka nende koduarvutite tarkvara või- vad pakkuda meeldivaid üllatusi.

Kui aga oskajat tõesti pole, tasub meeles pidada, et enamikus trükikoda- des on ametis keegi, kelle töö on arvuti taga pilte trükikõlblikuks kõbida. Fo- totöötlus kui voldiku tehniliselt keeru- kaim osa võiks sel juhul spetsialisti teha jääda, sest ka siis saab küljendusel pan- na paika piltide suurused ja asukohad.

Pisut ka sellest, miks fototöötlus trü- kiettevalmistuse käigus hädavajalik on.

Arvuti kasutab ekraanil värvide esi- tamiseks kolmevärvisüsteemi (RGB – *red* (punane), *green* (roheline), *blue* (sinine)). Trükkimiseks on aga needsamad pildid vaja lammutada neljaks värviks (CMYK – *cyan* (see on ilus särav helesinine, um- bes selline, nagu ajalehe Postimees päis), *magenta* (lillakaspunane, mis sarnaneb kunagise sini-punase keemilise pliiatsi punasele otsale), *yellow* (kollane) ja *key* (must, mida nimetatakse võtmeks). See- pärast peabki kõik värvifotod enne trük- kiminekut kodeerima CMYKi, sama käib ka muude värvielementide kohta.

Mustvalgetena trükitavad fotod tu- leb aga hea trükitulemuse saamiseks kodeerida halltoonideks – *grayscale*'i.

Fotod vajavad ka trükieelset teravus- tamist, et need hiljem trükiprotsessi käi- gus jälle oma normaalse selguse saavu- taksid.

Trükises kasutamiseks peab pilt ole- ma TIFF-formaadis. Skaneeritud pilt ongi harilikult *tif*-laiendiga, digitaal- kaamerast tulnud aga tavaliselt lai- endiga *jpg*. Konverteerida saab samuti fo- totöötlusprogrammi abil ja seda tuleks teha enne pildi töötlemise asumist.

Fototöötlusprogrammid võimalda- vad ka pildilt kaotada mõne liigse pisi- detaili, mis vahel hea võtte ära rikub. Lausa ümber joonistada fotot ei maksa (siis on targem teine illustratsioon vali- da), kuid suitsukoni võib kaitseliitlase sõrmede vahelt küll ära kustutada. Nii- samuti saab jagu puhastamata läätsest tekkinud tolmutteradest jms segavast.

1-värvitrüki puhul musta (C=0; M=0; Y=0; K=100) kasutamine on kõige igavam, aga jätab ka kõige vähem eksimisvõimalusi

Tumepruuni tooni kasutamine 1-värvitrükis jätab teie üllitistest vanaaegse mulje

Tumesinine toon aitab eristuda must-valgete trükiste seast ja mõjub kargena

Kui trükitakse ühe värviga, kusjuures see värv pole must, tuleb valida värvustabeli reast mõni tumedam toon (trükiastundjad soovivad, et siiski mitte tumedaim, vaid tumeduselt teine), et säilitada kontrastsus ja seega ka loetavus. Iga värv mõjub erinevalt. Tumesinine on rahustav ja konservatiivne, punakad toonid aga ergutavad – kutsuvad üles aktiivsele tegevusele (neid võib kasutada näiteks voldiku lõpuosas tegevusjuhiste juures), pruun jätab vanaaegse mulje.

Kui pilt (või muu illustratsioon) peab ulatama trükise servani, tuleb see teha mõni millimeeter laiema ja/või pikema (asjatundjate keeles: talle tuleb jätta kate), et hiljem ei tekiks lõikamisel inetuid valgeid servi.

Ettevaatlik tuleb olla kõikvõimalike eriefektide kasutamisega. Laialt kasutatav kujundustarkvara *CorelDraw* pakub kõikvõimalikke vigureid trükise kirevaks muutmiseks. Suurem osa neist on efektsed vaid ekraanil, trükise aga muu-

davad asjatult rahutuks ja kirjuks. Pealegi võib formaadi teisendamisel tulla ette programmi vigadest tulenevaid muutusi. Igasuguse vektorgraafika puhul tuleb meeles pidada, et see tuleb trükises kasutamiseks teisendada *eps*-formaati, kusjuures fondid tuleb muuta kõverjoonteks (*curves*).

Küljendamine

Levinumad küljendusprogrammid on *Adobe PageMaker*, *QuarkXPress* ja *Adobe InDesign*. Küljendusprogrammis on kujunduselementide paikasättimine, ühtse stiili hoidmine ja senitehtu muutmine kõige hõlpsam. Kuigi need pole keerulised kasutada, on nad üsna kallid, seetõttu võib voldikutegija leida end olukorrast, kus tal professionaalset küljendusprogrammi käepärast polegi.

Selline tarkvara leidub kindlasti kohaliku ajalehe toimetuses, samuti reklaamifirmades ja trükikodades. Ehk on mõni sealne töötaja Kaitseliiduga seotud? Ja taas: ehk on see tarkvara mõne noorkotka koduarvutis?

Ent kui küljendusprogrammi siiski kusagilt võtta pole, on võimalik lasta seegi töö teha trükikoja küljendajal-kujundajal. Kui rahaga aga väga kitsas käes ja lisakulutused ei tule kõne alla, võib mõelda enamlevinud programmide võimalustele.

Professionaalsed trükisekujundajad kiruvad tihti isekeskis, et *Corel*iga käkki- jaid on kõik see ilm täis. Selles jutus on omajagu tõde – kuigi ka valusat tõde – ja

mõni *CorelDraw* versioon on tõepoolest sageli koolipoiste koduarvutites. Reklaamibüroodes valminud lihtsamad voldikud on tihtipeale küljendatud just *Adobe Illustratoris*, *Macromedia Freehandis* või *CorelDraw's*. Need on kujundusprogrammid, mis võimaldavad ka teksti kujundada. Samas teksti paigutamiseks ja selle muutmiseks tuleb kujundusprogrammides teha üksjagu n.-ö käsitööd, nii et aega kulub rohkem. Kujundustarkvara on mõeldud eelkõige vektorgraafika tegemiseks, mitte trükise lõplikuks küljendamiseks.

Graafikud tuleb kindlasti teha mõnes kujundusprogrammis, mitte kopeerida *MS Excelist*. Kõik failid (pildid, tekstid) on küljendusprogrammi vaja importida (*place*-käsuga paigutada), mitte kopeeri ja kleebi (*copy + paste*) meetodil teisest programmist üle tõsta.

Küljendamisevõimalusi pakuvad ka laialt kasutatavad tekstitöötlusprogrammid *MS Word* ja *OpenOffice*. *Wordi* faile trükikojad tavaliselt vastu võtta ei taha, nii et nendele tasub mõelda vaid siis, kui on oskust *Wordi* dokumendist *pdf*-fail teha ja valitud trüki- või reprovokoda suudab nende *pdf*-idega majandada. Pildid ja muud illustratsioonid peavad sellelgi juhul vastama eelkirjeldatud nõuetele – see, et printer *Wordi* faili kehvakeste piltidega üsna talutavana paberile trükib, ei tähenda, et see ka trükises normaalne välja tuleb.

Ühevärvitrükiste puhul on *Word* arvestatav küljendusprogramm, ka malev-konna või mõne muu üksuse ajalehe tegemiseks sobib see suurepäraselt. Samuti on kõnealune programm asjakohane väikesetiraaziliste printeril väljatrukivate voldikute puhul. *Wordis* küljendatakse vahel ühevärvitrükis raamatuid ja *Wordi* valemiredaktorit peavad ka paljud asjatundjad parimaks, kuid reklaamvoldiku tegemiseks on see siiski halvim ja mittesoovitav variant. *Wordis* küljendatud raamatu puhul tuleb hiljem montaažilaua taga veel kurja vaeva näha. Pealegi nõuab *Wordis* piltide jm kujunduselementide paika saamine ja paigal hoidmine paremat arvutioskust kui see nendel, kes vaid *Wordis* harjunud töötama, tavaliselt on.

Laadid ehk stiilid (*styles*)

Trükise kujundamisel on oluline ühtse stiili järgimine kogu trükise ulatuses. Nii väikesemahulise trükise puhul, nagu seda on voldik, paistavad stiilivääratused kohe karjult silma.

Rasvases kirjas **olulise** esiletõstmine on igati asjakohane. Seejuures tuleb aga vältida liialdamisi, sest rasvase kirja lugemine on tegelikult raske. **Niisiis vältige pikkade lausete panekut rasvasesse kirja, kui te just lugejaid eemale peletada ei soovi.**

Sama lugu käib kursiiivkirja kohta. Kursiiv on küll vähem agressiivne kui rasvane kiri, aga sellega liialdamine ei jäta head muljet.

Kolmas viis olulise esiletõstmiseks teksti sees on allajoonimine.

Kasutage rõhutamiseks kogu trükise ulatuses ühesugust stiili ja vältige erinevate rõhutuselementide kuhjamist.

Kui kujundusoskusi napib, ei maksa kasutada üle ühe-kahe fondi (kirja). Pealkirju ja olulisemaid tekstiosi saab eristada suurema, rasvase (*bold*) ja kursiiivkirjaga (*italic*). Võib näiteks põhitextstile võtta ühe nn tavalise, šeriifidega kirja (antiikva), mille igapäevaseim näide on *Times New Roman*, sest see on kõige hõlpsamini loetav kirjatüüp, pealkirjad aga kujundada plokk-kirjas (grotesk; tuntuim neist on *Ariel*).

Fondid on loodud nn perekonniti (näiteks *Garamond*, *Schoolbook*, *Frutinger*, *Humanist* jne). Ühe perekonna kirjade kasutamine aitab samuti trükise ühtlast stiili hoida. Kuid ka siis ei maksa kasutada enam kui kolme fonti (näiteks põhitextst *New Century Schoolbook*, pealkirjad *Frutinger 95 Ultra Black* ja pildiallkirjad *Frutinger 55*). Loobuda võiks käekirja jälgendavatest (*Script*) kirjadest.

Kui fondid valitud, defineerige kindlasti pealkirja, vahepealkirja ja teksti laadid. Pealkirjade ja vahepealkirjade puhul tuleb jätta üles rohkem ruumi kui alla. Tervet lauset suurtähtedes kirja panna ei maksa, sest seda on tavalisest kirjast raskem lugeda. Loetavust rasken-

dab ka rasvase kirja (*bold*) ja kursiiivkirja (*italic*) kasutamine. Värviline taust raskendab loetavust 10%, värviline kiri värvilisel taustal aga veelgi enam, kuigi see võib mõnikord kujunduslikult kaunis välja näha. Pealegi ei sobi kirjule (säärulisele) foonile mustas (ega valges) kirjas tekst. Neil juhtudel võiks valida pisut suurema kirja.

Algajad peaksid joondama veerud mõlemast servast (*justified*), vasakult hambuline lipuladu jäägu kogemustega kujundajate mängumaaks. Lõigud olgu lühikesed – peale vaadates moodustagu need lapiti ristkülikud. Lõikude vahel võib kasutada suuremat reavahe, taand- või eendrida. Eendridadega kujunduse puhul peaks iga lõik käsitlema mingit eraldi teemat, vahepealkirju pole sellisel puhul vaja. Soovitavalt ongi eendreas esimene sõna lõigu võtmeks, selle võib muust tekstist näiteks rasvase kirja või suurtähtedega eristada.

Kui sõnavahed kipuvad liiga suureks venima, tuleb kasutada poolitamist. Mõnele programmile (näiteks *Adobe PageMaker*) on võimalik lisada ka eesti keele poolitus. Kui see on olemas, piisab vaid poolituse määramisest laadilehel (*style sheet*), ülejäänud teeb arvuti ise. Kui seda aga pole, tuleb poolitustöö poolitusreegleid järgides käsitsi teha. Igat sõna poolitada ei saa, siis olgu pigem sõnade vahed suuremad, kui kiri mõnel real lihtsalt hõre. Küljendusprogrammid lubavad sageli vaikimisi kuni 25%-list sõrendust, see tuleks juba laadi luues ära keelata. Üks sõrendatud rida keset ühtlaselt tihedat teksti on erakordselt inetu.

Teksti eesmärgiks on mitte tõmmata tähelepanu kirja kujule, vaid anda mugav võimalus sisusse süüvimiseks. Kui lugeja märkab fonti, on see juba halb märk. Kiri peab olema piisavalt selge ja suur ning mugavaks lugemiseks piisava reavahega. Lühikesed read ei eelda kuigi suurt kirja, seega võib kirja suurus olla 10–12 punkti, reavahe vastavalt 10–15 punkti. Alati tuleb arvestada, et mida keerukam on tekst, seda suuremat kirja, lühemaid ridu ja laiemat reavahet tasub teksti loetavuse huvides kasutada. Liiga suure kirjaga kirjutatud teksti, nagu ka liiga pikki lõike on raske lugeda.

Ärge muutke reavahet, et veergude otsi ühetasa saada – selleks võib mängida pildi suuruse, vahepealkirjade ja muude kujunduselementidega. Pildil ja tekstil ning pildiallkirjal ja tekstil peab olema piisavalt suur vahe, et need üksteise seljas ei oleks.

Valmis. Mis edasi?

Kui olete oma kujunduse valmis saanud, valmistage lõpptoodanguga võimalikult sarnane makett ja katsetage seda mõne sihtrühma esindaja peal: kas tekst on loetav, kas kujundus on tekstiga kooskõlas, mida võiks teisiti teha jne? Kõrvalseisjate ideedest on palju abi.

Värvilise voldiku puhul kontrollige oma tööd värvilahutuse väljatrukiga. Selleks on kolm võimalust. Tehke värvilahutusega pdf-fail (või ka lihtsalt värvilahutusega printfail), laske teha neljavärvitrukis väljatrukk ehk kromaliin või vähemalt *proof*. Kui mõni pilt ühel neljast värvilahutuse lehest puudub, olete unustanud ta CMYKi konverteerida. Tehke vajalikud parandused. Kromaliini ja *proofi* puhul tuleb arvestada lisakuluga.

Kui formaat kujundamise ja testimise käigus muutus, tehke uus hinnapäring ja andke asi trükki. Kujundusfailiga koos tuleb trükikojale üle anda kõik kujundusse paigutatud piltide ja tekstide failid ning fondid. Need suudab üles lugeda kasutatav küljendusprogramm.

Trükikojalt toodet vastu võttes võrelge kohe hoolsalt kvaliteeti kokkulepituga, ent arvestage, et paar protsenti toodangust on tavaliselt nn lubatud praak. See, mis praak pole, jagage laiali ja oodake tunglemist maleva värava taga. ■

Lisalugemist

Talis Bachman 1994. *Reklaamipsühholoogia*. Tallinn: Kontuur Disain.

Viivi Jock 1991. *Trükise kujundamise juhis*. Tallinn: Eesti Majandusjuhtide Instituut.

Roosmari Kurvits, Tiit Hennoste 1994. *Ajalehe kujundamine*. Tartu

Marvetaarium. Trükiettevalmistuse alane võrguajakiri (<http://marvetaarium.uniprint.ee/marvetaarium>).

*Photoshopi, Illustratori, PageMakeri, InDesigni ja Acrobat*i kasutamishuvidid ning vastused enamesinevatele kujundamis- ja küljendamisalastele küsimustele (www.adobe.com).

CorelDraw' algkursus (<http://www.corel.elementk.com/educate/corel/home/sampleCourses.jsp>).

*Quark Incorporated*i kodulehekülj (<http://www.quark.com/>).

Useneti uudisgrupid (ee.arvutid. disain; comp.publish.prepress; comp.graphics.apps).

Uku Arold on kaitsejõudude peastaabi avalikkussuhete tootmise ja ressursside jaoskonna ülem.

Kui teil on vaja teksti esile tõsta, siis olge ettevaatlikud rastertausta kasutamisel.

Must või ka valge tekst võib muutuda sellisel puhul raskesti loetavaks.

TÄNAVU KORRASTAB KAITSELIIT OMA STRUKTUURI

Kaitse Kodu! eelmises numbris vaatlesime viimaste aastate muutusi maailma ohupildis, mis sunnivad ka vabatahtlikku riigikaitseorganisatsiooni Kaitseliitu täpsemalt määratlema oma kohta ühiskonnas ja uuesti sõnastama organisatsiooni eesmärgid ja ülesandeid. Aasta alguses kinnitati Kaitseliidu arengukava aastani 2008. Sellele järgneb lähiajal rakenduskava.

Ivar Jõesaar, leitnant

Arengukavas määratletud ülesannetega toimetulekuks peab Kaitseliit ennast tublisti ümber korraldama. Järgnevalt uurime Kaitseliidu arengukava töörühma juhilt kapten Erik Reinholdilt, milliseks peab kujunema Kaitseliidu struktuur.

Iga organisatsiooni struktuuri saab üles joonistada eri suurusega kastikeste kogumina. Need kastikesed on omavahel ühendatud käsuaehelat markeerivate noolekestega. Kaitseliidu struktuuri võib lisaks jagada kahte suurde blokki. Üleval on see osa struktuurist, mis jääb Kaitseliidu ülemast malevani ehk nn esimese ja teise tasandi juhtimine. Teine osa struktuurist ehk kolmas juhtimistasand ulatub malevapealikust iga üksiku kaitseliitlase, naiskodukaitsja, noorkotka ja kodutütreni. Need kaks blokki markeerivad juhtimisahela eri tasemeid, mida tuleb erinevalt käsitleda. Ka probleemid on nende puhul erinevad.

Sõjaaja üksuste tootmise ülesanne

Kaitseliidul on üsna täpselt piiritletud sõjaaja üksuste tootmise ülesanne. See tähendab, et organisatsioon peab suutma kaitseliitlaste baasil välja õpetada, mehitada ja vajadusel aktiveerida teatud hulga konkreetseid üksusi, mis peavad suutma lahendada konkreetseid ülesandeid. Kapten Reinhold tõdeb samas, et viimse paari aasta kogemus näitab, et selle ülesande täitmiseks ei rahulda enam Kaitseliidu senine struktuur. See struktuur tähendab, et mingi konkreetse nimetusega üksus asub seal, kus mehed on kokku tulnud ja andnud oma üksusele sama nime, mis selles paigas tegutsenud üksusel on kunagi ajalooliselt olnud, sõltumata sellest, mitu meest seal nüüd tegelikult kokku saadi.

Struktuurimuudatuse kavandamise alguses oli võimalik valida kolme va-

riandi vahel: jätta rahuaja ja sõjaaja struktuurid eraldi, liita need kokku või leida mingi kolmas lahendus.

Viimase kahe-kolme aasta jooksul on Kaitseliit reservõppekogunemiste käigus tootnud sõjaajaja reservüksusi. Paraku ei suuda Kaitseliidu malevkonnad oma liikmetest ettenähtud kompaniid komplekteerida. Seetõttu kogutakse ettenähtud sõjaaja üksus kokku terve maleva pealt, viiakse läbi õppus, kompanii on nädal aega koos ja pärast seda lähevad mehed oma malevkondadesse laiali. Et igapäevane väljaõpe käib rahuaegses struktuuris, siis järelikult ei õpetata seda kompaniid üheskoos enam kunagi.

Selge pole ka seos meeste sõjaaja ja rahuaja ametikohtade vahel. Kapten Reinholdi sõnul on ju küll nähtud tublised kaitseliitlasi, kes oma usinuses on läbi käinud kuulipilduri, tankitõrjuja ja sidepidaja kursused, kuid kellele pole kindlat ametikohta kinnitatud ning seetõttu on ta kirjas kui lihtsalt kaitseliitlane. Arvepidamine läheb sassi, kui arvestada läbitud erialakoolituste järgi, et tegemist oleks nagu kolme mehega, kuigi rivvi astub ainult üks. Siis selgub, et ta on ka näiteks politseiametnik, keda ei saa sõjaajal kasutada, ja Kaitseliidu sõjaaja üksuses pole selle koha peal enam tegelikult kedagi, kuigi on kulutatud raha ja ressursi kolme mehe koolitamiseks.

Üksus ei tähenda üksnes inimesi, see tähendab, et neil on varustus ja juhid ning et seal on häire puhuks alarmikava. Üksus peab olema läbi harjutatud ja kokku töötatud, sõltumata sellest, kas ta läheb lahingut lööma, metsatulekahju kustutama või humanitaarabi osutama. Vana reegel ütleb, et asi, mis ei tööta rahu ajal, ei hakka tööle ka kriisi ajal. Lõputu mäng struktureerimise ja ümberstruktureerimisega on ohtlik asi.

Analüüs näitab, et Kaitseliidule 2008. aastaks püstitatud ülesannetega ei tule organisatsioon oma tänases seisun-

dis toime. Selleks peaks Kaitseliit läbi tegema korraliku arengu, juurde peab tulema inimesi ja nad peavad olema paremini organiseeritud. Sõjaaja struktuuri tekkides saab kaitseliitlane konkreetse ametikoha. Vabatahtlikele juhtidele kujuneb aastate lõikes selge karjääriperspektiiv ja erialaspetsialistidel tekib motivatsioon olla oma eriala hea spetsialist, mitte proovida igavusest läbi kõiki erialasid.

Nimetus ja sisu vastavusse

Kaitseliidu sõjaaja üksuste nimetus- ja sisu vastavusse viimisega on kiire ja see peab 2003. aasta lõpuks tehtud saama. Malevkond kui territoriaaladministratiivne üksus kannatab veel oma suuruse ebamäärasuse välja. Kuid kui räägime sõjaväelasele kompaniist, saab ta aru, et see on 100–200 meest, mida juhib kapten. Rääkides rühmast, saab sõjaväelane aru, et tegu on 20–40 mehega, mida juhib leitnant või allohvitser.

Kapten Reinhold seletab, et kõrgema struktuuri tekkimise vajadus tekib siis, kui alluvate struktuuride hulk on üle ühe. Ühes jaos võib olla 10–20 inimest. Kui saame kokku üle kahekümne inimese, lööme selle kaheks jaoks. Kui saame kokku kaks jagu, kus on kokku 20–30 inimest, on aeg hakata seda nimetama rühmaks, paneme sinna rühmaülema ja nii see struktuur kasvabki. Sama lugu on ka rühmadega. Kui rühm kasvab 50–60 inimese suuruseks, saab temast kaks rühma ja siis võime seda nimetada kompaniiks. Kasvumoment on sisse kirjutatud – kui üksused kasvavad, tuleb struktuur järele. Ja Kaitseliidu põhikiri ütleb, et kui tuleb kokku 300 kaitseliitlast, sünnib malevkond.

Kapten Reinhold rõhutab, et peame maleva tasandil vähemalt lahinguüksuste komplekteerimisel kaaluma territoriaalsuse põhimõtet loobumist. Peame minema seda teed, et kaitseliitlane kirjutatakse üksuse koosseisu tema va-

nuse, oskuste ja huvide ning võimaluse korral ka elukoha läheduse alusel. Kaitseliidus loodavate üksuste eripära ja tugevus seisneb just selles, et need harjutavad ja tegutsevad üheskoos sagedamini ja parema kvaliteediga kui tavareserv. Need üksused on valmis tegutsema kiiremini ja universaalsemalt kui teised reservüksused ka näiteks hädaolukordade lahendamisel. Juhul kui hajutame oma lahinguüksused, võime maha mängida oma suurima eelise – rahuaegse alalise valmisoleku.

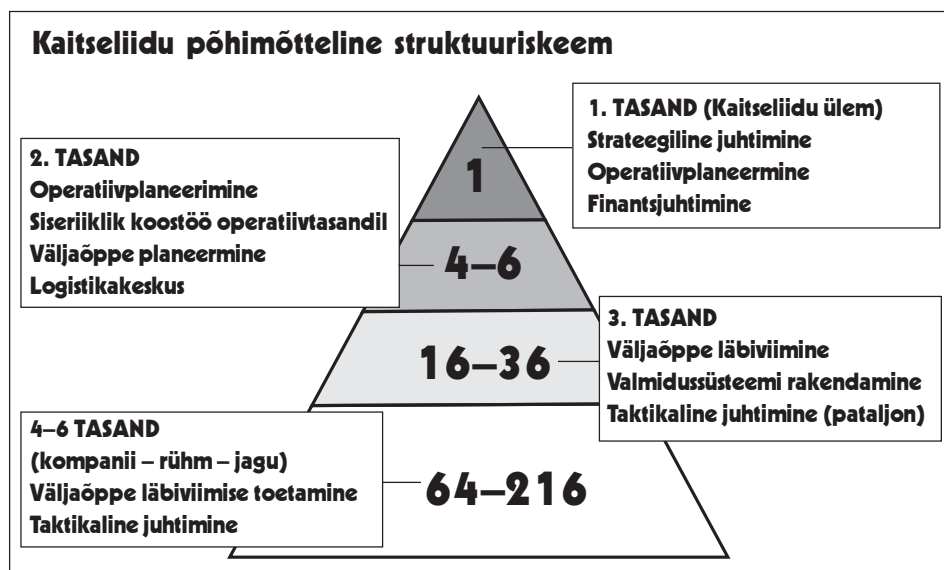
Kapten Reinhold on kindel, et kui malevates seda arutatakse, on lahendus erinevad. Struktuurid on malevati erinevad, üksuste sünnilood on erinevad. Kaitseliidu peastaap annab alla põhimõtted, mida struktuuri korrastamisel tuleks järgida, et saavutada soovitud tagajärg. See on ülesandega juhtimine: püstitame eesmärgi, milleni jõuda, aga jätame vabaks tee selle saavutamiseks.

Kapten Reinhold ei välista, et seoses struktuuride korrastamisega ootab ees veel mõnigi inimlikult pinnalt lähtuv asjade selgeksrääkimine. Igal juhul püütakse teha nii, et ei likvideeritaks elujõulisi traditsioone ja ühegi malevkonna lippu jonnki pärast muuseumi ei viidaks.

Üks juhtimistasand on puudu

Kui maleva tasandist allpool on peamine mure ressurside hajumine, ebaselgus üksuste suuruses ja ebaühtlane jaotus, siis ülemisel juhtimistasandil on probleemid teised. Kui vaadata struktuuri teoreetiliselt, on Kaitseliidu juhtimisstruktuuris üks juhtimistasand puudu. Praegu on Kaitseliidu ülemal vahetuid alluvaid suurusjärgus paarkümmend. Kuid hea juhtimistava ütleb, et see arv peaks jääma seitsme piiresse. Kaitseliidu ülemale alluvad Kaitseliidu peastaabi ülem ja eriorganisatsioonide juhid, mis teeb neli alluvat, ja neile lisandub veel viisteist Kaitseliidu ülemale vahetult alluvat malevapealikut.

Et eriorganisatsioonide juhid jäävad nagu on ja koos Kaitseliidu peastaabi ülemaga jääb alles neli Kaitseliidu ülema vahetut alluvat, peaks neile lisanduma veel neli sama tasandi struktuurüksuse ülemat, kes moodustaksidki puuduva teise juhtimistasandi. Kui esimene juhtimistasand on Kaitseliidu ülema tasand, siis tekkiv teine juhtimistasand oleks operatiivse juhtimise ja planeerimise tasand. Malevad oleksid kolmas

tasand. Puuduva teise tasandi ülesanded täidetakse praegu esimesel ja kolmandal tasandil.

Niisiis on juhi ja juhitavate suhe, juhtimise efektiivsus ja ülesannete jaotus üks osa probleemist. Praegu on planeerimistöo malevate tasandil liiga hajutatud ja peastaabi tasandil liiga tsentraliseeritud. Kui tahta teha Kaitseliidus tööplaani, saame kõigepealt 15 erinevat osaplaani, mis kõik tulevad peastaabi ühe laua peale kokku ja millest üht suurt ja sujuvalt elluviidavat on teha väga keeruline. Selleks olekski vaja vaheastet, et n.-ö kaitseringkondadest tuleks peastaabi neli osaplaani, mida on juba lihtsam üheks tööplaaniks kokku kirjutada.

Struktuuri korrastamise neli steriilset mudelit

Kaitseliidu struktuuri korrastamiseks on arutlusel olnud vähemalt viis erinevat võimalust. Struktuuritehnilise lahendusena paberile joonistatuna ja matemaatilisel kalkuleerituna oleks kõige ratsionaalsem, kui Kaitseliidus jääks alles neli malevat, mille territoorium kattuks praegu arendatavate kahe kaitseringkonna ja kahe erikaitsepiirkonnaga. Ülejäänud malevatest saaksid malevkonnad, mõnest praegusest malevkonnast saaks kompanii või rühm.

Kapten Reinholdi sõnul ei saa aga unustada, et Kaitseliidu puhul on tegu siiski elusa ja toimiva organisatsiooniga. Kui teeme väikese ekskursi sõjateadusse, siis von Clausewitz ütleb meile, et on olemas absoluutne sõda ja tegelik sõda. Absoluutne sõda on see, kui sõda toimuks kõigi sõjateaduse reeglite kohaselt sõltumata keskkonnast, inimestest ja oludest. Aga et tegelikus sõjas on kõik alati teist-

moodi, ei lase me ennast ka n.-ö absoluutse nelja maleva mudelist eksitada.

Teise variandina on võimalik, et Kaitseliit loob (täpselt nagu kaitsevägi) oma kaitseringkonnad – teise juhtimistasandi – täiesti uute lisastruktuuridena ja allutab malevad sinna. Selle skeemi komistuskivi on ressurss. Uue juhtimisstruktuuri loomine eeldab, et on vaja välja õpetada personal, luua infrastruktuur jne. Kapten Reinholdi sõnul on aga põhimõtteliselt otsustatud, et ressursi suunatakse alla vabatahtlike üksuste arendamiseks, mitte üles palgalise personali paisutamiseks. Sellepärast on see lisastruktuuri loomise variant kõrvale heidetud.

(Kapten Reinholdi sõnul on lisaks eelnimetatud ressursijaotamise põhimõttele veel kolm kokkulepitut postulaati, millest Kaitseliidu struktuuri uuendades kinni hoitakse: hoidutakse otsustest, mis eeldaksid Kaitseliidu seaduse muutmist; ei minda põhimõtteliselt kollegiaalsete juhtimisorganite töömaale midagi reformima, seega toimivad vanemate- ja esindajatekogud ning juhatused edasi; ja viimane põhimõte on see, et ei tehta põhimõttelisi muudatusi eriorganisatsioonide staatuses.)

Arutlusel on olnud ka kolmas, steriilse struktuurimudeli variant, mille järgi jääb kõik nagu on ja tõhustatakse juhtimist ennast. Kapten Reinholdi sõnul ei saa ju välistada, et võib-olla ei tulene juhtimisprobleemid süsteemist, vaid juhtide omadustest.

Olgu sellega kuidas on, eluga kaasas käimiseks on tulemuslikkusele suunatud muudatused vajalikud. Vastasel juhul võib juhtuda, et kui Kaitseliit ei suuda lähiajal ise tõestada organisat-

siooni muutumisvõimelisust, tuleb surve muudatusteks hoopis väljastpoolt. Eesti riik saab tublimaks ja targemaks ja Eesti riigis muutub raha jagamise protsess järjest selgemaks ja läbipaistvammaks. Mida aeg edasi, seda enam on vaja põhjendada, kuidas Kaitseliit ressursi rakendas. Võib küll rääkida abstraktsest kaitsetahte kasvatamisest, aga maksu maksja ja iga Kaitseliidu liige tahab teada, mida on saavutatud selle Kaitseliidule eraldatava kuni 100 miljonit krooni eest aastas. Konkreetselt määratletava võimekuse ja suurusega sõjaaja üksuste tootmine ja käigushoidmine saab olla üks mõõdupuu, millega mõõta Kaitseliidu efektiivsust.

Neljas struktuurimuutmise võimalus on see, et teine juhtimistasand luuakse Kaitseliidu peastaabi vastavate erialade (teenistuste, osakondade) ülematest. Kaitseliidu ülema vahetusse alluvusse tuleks lisaks eriorganisatsioonide juhtidele operatiivülem, personaliülem, finantsülem ja logistikaülem. Need teenistuste ja osakondade ülemad hakkaksid oma vastutusalas juhtima malevaid. See oleks teenistusjuhtide süsteem, mis tekitaks teise juhtimistasandi.

Sellise mudeli valik tähendaks Kaitseliidu keskjuhtimise olulist tugevdamist ja malevate tasandi tegevusvabaduse edasist piiramist. Vastutasuks saaksime tsentraalselt juhitud, igas Eesti otsas ühetaoliselt käituvat organisatsiooni. Samas on Kaitseliidu arengukava ja visiooni ideoloogia rajatud just tugevale regionaalsele raskuspunktile. Tugevad malevad moodustavad tugeva Kaitseliidu ja vabatahtlikkus ning kodanikualgatuse on asjad, mida pole kunagi loodud ega juhitud ülalt alla, vaid ikka alt üles.

Kapten Erik Reinhold ei saa mööda selgitusest, et juhtimissüsteemi reformimisel on väga kerge hakata kastikesi joonistama ja öelda, et need kastikesed käivad siia alla ja nood käivad sinna peale. Juhtimine on aga kunst, mis koosneb $\frac{3}{4}$ usaldusest ja $\frac{1}{4}$ tehnikast. See kolm neljandikku usaldust, et kui palju üle anda otsustusõigust, tähendabki tegeliku juhtimise reformimist. Kui reaalselt usaldust pole, võib $\frac{1}{4}$ tehnikat olla kui tahes perfektne, aga see ei hakka tööle. Sõjanduspsühholoogiliselt võttes peab see usaldus hakkama kasvama rea-mehe tasandilt ja see on armee kui elava struktuuri põhimõte, see teeb tast jõu, mis toimib. Kui nimetada keegi ülemaks, aga jätta talle andmata otsustamisõigust,

jääb ta nõuandvaks või bürokraatlikuks figuuriks ja siis pole tegu juhtimisstruktuuri muutuse, vaid bürokraatiamasina ümberhäälestamisega.

Välja valitud töökõlblik mudel

Struktuuri kohendamise variant, mida Kaitseliidus on otsustatud ellu rakendada, on nn juhtmaleva mudel. Aluseks on võetud riigikaitse territoriaalne jaotus ehk jagunemine kaitseringkondadeks ja erikaitsepiirkondadeks. Kõikide malevate vastutusala jäävad endisteks, aga igas kaitseringkonnas ja erikaitsepiirkonnas saab ühest malevast nn juhtmalev. Juhtmalev saab endale juurde mõned staabiohvitserid, kes hakkavad planeerima teiste malevate väljaõppe- ja staabitööd. Kaitseliidus tekivad seega inimesed, kelle põhitöö oleks tegelda maleva tasandi tegevuse planeerimisega. Kapten Reinholdi sõnul on Kaitseliit praegu veel üritusekeskne organisatsioon. Planeerime endale aastaks üritused ja viime neid, keel vestil, ellu. Ja nii igal aastal. Kaitseliit on saavutanud tänaseks väga hea projektjuhtimise võimekuse, nüüd on eesmärgiks omandada protsesside juhtimise võimekus.

Et seda saavutada, tuleb leida inimesed, kes tegelevad kogu oma piirkonna ulatuses pidevalt 2–5 aastaks ette mõtlemisega. Nendel inimestel on märgatavalt parem eeldus olla rohujuure tasandil tegelike probleemidega kursis, kui see Kaitseliidu peastaabi osakonnaülematel kunagi olla saaks. Nii väheneb ka malevate koormus ja seal saadakse senisest rohkem tegelda igapäevase tööga.

Kapten Reinholdi kogemus ütleb, et probleem pole mitte niivõrd ruumis, kui võrd ajas. Kui näiteks peastaabi mõne osakonna ülem tahaks kõikide malevate inimestega probleemid läbi arutada, kuluks selleks nädal. Kui ta tahaks olla planeerimisprotsesside juures, kuluks selleks poolteist kuud.

Siiski ei julge keegi praegu kaljukindlalt väita, et valitud mudel on see parim. Kogu reform põhineb teoreetilistel arutlustel, et nii on hea. Kapten Reinhold mõnab, et miski ei muutu üleöö paremaks, asi võib minna algul hullemaks, inimesed peavad ju õppima uudseid probleeme lahendama. Meil peab olema võimalus, et kui see mudel ei tööta, tuleb minna kuhugi tagasi või edasi. See on sõjalise juhtimise oluline printsiip: jätta endale tegevusvabadus, et otsused ei seoks lõplikult käsi ja eksimuse korral poleks suuri kahjusid.

On tehtud otsus, et arengukava rakendusplaanis töötatakse selle suunas ja et veel tänava tuleb Kaitseliidu struktuuri kolmas tasand paika raputada ning luua täpsed funktsioonikirjeldused ja ametijuhendid teise astme juhtidele. 2004. aastal asuvad tööle esimesed inimesed, kes sellega tegelevad. Ka peab arvestama, et eelarve tuleb kaks aastat ette planeerida. Praeguse seisuga on veel kõike võimalik korraldada nii, et 2005. aastal asuvad juhtmalevad tegutsema. See kõik nõuab palju arutlust ja täpsustusi. Kolm aastat peab Kaitseliit targalt planeerima, et 2008. aastaks püstitatud ülesannete täitmiseni jõuda. Organisatsioon peab muutuma nii efektiivseks, et suudaks täita sõjaaja ülesandeid. 2006. aastal algab uus keskpikk planeerimisprotsess, et määratleda Kaitseliidu ülesanded aastani 2012.

Muudatused algavad altpoolt

Kapten Reinhold mõnab, et esimehe arutluste laine, mis selliste ümberkorralduste puhul Kaitseliitu haarab, on emotsionaalne. Kaitseliitlane tahab teada, kui palju see tema elus rolli mängima hakkab. Loodetavasti saab õige pea selgeks, et ega juhtmalevasse kuuluvad relvavennad hakka oma kuuluvuse tõttu edaspidi kolme saapaga õppusele minema. Juhtmaleva kui juhtimistasandi loomise idee ja mõte on ikkagi senisest otstarbekam tegevuse planeerimine ja ressursside kasutamine. Paljusid kursusi ja õppusi on arukam teha ringkonnas koos, et saavutada õpperühmade optimaalne suurus ning parim instruktorikoosseis ja varustatus. Kaitseliitlane tunnetab seda, et talle pannakse konkreetsemad ülesanded, teatud väljaõppe saab olema intensiivsem ja teatud kursused saavad koonduma juhtmaleva juurde. See annab headele spetsialistile karjäärivõimaluse, nad ei jookse enam oma väikeses malevas lakke kinni.

Kapten Reinholdi sõnul on kokkuvõttes Kaitseliidu selle aasta suur töö ja ülesanne just maleva tasandi struktuuri korrastamine. See on tegevus, mis mingil moel puudutab iga allüksust ja kaitseliitlast. Tähtis on, et Kaitseliidu kõigi tasandite juhid saaksid selle struktuurimuudatuse sisust ja vajalikkusest aru ning teeksid seda just niisugusel moel, nagu igas konkreetsetes malevas on arukam. Kaitseliit on eesti rahva kollektiivse kaitsetahte kehastus. Oma maleva elujõulise tuleviku kavandamisel on iga kaitseliitlase hea mõte oodatud. ■

KOLONELLEITNANT ROBERT TELLISKIVI 85

7. märtsil sai Eesti Eruhvitseride Kogu liige kolonelleitnant Robert Eduard Telliskivi 85-aastaseks.

Dr Vello Kronk, kolonel

Kolonelleitnant Robert Eduard Telliskivi sündis 7. märtsil 1918. aastal Raplamaal. 1938. aastal lõpetas ta Tallinnas Gustav Adolfi gümnaasiumi. Sõjaväelase karjäär algas teenistuses reamehena 10. Üksikus Jalaväepataljonis, sama aasta septembris suunati ta edasi õppima sõjakooli, mille lõpetas 1939. aasta juunis nooremallohvitseri aukraadis ning jätkas teenistust pioneeripataljonis, seejärel suunati Robert Telliskivi portupeeaspirandina õppima Tondil paiknenud lahingukooli.

Pärast Eesti Vabariigi okupeerimist oli Robert Telliskivi sunnitud jätkama teenistust nooreleitnandi aukraadis Eesti Laskurdiviisi pioneeripataljonis. Lahingute käigus õnnestus Robert Telliskivil rindejoont ületades minna üle sakslaste poole ja juba 1941. aasta oktoobris asuda teenima insenerväelaseks Saksa sõjaväe pioneeripataljonis. 1942. aasta oktoobris sai ta haavata. Teda autasustati Ida-Vapruse medalitega.

1943. aasta veebruaris astus Robert Telliskivi vabatahtlikult teenima Eesti Leegioni. Samal aastal oli ta kolm kuud väljaõppel Prantsusmaal Angers'i ja Sissonne'i sõjakoolides, jätkas teenistust

Kolonelleitnant Robert Eduard Telliskivi.

Neveli rindel, seejuures vääristati teda ka Raudristi II klassiga.

1944. aasta veebruaris ja märtsis oli ta kindralinspektor Johannes Soodla adjutant, mõni aeg hiljem suunati Narva rindele 20. Eesti Diviisi pioneerikompanii ülema kohusetäitjaks. Edasi jätkas kapteni aukraadis Robert Telliskivi teenistust Neuhammeri laagris pioneeripataljoni staabiülemana.

1945. aasta jaanuarist osales ta lahingutes Ooppelni rindel pioneerilahingugru-

pi ülemana. Tema tegevust vääristati Raudristi I klassiga ning ta ülendati diviisi pioneeripataljoni ülemaks. Teise maailmasõja lõppedes sattus Telliskivi Vene vangilaagrisse, tegi sõjavangina Poola territooriumil demineerimistöid ning sai seal haavata. Haiglaravil olles põgenes Eestisse, kus oli sunnitud end võimude eest varjama kuni 1949. aasta aprillikuuni.

Eesti Vabariigi taasiseseisvumise algaastal asus taas teenima Eesti kaitseväge, 1993. aasta detsembris ülendati Robert Telliskivi majoriks ja 1994. aasta jaanuaris määrati ta kaitseväge peainspektoriks. Seejärel töötas ta kaitsejõudude peastaabi ohvitseride ettevalmistus- ja täienduskursuste vanemõppejõuna, õppejõuna kaitseväge ajaloo ja traditsioonide alal, Riigikaitse Akadeemia Sõjakooli vanemõppejõuna, kaitsejõudude väljaõppekeskuse vanemõppejõuna.

1996. aastal omistati Robert Telliskivile kolonelleitnandi aukraad. Kolonelleitnant Robert Telliskivi on autasustatud Kotkaristi III klassi ja Kaitseministeeriumi Teeneteristi III klassi, Eesti Eruhvitseride Kogu Teeneteristi ning kaitseväge juhataja tänukirja ja eriotstarbelise noaga. ■

Dr Vello Kronk on Eesti Eruhvitseride Kogu juhatuse esimehe kt.

ROSLAGENI MARSS OOTAB JÕUDU KATSUMA

Roslageni marss (*Roslagsmarschen*) on kolmepäevaline rännak Rootsis Roslageni looduskaunis piirkonnas. Seda korraldavad tänava juba 24. korda *Hemvärnet* ja ühing *Roslagsmarschen*. Rännaku kogupikkus on 90 km.

Korraldajad ootavad 30. maist 1. juunini kestvale rännakule jõudu proovima ka külalisi Eestist – Kaitseleidiust ja Naiskodukaitsest, aga ka Noorte Kotkaste ja Kodutütarde ridadest. Selleks palutakse registreeruda hiljemalt 15. aprilliks tel 06 408 605, faks 06 408 639 (lipnik Carmen Saluste, Kaitseleidu peastaabi välissuhete jaoskonna projektiõhvitser).

Rännaku eesmärk on edendada koostööd ja sõprust, aidata osavõtjatel end füüsiliselt vormis hoida, arendada neis visadust, pakkuda rännakurasuste ja -vintsutuste abil vaheldust igapäevarutiinile ning võimaldada looduselamusi. Start on Danderydi kiriku juures, kust suundutakse Skavlöteni rahvaspordi piirkonda. Rada läheb läbi Danderydi, Täby, Vallentuna, Österåkeri ja Sollentuna kommuuni.

Osaletakse omal vastutusel. Kaks rännakuööd veedetakse 12 inimese telkides. Joogipunkt on iga kuue kilomeetri järel.

Kõik osalejad saavad diplomi. Soovijad võivad osta mälestusmedali.

Igal aastal on Roslageni rännakul osalenud 125–150 inimest, peamiselt Stockholmi *Hemvärnet*ist, aga ka mujalt Rootsi, Soome ja Norra kodukaitseorganisatsioonidest, samuti Rootsi politseist. 2002. aastal osales Eestist 13 Tallinna, Rapla ja Harju maleva kaitselehitlast.

Rännaku korraldusse on rakendatud umbes 50 inimest, kes täidavad esmaabi, side-, transpordi, registreerimise ja käskjalaulesandeid. Enne rännaklaste teele minekut on raja läbinud 10–15 inimest kontrollimaks selle korrasolekut.

Osavõtumaks on 400 Rootsi krooni isiku kohta (maksta Kaitseleidu-poolse reisijuhhi kätte). See hõlmab majutust 12-mehelistes telkides, sööki, jooki ja transporti. Rännakule tulijatel peaksid kaasas olema välivorm ja matkasaa-pad, soovitatavalt ka kummisäärrikud, magamiskott ja välimadrats, hügieenitarbed, aluspesu ja sokid. Varustust pole vaja endal kaasas kanda, selle vedu päeva lõpp-punkti on korraldatud. Seepärast ka palve: märgistage oma varustus äratuntavalt. Et piiriületust lihtsustada, peavad osalejad Rootsi saabuma ja lahkuma Rootsist tsiviilrõivastuses. Vormirõivad ja muu varustus olgu pakitud kaasas. Soovitatav on kaasa võtta ka Eesti lipp. Eesti rännaklaste eest vastutab nende Rootsis viibimise ajal major Bertil Lennerman.

Roslageni marsi kava

Saabumine Stockholmi 30. mail kl 10 kohaliku aja järgi (Roslagsmarscheni esindajad ootavad sadamas).

30. mai kl 17 start Danderydis, 23,6 km rännakut Lövsättrasse.

31. mail start kl 7.30 Lövsättras, 40,5 km rännakut Domaruddenisse.

1. juunil start kl 7.30 Domaruddenis, 26,9 km rännakut, rännaku lõpp Skavlötenis.

Tagasisõit Eestisse 1. juunil kl 18.

KAITSELIIDU PÄRNUMAA MALEVA PEALIK KAPTEN ERIK REINHOLD

Sündinud 3. märtsil 1970 Pärnus

Haridus: 1977–1988 Pärnu 4. Keskkool

Sõjaline haridus:

1993 kaitsejõudude peastaabi nooremohvitseride ettevalmistus- ja täienduskursused
1994–1995 Saksamaa *Bundeswehri* soomusvägede kool, soomusjalaväe kompaniülema kursused. Saksamaa *Bundeswehri* jalaväekool, territoriaalkaitse planeerimise ja juhtimise kursus
1999 Šveitsi armee staabi- ja juhtimiskolledži nooremstaabiohvitseri kursused
2000 Šveitsi kõrgema sõjakooli diplomikursus

Teenistuskäik:

1988–1990 ajateenistus Nõukogude armees
1991–1995 Pärnumaa riigikaitseosakond, jaoskonnaülem
1995 Pärnu Üksik-jalaväepataljon, rühmaülem
1995–1997 Kaitseliidu Pärnumaa malev, instruktor
1997 kaitsejõudude peastaap, operatiivosakonna staabiohvitser
1997–1998 Kaitseliidu Pärnumaa malev, staabiülem
2001. aastast Kaitseliidu peastaabi planeerimisosakond, jaoskonnaülem
2002. aastast Kaitseliidu Pärnumaa maleva pealik

Auastmed:

1993 lipnik
1995 nooremleitnant
1997 leitnant
2002 kapten

Autasud:

Kaitseliidu Valgeristi III klass
Kaitseliidu teenetemedali III klass

Perekonnaseis: abielus, poeg ja tütar

KAITSELIIT TOETAS OMA LIIGET KORJANDUSEGA

Pühapäeval, 30.märtsil andis Kaitseliidu ülem major Benno Leesik Harju maleva esindajatekogu koosolekul Kaitseliidu Kuusalu malevkonna pealikule vanemveebel Raivo Samelseljale üle tšeki 150 000 kroonile, mis koguti üleorganisatsioonilise toetuskorjanduse käigus.

Raivo Samelseljal põlesid mullu 3. detsembril maha vastehitatud kodutalu elu- ja kõrvalhoone, politsei kahtlustab süütamist. Samelselg on olnud abipolitseinikuna Kuusalu valla korrakaitstes tegev Kaitseliidu taasloomisest alates. Kaitseliidu kohalikku malevkonda hindab Harju politseiprefektuur tõhusa koostööpartnerina.

“See on ohtlik märk, et kurijategijad kipuvad kallale juba meie liikmete kodudele. Korjandusega näitame neile, et Kaitseliit oli, on ja jääb solidaarseks ning toetab oma liikmeid igas olukorras,” ütles major Leesik Samelseljale raha üle andes.

Idee toetuskorjanduseks tekkis Kaitseliidu realiikmetel. Vabahtlikkuse alusel osales selles kaitseliitlasi kõigist Kaitseliidu malevatest, oma toetuse andis ka Piirivalve Ohvitseride Kogu.

“Olen kindel, et rahalise toetusega Kaitseliidu abi oma tublile liikmele ei piirdu. Mitmed kaitseliitlased on juba Samelseljale pakunud oma abi tema kodu taastamisel, ka mitmed kaitseliitlastest ettevõtjad on nõus mehele appi tulema,” märkis Kaitseliidu ülem major Benno Leesik. ■

SAKALA KODUTÜTRED KÄISID TALLINNAS TEEVIIDA INFOMESSIL

Kerstin Käärrik, noorteinstruktor

Gal õppeaastal korraldatava noorte infomessi Teeviit eesmärk on pakuda noortele teavet edasiõppimisvõimaluste, tööhõive, vaba aja veetmise jm sellesarnase kohta.

Noorte infomessi Teeviit korraldamise idee sai alguse aastal 1994. Sellest ajast alates on messi korraldanud Eesti Noorsootöö Keskus (algselt Eesti Noorsoo Algatuskeskus) ja Haridusministeerium. Messil püütakse pakuda noortele võimalikult palju informatsiooni õppimise, vaba aja veetmise, tööhõive ja kõige muu kohta, mis puudutab tulevase elu planeerimist. Samuti antakse noortega tegelevatele inimestele informatsiooni koolituse, metoodilise materjali, raamatute ja kõige muu kohta, mis aitab tööd huvitavamaks ja sisukamaks teha.

Messil on esindatud mitmed koolidega otseselt seotud firmad, kes tutvustavad oma tooteid või teenuseid, eksponentidena on osalenud messil kirjastused, kes pakuvad tavalisest veidi sood-

samate hindadega raamatuid, sõnastikke, keeleõppeprogramme jms. Lisaks on siiani olnud messi üks osa õpilasfirmade laad, mis on võitnud külastajate hulgas suure populaarsuse. Ennast tutvustasid ülikoolid, rakenduskõrgkoolid, kutseõppeasutused, gümnaasiumid, asutused, kirjastused, rahvusvahelised organisatsioonid, noorteühingud, huvi- ja õppekeskused, õpilasfirmad. Kui eelmise aasta märksõna oli kutseharidus ja selle reform, siis 2002. aasta Teeviida küsimus oli: "Mis on hariduse hind?"

Sakala kodutütred külastasid infomessi detsembri esimesel laupäeval. Enamikule meie tüdrukutest pakkus huvi Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool. Seal saab õppida loodusemajandust, aiandust, põllundust, kokakunsti, turismikorraldust, toidlusteetnindust ja sekretär-raamatupidaja ametit. Tüdrukud ise põhjendasid oma huvi: lihtne programm, palju valikuid.

Veel tunti huvi Tallinnas asuva Kõrgema Kommertsikooli (*Estonian Business School*) vastu, mis õpetab rahvusvahe-

list ärijuhtimist, avalikku haldust, info- tehnoloogia haldamist, võõrkeeli, ärikorraldust, ettevõtlust ja ärijuhtimist. Uurimisel selgus, et kool on Viljandimaa lastele liiga kallis.

Meeldis ka Eesti Mereakadeemia Merekoool, mida esindasid selle kooli meeldivalt suhtlemisaldis õpilased. Merekoolis saab õppida laevajuhtimist ja laevamehaanikat, sealt saab ka sisevete laevajuhi-mehaaniku kutse. Märgitigi veel Eesti Kunstiakadeemiat (disain, arhitektuur, kunstiteadus, meedia, kunst) ja Viljandi Kultuurikolledžit (huvijuht-loovtegevuse õpetaja, näitleja, lavastaja, muusika, raamatukogundus ja infoteadus, talukujundus ja rahvuslik käsitöö).

Teeviida väljapanekute hulk kasvab iga aastaga ning need asuvad messihallis üsna seosetult. See tähendab lõputut kõndimist tohutus rahvamassis, kus tavaliselt jäävad silma-kõrva kõvema hääle ja kirevama välimusega eksponendid. Tulemus: pea käib ringi, raha on raisatud, tuttavaid nähtud ja nendega lobi- setud, aga tulevik on ikka hägune. ■

SAKALA NOORKOTKAIKID EI TAKISTA KÄRE TALV

Priit Silla

Üle tüki aja Eestisse jõudnud karm ja kirgas talv ei heidutanud Sakala maleva noorkotkaid, kes veetsid kolm jõulujärgset päeva Saarepeedil talilaagris.

Kuigi talv juba jõulude aegu kogu Eestis oma lumist palet näitas, tuli Saarepeedil nagu kiuste paks lumi maha alles Noorte Kotkaste viimasel laagripäeval, nii et kavatsatud suusatamine jäi ära. Selle asemel sai korraldatud maastikumäng ja lühimat Varesmägedele. Seega jäi tublisti aega tubastele asjadele: male ja kabe, laskmine õhkpüssist, järgukatsete õppimine ja sooritamine, laulude õppimine, kirjandusõhtu, sopsuviskamine ja lõputants.

Sakalas on talvekülma trotsitud ka Kärstna lahingumängul, mida on kor-

raldatud üksteist aastat järjest 2.-6. jaanuarini. Just nendel kuupäevadel peeti 1919. aastal maha Vabadussõja Kärstna lahingud, mis peatasid punaste edasitungi Viljandi suunas. Tänavu oli sel ajal kriuksuva lumega krõbe sädelev ilm, oli lusti, hoogu ja naeru nagu Eesti esifilmis "Nimed marmortahvil".

Kärstnas langenute mälestussambal seisab tekst: "Siitsaadik ja mitte enam." Sellel lausel on peale vaenlaste peatamise teinegi mõte: siitsaadik me taganesime, olime kaotamas lootust, masendus kippus takistama hingamist, aga nüüd enam mitte - meie vihavedru pääses lahti, punased said nii, et voor, kahur ja polgu lippki jäid meie kätte. Tartu koolipoisid võtsid Undiusse talus vangi kolmkümmend punast. Kärstna lahingutes kaotati kaheksasteist meest, nendest kolm ohvitseri.

Nagu kogu Vabadussõda, nii on ka Kärstna lahingud Eestile erakordne sündmus. Seda on püüdnud tumestada Nõukogude Vene propaganda, nimetades Vabadussõda kodanlikuks klassisõjaks. Seda on aidanud pisen-dada võrdlus Teise maailmasõjaga ja hilisem ajaloo vassimine. Meie tänastel noortel on õigus teada tõe ja õigus osa saada eestlaste mineviku vääriku- sest.

Lahingumäng, teisisõnu matk kunagistes lahingupaikades, annab toimumust elavama kujutluse kui pelk lugemine. Pealegi satuti matkal varitsusele, mille korraldasid Kaitseliidu Sakala maleva mehed, paukusid püssid ja kargatasid lõhkepaketid. Metsast toodi Kärstna mälestussamba jalamille kuuseokssi. ■

KOMMENTAAR NOORTE KOTKASTE PÕHKIRJA TEEMAL

*Teotse siis, kui hetk soodne; ära lase saavutatut käest.
Lased õige aja mööda, näed enam vaeva.
(rahvatarkus)*

Anu Paidre

Noorte Kotkaste organisatsioon on loodud 27. mail 1930. Kaitseliidu eriorganisatsioon on paljudele poistele Eestimaal pakkunud mitmekülgset tegevust ja toetanud nende sirmumist väärikaks kodanikuks. Nii sõjaeelses Eestis kui ka organisatsiooni taasloomise järgselt (alates 1989. aastast) on noorkotkastest sirgunud aatelised noored mehed: paljud on edasise elutee sidunud ühiskonna teenimisega kaitseväes, Kaitseliidus, politseis jm. Vabatahtlik ülemaaline poisteorganisatsioon on aja muutudes säilitanud oma loomisaegsed väärtused ja põhimõtted, kuid aja nõudmistele vastates siiski muutnud oma tegevuse aluseks olevat põhikirja ja normatiive.

Juba 1934. aasta Kaitse Kodusse jõudsid arvamused, et Noorte Kotkaste organisatsioon on keeruliste põhimääruste tõttu viidud Kaitseliidust niivõrd kaugele, et vaevalt ta suudab täita neid ülesandeid, mille täitmist temalt loodetakse.

Aeg nõuab muudatusi

Poiste - noorkotkaste - organisatsiooni taasloomisel ehitati tegevus üles ajaloolise mudeli kohaselt ja nii kanti ajas edasi kõik kasvatuspõhimõtted ja aatelised eesmärgipüstitused. Sellega põhistati olulisimad väärtused, kuid et aja kulg oli noorte õpi- ja kasvukeskkonda kardinaalselt muutnud, on tekkinud vajadus muuta noorkotkaste organisatsiooni tegevuse raamistikku - alusdokumente.

2002. aastal korrigeeriti põhikirja kahel korral, et tagada selle vastavus muutunud oludele. Noorte Kotkaste tegevuspraktika aga oli aastatega sõjaeelsest tegevusmallist üle kasvanud ja eeldas uut laiapõhjalisemat kokku-

lepet. Noortejuhid tegid mitmeid uuenduslikke ettepanekuid. Nendest lähtuvalt analüüsiti malevate töökorraldust ja leiti, et on vaja senisest ulatuslikumalt uuendada organisatsiooni põhidokumenti.

Sellest vajadusest tingitult töötas Kaitseliidu peastaabis eelmise aasta lõpul töörihm, kuhu kuulusid noorkotkaste heast käekäigust huvitatud pädevad isikud: Aivar Kaldjärv (Kaitseliidu vanematekogu liige), Anu Paidre (Kaitseliidu ülema nõunik), Ingvar Allekand (Kaitseliidu jurist), major Rein Kikas (Kaitseliidu Sakala maleva pealik), kapten Toomas Luik (Kaitseliidu Saaremaa maleva pealik), Andreas Leimann (Kaitseliidu Tallinna maleva noorteinstruktor Noorte Kotkaste peastaabi ülema ülesannetes), Silver Sild (Kaitseliidu Võru maleva noorteinstruktor), Aare Jaemaa (Kaitseliidu Jõgeva maleva noorteinstruktor), Martin Erstu (Kaitseliidu Tartu maleva noorteinstruktor) ja vabatahtliku kaastöötajana Ants Nurk (Kaitseliidu Jõgeva maleva kauaaegne pealik). Töörihma tööle aitasid kaasa Kaitseliidu malevate pealikud ja noortejuhid, tänu kellele on muudatused sellisel kujul vormistatud.

Töö tulemina sai 2003. aasta algul valmis Noorte Kotkaste põhikirja muudatuste projekt, mis esitati otsuse langetamiseks Kaitseliidu keskkogule.

Põhikirja muudatused

Käesoleva aasta 22. jaanuari Kaitseliidu keskkogu otsusega võeti vastu Noorte Kotkaste põhikirja muudatused, mis sisult lihtsustavad poisteorganisatsiooni ülesehitust. Ilmsemalt on esitatud paralleelid Kaitseliidu ülesehitusega ja see võimaldab muuda koostöö Kaitseliidu sees tõhusamaks. Kaitseliit peab moodustama

koos sinna kuuluvate eriorganisatsioonidega terviku.

Poleemikat tekitas Kaitseliidu eriorganisatsiooni olemuse selgitamisel kasutatud sõna "skautlik", mis oponeeriva arvamuse kohaselt muutuks omaette eesmärgiks ja vähendaks noorkotkaste omanäolisust. Siiski on skautlus tegevusvormina olnud Noorte Kotkaste organisatsioonile ainuomane loomisest alates ja ei pea pelgama, et organisatsioonis toimuv isamaaline kasvatus - selle rahvuslik ja riigikaitsealine aspekt - varju jääksid. Noorte Kotkaste tegevusmeetodeid ja ülesandeid mõistetakse hõlpsamalt, nende aated ja juhtlaused on kindlakavalise tegevuse vundament ka tulevikus.

Uuenenud põhikiri toob organisatsiooni üldjuhiks peavanema ning maleva ja sellest väiksema üksuse tasandile (malevkond, rühm, salk) ka konkreetseid pealikuid, kes koos abidega vastava organisatsiooni struktuuriüksuse eest vastutavad.

Meenutagem siinkohal Manfred Kets de Vriesi sõnu: "Organisatsioonid on nagu autod, juhtimata liiguvad nad ainult allamäge!"

Ajalooost tuttav terminoloogia (peasavanad, vanahaukad jne) kajastub mitmesugustes meetodilistes materjalides.

Demokraatlik juhtimine

Põhikiri kaotab ära dualistliku juhtimiskeemi ja konkretiseerib juhtide pädevusi, muudab organisatsiooni tegevuse läbipaistvamaks, kuivõrd lihtsustatud struktuuriüksustes on loobunud ka liigseks osutunud ametikohtade terminitest: mängulisus ja loovus on jäetud poistesalkade ja -rühmade tasandile (iga juht võib oma abidele anda vajalikke funktsioone, neid jaotada või liita).

Oht on näha iga uuendust üleastumisenä, kui ei tajuta keskkonnast tingitud muutuste vajadust. Ei saa pakkuda midagi uut ja arenguks hädavajalikku, kui samas midagi ei muudeta. Ei saa eirata iga päevaga suurenevat infotulva, ideede mitmekesisust, juhtide omavahelise tihedama suhtluse vajadust ega sellest tulenevat vajadust organisatsiooni uuendamise järele.

Noortejuhid on meie organisatsiooni loojad, nende pühendumus noortetööle, soov õppida, avatus muutustele, ettevõtlikkus – sellel põhineb igapäevane tegevus ja selle tegevuse kvaliteet. Noortejuhtide panus toob sära noorte silmadesse, suurendab nendes tahtmist hakata omakorda veel nooremate juhiks. Kahjuks ei ole täiskasvanute seas kuigi palju asjalikke juhte, kes sooviksid noortega tegelda, oleksid pelgalt viipe peale valmis organisatsiooniga liituma ja tööga kaasnevat kohustuste koormat kandma, et uued liitujad saaksid hetkega aru, millist kasu annab neile Kaitseliit, milline on sealne koolitus- ja seltsitegevus, sõnaga: mida tähendab olla aktiivne Kaitseliidus.

Seega me saame loota ja selles suunas töötada, et üha enam sirguvad noorkotkaste endi hulgast kogemustega juhid, kes jätkavad tööd juba oma salga või rühmaga. Nende inimeste käekäik jääb seotuks Kaitseliiduga.

Juhtimiskogemus omandatakse organisatsioonis, kusjuures alaealisi juhendavad täiskasvanud. Kollegiaalne juhtimine toimib eri tasanditel: nendes juhtimisorganites omandatakse vajalikku esindusoskust.

Demokraatlik juhtimine tähendab malevapealike esinduskogu moodustamist Noorte Kotkaste pealike keskkoguna. Pealike keskkogu valib esindajad organisatsiooni kesksesse kollegiaalsesse juhtorganisse – keskjuhatusse –, mis töötab keskkogu koosolekute vaheajal. Juhatused tegutsevad ka malevast väiksemates üksustes ja annavad võimalusi noortejuhtidele vastutuse võtmiseks kas siis rühma või salga või malevakonna parema tegevuse eest.

Konkreetsemaks on muudetud nõuandvate organite pädevust – magistrite liit, suurkogu, vanematekogu. Aukohus on jäetud keskjuhatus juurde tegelemaks juhtide probleemidega, kaotatud on allüksuste juures olnud aukohtud.

Koostöövalmidus on säilitatud sõprade seltsidega, milliste puhul on soovitatav mittetulundusühingu vormi kasutamine. Selline praktika on olemas Jõgeva malevas.

Kaitseliidu arengukava annab Kaitseliidu eriorganisatsioonile arengueesmärgi – visiooni aastaks 2008, mille kohaselt Noored Kotkad on üle-eestiline vabatahtlikest koosnev ja koostööle avatud organisatsioon, kus:

- 1) luuakse tingimusi aatelse ja riigikaitsetahtelse kodaniku kasvatamiseks;
- 2) pakutakse liikmetele meelepärasteid rakendusvõimalusi, mis suurendavad nende suutlikkust tulla toime hädaolukorras, valmistavad neid ette teenimiseks rahva kaitseks, suurendavad nende sotsiaalse toimetuleku võimet;

- 3) selgitatakse liikmete seast välja liidriomadustega inimesi ja suunatakse neid ühiskonna teenimisele.

Põhikiri on midagi enam kui lihtsalt kollektiivne kõhutunne, mille seos ratsionaalse tegelikkusega on ähmane. Noorte Kotkaste põhikiri on organisatsiooni tegevuse selgroots ja läbipaistva infoliikumise kindlustajaks – selgem ülevaade tegevuse üldistest alustest loob parema võimaluse Noorte Kotkaste mõistmiseks ja arengueesmärkide saavutamiseks. Tänu sellele on hõlpsam tutvustada noorkotkaste organisatsiooniga liitujatele – poistele ja nende juhtidele – reegleid, millega tuleb arvestada. Põhikirja täismahulise rakendamise alustatakse järgmise õppeaasta eel: malevatesse saadetakse ringkirjad töökorralduses tehtavate järkjärguliste muudatuste kohta.

Rühma moodustamine

Eelkõige võib huvi pakkuda organisatsiooni laienemine ehk Noorte Kotkaste rühma moodustamine. Rühma on võimalik moodustada õppeasutuse, noortekeskuse, Kaitseliidu allüksuste jmt institutsioonide juurde, kui selleks on täidetud alljärgnevad nõuded:

- 1) moodustamine on kooskõlastatud kooli, lasteasutuse vmt institutsiooni juhiga;

- 2) vabatahtlik noortejuht – rühmapealik – on noorteinstruktorilt ettevalmistuse saanud või Noorte Kotkaste maleva juhatuses heaks kiidetud ja ta on valmis rühma tegevuse eest vastutama;

- 3) on vähemalt neli poissi-liikmekandidaati.

Rühma asutamiseks ja tegutsemiseks annab loa maleva juhatus ning selle kinnitab Noorte Kotkaste maleva pealik kirjaliku korraldusega, mis on kooskõlastatud Kaitseliidu maleva pealiku-ga.

Noorsootöö, mida pakutakse noortele rühma tasandil, on nende juhtide nägu. Ja juhte on mitmesuguse taustaga, nendel kõigil on aga midagi ühist – neil kõigil on tahe noortele midagi pakkuda. Organisatsioonil on aga vastu pakkuda tahe arvestada seatud eesmärkidele viiva tegevuse kujundamisel tegijate soovide ja ettepanekutega ning pakkuda neile efektiivsust tõstvat koolitust – eriorganisatsioonide tasandil koolitusalaast koostööd Naiskodukaitse ja Kaitseliidu Kooliga.

On öeldud, et inimesi on kolme liiki: need, kes panevad asjad juhtuma, need, kes vaatavad, kuidas asjad juhtuvad, ja need, kes mõtleavad, et mis küll juhtus. Aktiivne kodanik kuulub kahtlematult esimeste hulka; Kaitseliidu eriorganisatsioonid toetavad noorte aktiivseks kodanikuks kasvamist. Just varases lapsepõlves pannakse alus sellele, kuidas inimene täiskasvanuna uutele või ootamatutele olukordadele reageerib, tema oskuste ja kogemuste kompleksil põhinev positiivne enesehinnang toetab sallivuse ja mõistmise kasvu – suurendab ühtsustunnet eriorganisatsioonis, Kaitseliidus ja väljaspool seda.

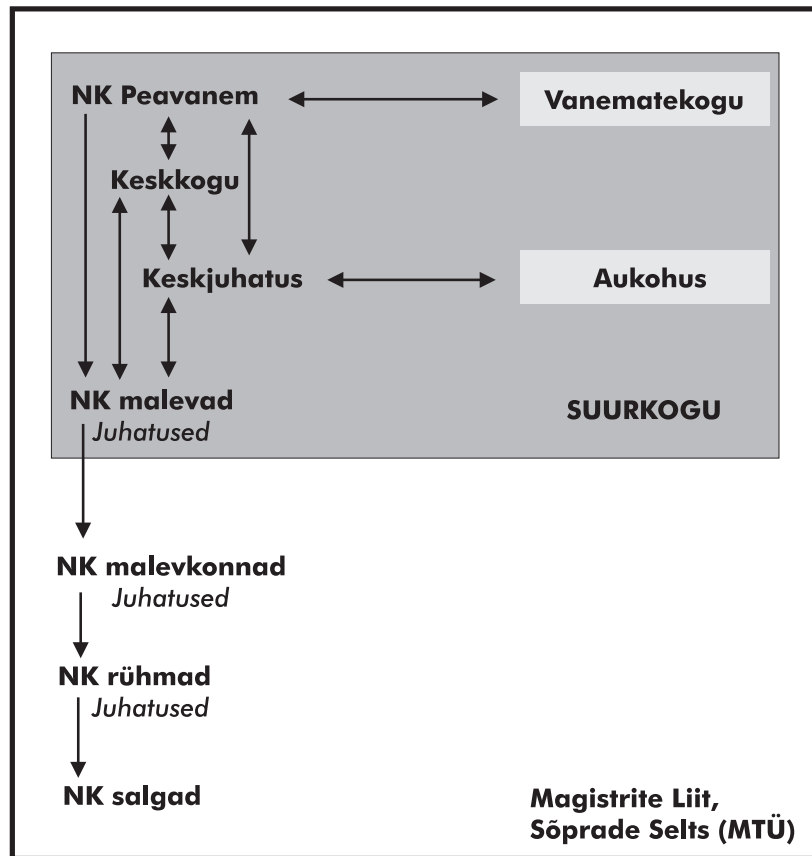
Põhikirjaga tehtud töö on paljude uute tööde algus: vaja on välja töötada nüüdisaja nõuetele vastav ja organisatsiooni traditsioonidega kooskõlas olev kodukord ja täpsustada koolitussüsteemi: poiste järgu- ja erialakatseid ning juhtide koolituse nõudeid.

Lõpetuseks sobivad hästi kunagise Noorte Kotkaste peavanema Karl Einbundi 1930. aastal laiemale avalikkusele mõeldud pöördumisest pärit sõnad: “Tegevusse rakendugu kõik, kes võivad sellest aatelses töös aidata kas või pisut kaasa.”

Noorte Kotkaste sekka on oodatud noored oma enesealgatust realiseerima, oodatud on noorusliku hingega noortejuhid, toetajad, kel on võimalus tehtavat isamaalist noorsootööd toetada. ■

Anu Paidre on Kaitseliidu ülema nõunik.

Noorkotkaste organisatsiooni skeem

**KAITSELIIDU ERIORGANISATSIOONI
NOORED KOTKAD
PÕHIKIRI**

KINNITATUD
Kaitseliidu keskkogu
otsusega nr 1
22. jaanuaril 2003

NOORTE KOTKASTE PÕHIKIRI

I ÜLDSÄTTED

1. Kaitseliidu eriorganisatsioon Noored Kotkad (edaspidi: Noored Kotkad) on avalik-õigusliku juriidilise isiku struktuuriüksusena tegutsev vabatahtlik skautlik poisteorganisatsioon, mille tegevuse eesmärk on kasvatada noori isamaalises vaimus vaimselt ja kehaliselt terveteks Eesti kodanikeks. Noored Kotkad on Kaitseliidu eriorganisatsioonina asutatud 27. mail 1930.

2. Noorte Kotkaste tegevuse üldised alused, liikmeskonna, ülesehituse, juhtimise alused sätestab käesolev Noorte Kotkaste põhikirja (edaspidi: põhikirja).

3. Noortel Kotkastel on kodukord, millega kehtestatakse täpsemalt organisatsiooni sisemine korraldus. Kodukorras määratakse kindlaks:

- 1) Noorte Kotkaste seadused ja kumbed;
- 2) lippude, embleemide, tunnus- ja tunnustusmärkide statuudid ning vormiriietuse ja sümbolika kasutamise kord;
- 3) noortemagistritöödele esitatavad nõuded ja nende koostamise kord;
- 4) koosolekute ja ürituste pidamise kord;
- 5) asjaajamise kord;
- 6) muud sisemise korralduse küsimused, mida ei reguleeri käesolev põhikirja või õigusaktid.

Noorte Kotkaste keskjuhatustes läbi arutatud ja aktsepteeritud Noorte Kotkaste põhikirja ning kodukorra muutmise ettepanekud esitab Noorte Kotkaste peavanem kinnitamiseks Kaitseliidu keskjuhatusele.

4. Noortel Kotkastel on liikmete järgu- ja erialakatsetel ning vabatahtlike juhtide ettevalmistusel põhinev organisatsioonisisene koolitussüsteem, mille töötab välja Noorte Kotkaste keskjuhatuse ja kinnitab peavanem.

5. Noortel Kotkastel on oma lipp, ühtne vormiriietus ja muu sümbolika (sh tunnus- ja tunnustusmärgid, liikme- ja juhikaart), mille kujunduse ja statuudid kinnitab Kaitseliidu keskjuhatusele.

6. Noorte Kotkaste maleval on ja malevkonnal võib olla oma lipp, pitsat ja muu sümbolika, mille statuudid kinnitab Noorte Kotkaste keskjuhatusele. Noorte Kotkaste malevkonnast väiksemate üksuste sümbolika kinnitab Noorte Kotkaste maleva juhatus.

NOORTE KOTKASTE PÕHIKIRI

65. Rahaliste ja materiaalsete vahendite kasutamist Noorte Kotkaste keskjuhatuses revideerivad Kaitseliidu keskrevisjonikomisjon ja pearevident, Noorte Kotkaste malevas – Kaitseliidu kohaliku maleva revisjonikomisjon.

VII TEGEVUSE LÕPETAMINE

66. Noorte Kotkaste allüksus võib tegevuse lõpetada seoses:

- 1) Kaitseliidu ümberkorraldamisega;
- 2) allüksuse liikmete arvu vähenemisega alla selle moodustamiseks vajaliku miinimumpiiri.

67. Noorte Kotkaste tegevuse lõpetamine toimub õigusaktides määratletud korras.

ning selle kinnitab maleva pealik kirjaliku korraldusega, mis on kooskõlastatud Kaitseliidu maleva pealikuga.

Rühmal on nimi, oma värvides kaelarätt ja ülevaade tehtavast tööst, s.t päevik, liikmete arvestus, tööplaanid, ülevaade projektidest. Rühmal võib olla vimpel.

59. Noorte Kotkaste rühma pealiku kinnitab üheks aastaks ametisse Noorte Kotkaste maleva pealik oma korraldusega, mis on kooskõlastatud Kaitseliidu maleva pealikuga. Rühmapealik peab olema vähemalt 18-aastane ja tal peab soovitatavalt olema kotkajuhi järk. Rühmapealik on rühma juht ja ta vastutab rühma noorsootöö korraldamise eest.

Erandina võib juht olla ka noorem, kuid on soovitatav, et ta omandab aasta jooksul kotkajuhi järgu ja talle määratakse kuni täisealiseks saamiseni täiskasvanud juhendaja.

60. Noorte Kotkaste rühmapealiku abi kinnitab ametisse rühmapealik korraldusega. Rühmapealiku abi asendab vajadusel rühmapealiku ning täidab tema antud ülesandeid.

61. Noorte Kotkaste rühma juhatus koosneb rühmapealikust ja tema abist ning salgapealikest. Koosoleku kutsub kokku ja juhatab seda rühmapealik. Rühma juhatus:

- 1) kinnitab rühma ürituste plaani;
- 2) koostab rühma tegevusprojektide rahastamisaotlused;
- 3) lahendab muud rühma tegevusega seotud küsimused.

62. Noorte Kotkaste salgad moodustatakse rühma juhatuse otsusel vähemalt neljaliikmelisena. Salgal on oma nimi. Salgal võib olla vimpel.

63. Noorte Kotkaste salgapealiku valib salga koendus rühmapealiku soovitatud või salga esitatud kandidaatide hulgast ning kinnitab rühmapealik. Salgapealik on salga juht ning vastutab rühma juhi ja rühma juhatuse ees noorsootöö korraldamise eest salgas.

VI MAJANDAMINE, ARUANDLUS JA REVIDEERIMINE

64. Noorte Kotkaste organisatsioon kasutab oma tegevuseks Kaitseliidu eraldatud vara. Teiste isikute poolt Noorte Kotkaste tarbeks antav vara antakse Kaitseliidu omandisse üle sihtotstarbeliselt Noorte Kotkaste organisatsiooni, maleva või malevkonna kasutusse andmiseks.

7. Noorte Kotkaste organisatsiooni eesmärgist tulenevad järgmised ülesanded:

1) arendada noortes tööarmastust, ettevõtlikkust, otsustusvõimet, iseseisvat tegutsemisoskust, tahtejõudu, visadust ning juhtimis- ja organiseerimisvõimet;

2) kasvatada noortes armastust oma kodu ja isamaa vastu, suurendada noortes usku Eesti kaunimasse tulevikku, tahtmist töötada isamaa heaks ja valmisolekut astuda vajaduse korral välja isamaa kaitseks;

3) süvendada noortes tasakaalukust, kõlbelisust, ausameelsust, vanemate ja oma juhtide austamist, südamlikkust, lahkust ja viisakust;

4) arendada noorte kehalisi võimeid mitmekülgset ja harmooniliselt;

5) harjutada noori järgima tervislikku eluviisi, isikliku ja ühiskondliku hügieeni reegleid;

6) valmistada noori ette hädasolijate abistamiseks.

8. Noorte Kotkaste juhtlause on "Isamaa auks ole valmis!" ja vastus sellele "Alati valmis!".

9. Noorte Kotkaste organisatsioonil on eesmärgi saavutamiseks õigus käesolevas põhikirjas ning teistes õigusaktides sätestatud korras:

1) korraldada laste- ja noorteüritusi, sh puhke-, spordi- ja õppe-laagreid, seminare, matku;

2) anda autasusid ning tunnus- ja tunnustusmärke;

3) anda välja infokandjaid, sh õppematerjale;

4) korraldada liikmete ja vabatahtlike juhtide väljaõpet;

5) sõlmida koostööleppeid teiste institutsioonidega.

10. Kui Noorte Kotkaste tegevusega kaasneb või võib kaasneda vabariiklike kohustuste võtmine ja aruandluse esitamine väljapoole Kaitseliitu, sõlmitakse vastav kokkulepe kohaliku Kaitseliidu maleva nimel selle maleva väljastatud volikirja alusel.

11. Noorte Kotkaste eesmärgi saavutamiseks ja ülesannete paremaks täitmiseks juhib Noorte Kotkaste organisatsiooni peavanem. Organisatsioon koosneb struktuuriüksustest, milleks on:

11.1. Noorte Kotkaste kesksed kollegiaalsed juhtimisorganid:

11.1.1. pealike keskkogu – Noorte Kotkaste tegevust korraldav

kõrgeim kollegiaalne organ, mis koosneb Noorte Kotkaste malevate pealikutest, peavanemast ja tema abidest;

11.1.2. keskjuhatatus – Noorte Kotkaste pealikute keskkogu koosolekute vaheajal organisatsiooni tegevust korraldav organ, kuhu kuuluvad peavanem ja üks peavanema määratud abi ning kolm pealikute keskkogu valitud liiget.

11.2. Noorte Kotkaste piirkondlikud üksused:

11.2.1. malev – üksus, mille moodustavad Kaitseliidu ühe maleva territooriumil tegutsevad organisatsiooni allüksused (malevkonnad, rühmad, salgad);

11.2.2. malevkond – vähemalt 100 liikmega üksus, mille moodustavad Kaitseliidu ühe malevkonna territooriumil tegutsevad organisatsiooni rühmad ja salgad;

11.2.3. rühm – üksus, mis koosneb kuni kolmest salgast ning mille asutamisel võib salk olla rühma õigustes;

11.2.4. salk – üksus, kuhu kuulub 4–10 liiget.

11.3. Noorte Kotkaste nõuandva ja toetava funktsiooniga kogud:

11.3.1. suurkogu – Noorte Kotkaste ülemaaline esinduskogu, mille korraldab keskjuhatatus ning kuhu malevad delegeerivad esindajad juhtide hulgast arvestusega kuni kolm esindajat 100 liikme kohta;

11.3.2. vanematekogu – organisatsiooni nõuandjaist – silmapaistvaist riigi- ja avaliku elu tegelastest – koosneb kuni 20-liikmeline nõukogu;

11.3.3. magistrrite liit – organisatsioonis noortemagistritöö kaitsnud isikute liit;

11.3.4. sõprade seltsid – vajadusel võidakse moodustada ühendusi organisatsiooni heast käekäigust huvitatud isikutest;

11.3.5. aukohus – kolmeliikmelise koosseisu valib pealikute keskkogu ning aukohus töötab keskjuhatuse juures, lahendades vajadusel juhtide ja auliikmetega seotud küsimusi.

II NOORTE KOTKASTE LIIKMESKOND

12. Noorte Kotkaste organisatsioon on avatud kõigile, kes tunnustavad käesolevat põhikirja:

1) organisatsiooni liikmed võivad olla 8–18-aastased noored, kes elavad alaliselt Eestis;

2) 18-aastased ja vanemad Eesti Vabariigi kodanikud võivad olla organisatsiooni juhid, erandina võivad organisatsiooni liikmete hulgast kujunenud juhid olla nooremad;

3) au- ja toetajaliikmed.

vapealik. Koosolek on otsustusvõimeline, kui kohal on vähemalt malevapealik või teda asendav isik ja esindatud vähemalt pooled maleva rühmadest. Otsused võetakse vastu lihthäälteenamusega, kusjuures häälte võrdsel jagunemisel otsustab koosoleku juhataja hääl.

Noorte Kotkaste maleva pealikute kogu koosolekul osalevad Noorte Kotkaste maleva pealik ja tema abid, Noorte Kotkaste malevkondade pealikud ja rühmapealikud.

Noorte Kotkaste maleva pealikute kogu koosolekul võivad osaleda Kaitseliidu maleva pealik või tema abid, noorteinstruktor, maleva juhatuse liikmed, malevkondade pealikud.

Noorte Kotkaste maleva pealikute kogu:

- 1) annab hinnangu maleva tegevusele;
- 2) valib maleva juhatuse liikmed;
- 3) kinnitab juhatuse koostatud ürituste plaani ning tegevussuunad;
- 4) koordineerib malevkondade ja rühmade tegevust;
- 5) omab ülevaadet maleva vahendite kasutamisest.

56. Noorte Kotkaste malevkonnaks koondatakse vajadusel Kaitseliidu ühe malevkonna piires tegutsevad rühmad ja salgad. Malevkonnad moodustatakse Kaitseliidu kohaliku maleva pealiku nõusolekul Noorte Kotkaste maleva pealikute kogu ettepanekul. Malevkonna moodustamise kinnitab Noorte Kotkaste maleva pealik.

57. Noorte Kotkaste malevkonna tegevust juhivad Noorte Kotkaste malevakonna pealik, kelle kinnitab ametisse kaheks aastaks Noorte Kotkaste maleva pealik oma korraldusega. Kandidaadid tuleb eelnevalt kooskõlastada Kaitseliidu maleva pealikuga. Malevkonna juhatuse koosseisu kuuluvad malevkonnapealik ja tema abid ning kuni kolm malevkonna pealikute kogu valitud juhti. Malevkonna juhtimine toimub analoogiliselt maleva juhtimisega.

58. Noorte Kotkaste rühm moodustatakse õppeasutuse, noortekeskuse, Kaitseliidu allüksuste jmt institutsioonide juurde, kui selleks on alljärgnevad tingimused:

1) moodustamine on kooskõlastatud kooli, lasteasutuse vmt institutsiooni juhiga;

2) rühmapealik on noorteinstruktori poolt ettevalmistuse saanud või Noorte Kotkaste maleva juhatuses heaks kiidetud ja ta on valmis rühma tegevuse eest vastutama;

3) on vähemalt neli liikmekandidaati.

Rühma asutamiseks ja tegutsemiseks annab loa maleva juhatatus

batahtlike juhtide osalemist organisatsiooni noorsootöös. Noorteinstruktori ülesanded täpsustatakse töölevõtmisel lähtuvalt käesolevast põhikirjast ja teistest õigusaktidest ning need on kirjas tema ametijuhendis.

54. Noorte Kotkaste maleva juhatuse moodustavad Noorte Kotkaste maleva pealik, tema abi ning lisaks kaks juhti maleva pealikute kogu valikul. Noorte Kotkaste maleva juhatuse koosseisu kinnitab Kaitseliidu maleva pealik käskkirjaga, igal aastal vahetatakse välja üks juhatuse liige. Juhatuse koosolekud kutsutakse kokku vähemalt üks kord kvartalis. Koosolek on otsustusvõimeline, kui kohal on vähemalt pool juhatuse liikmetest ja malevapealik. Juhatuse tegevuses osaleb sõnaõigusega noorteinstruktor. Küsimused otsustatakse lihthälteenamusega.

Noorte Kotkaste maleva juhatus:

- 1) omab ülevaadet maleva tegevusest ja liikmeskonnast;
- 2) kooskõlastab maleva tööplaani;
- 3) teeb maleva tööst kokkuvõtteid ja esitab aruandeid Noorte Kotkaste keskjuhatusale;
- 4) kooskõlastab maleva eelarveprojekti, omab ülevaadet eelarve kasutamisest;
- 5) soetab maleva tegevuseks vahendeid ja loob võimalusi õppetegevuseks;
- 6) teostab järelevalvet rühmade ja malevkondade töö üle;
- 7) suunab juhte väljaõppele;
- 8) teeb malevkondade, rühmade juhtide ja juhatuste koosseisude kohta ettepanekuid maleva pealikule;
- 9) teeb Kaitseliidu maleva pealikule ettepaneku Noorte Kotkaste maleva pealiku osas;
- 10) peab arvestust liikmetele omistatud järkude üle;
- 11) avaldab tunnustust või laistust vastavalt oma pädevusele, esitab liikmete ja juhtide kandidatuuri tunnustuse avaldamiseks keskjuhatusale ning peab selle üle arvestust;
- 12) valib maleva esindajad suurtkogule;
- 13) korraldab koostööd teiste malevatega;
- 14) tutvustab maleva tegevust üldsusele, sh arendab koostööd piirkonna õppeasutuste ja kohalike omavalitsustega.

55. Noorte Kotkaste maleva pealikute kogu on maleva juhtide üldkogu, mille kutsub kokku malevapealik üks kord aastas tegevusaasta alguses ja hiljem vastavalt vajadusele. Koosolekut juhatab male-

Noorte Kotkaste liikmed

13. Noorte Kotkaste liikmed kannavad üldnimetust noorkotkad, vanuse järgi eristatakse noorhaukaid, noorkotkaid ja kotkaid.

14. 8–11-aastased kannavad nimetust noorhaukad. Noorhauka lubadus on: "Luban olla sõnakuulelik, austada oma vanemaid, armastada oma kodu, järgida noorhauka seadusi ja kombeid ning valmistada iga päev kellelegi rõõmu!"

15. 12–15-aastased kannavad nimetust noorkotkad. Noorkotka pühalik töötus on: "Kinnitades ausõnaga, annan pühaliku töötuse teha kõike, mis minu võimuses, et täita oma kohust Eesti isamaa ees, igal ajal aidata oma ligimest, ustavaks jääda noorkotkaste seadustele ja nende järgi tegutseda. Olen alati valmis!"

16. 16–18-aastased kannavad nimetust kotkad. Kotkad võivad olla ka juhid. Kotkaste juhtlause on: "Mehena meeste ridadesse!"

Noorte Kotkaste juhid

17. Juhid on organisatsiooni liikmeid juhendavad vähemalt 18-aasta vanused isikud, erandina võivad salga- ja rühmapealikud olla nooremad. Juhid jagunevad:

- 1) salgapealikud ja nende abid;
- 2) rühmapealikud ja nende abid;
- 3) malevkonnapealikud ja nende abid;
- 4) malevapealikud ja nende abid;
- 5) peavanem ja tema abid.

18. Juhte nõustavad ja abistavad isikud on:

- 1) Kaitseliidu malevate noorteinstruktorid;
- 2) noortemagistrid;
- 3) auliikmed;
- 4) toetajad.

19. Juhid lähtuvad oma tegevuses käesolevast põhikirjast ja teistest õigusaktidest.

20. Salga- ja rühmapealike ettevalmistust hindab Noorte Kotkaste maleva juhatus.

21. Malevkonna- ja malevapealike ettevalmistust hindab Kaitseliidu maleva pealik või maleva juhatuse eriorganisatsioonide eest vastutav

liige ning noorteinstruktor. Juhiks võib saada noorteinstruktori juhendamisel vabatahtlikele juhtidele suunatud koolituse läbinud või Noorte Kotkaste maleva juhatuses sobilikuks tunnistatud isik.

22. Juhile antakse tema staatust tõendav kaart.

Au- ja toetajaliikmed

23. Auliikmeteks valib Noorte Kotkaste pealikute keskkogu Noorte Kotkaste keskjuhatuse ettepanekul isikuid, kellel on erilisi teeneid organisatsiooni ees või kellele organisatsioon tahab osutada erilist austust. Auliikmel on õigus osa võtta Noorte Kotkaste kõikidest üritustest.

24. Toetajaliikmeteks võivad olla kõik Noorte Kotkaste heast käekäigust huvitatud juriidilised ja füüsilised isikud, kes aitavad arendada organisatsiooni tegevust.

Liikmeks astumine ja Noorte Kotkaste hulgast väljaarvamine

25. Liikmeksastuja esitab vormikohase sooviavalduse, millel on lapsevanema või eestkostja nõusolekut tõendav allkiri.

26. Liikmeks võetakse vastu rühma pidulikul koondusel pärast seda, kui liikmeksastuja on vähemalt kaks kuud osalenud rühma tegevuses, tutvunud organisatsiooni, selle eesmärkide ja ülesannetega ning rühmapealik on veendunud, et liikmeksastuja järgib Noorte Kotkaste põhimõtteid ja kombeid.

27. Liikmele antakse välja liikmekaart. Liikmeks vastuvõtmise ja organisatsioonist väljaarvamise kinnitab oma kirjaliku korraldusega Noorte Kotkaste malevapealik. Väljaarvamisest teavitatakse väljaarvatud liiget viivitamata.

28. Noorte Kotkaste liikmete nimekirjast arvatakse välja isikud:

- 1) kelle vanus ületab 18 aastat;
- 2) kes kuue kuu jooksul mõjuva põhjusta ei osale Noorte Kotkaste tegevuses;
- 3) kes on korduvalt rikkunud noorkotkaste seadusi ja kombeid ning kelle kohta rühma- või malevkonnapealik on teinud väljaarvamise ettepaneku Noorte Kotkaste maleva pealikule;
- 4) kes on esitanud sooviavalduse vabatahtlikuks lahkumiseks Noorte Kotkaste organisatsioonist.

47. Noorte Kotkaste magistrite liidu töökorra kinnitab peavanem käskkirjaga.

48. Noorte Kotkaste sõprade seltsid võidakse moodustada kohalike Noorte Kotkaste üksuste materiaalse toetamise otstarbeks. Noorte Kotkaste sõprade seltsid tegutsevad iseseisvate juriidiliste isikutena oma põhikirja alusel. Käesoleva põhikirja alusel loodava sõprade seltsi loomiseks on vajalik kohaliku Kaitseliidu maleva pealiku nõusolek.

49. Noorte Kotkaste suurkogu pädevuses on seisukohtade võtmine peavanema ja pealikute kogu esitatud küsimustes, Noorte Kotkaste põhiliste arengusuundade kooskõlastamine ja kasvatusküsimuste arutamine. Otsused võetakse vastu lihthälteenamusega.

V NOORTE KOTKASTE JUHTIMINE MALEVA JA SELLEST VÄIKSEMA ÜKSUSE TASANDIL

50. Noorte Kotkaste malev moodustakse territoriaalsuse põhimõttel Kaitseliidu maleva juurde. Kaitseliidu maleva pealik annab Noorte Kotkaste maleva pealikule kasutada Kaitseliidu ruume, vara ja varustust ning osutab abi Kaitseliidu Noorte Kotkaste töö korraldamiseks. Noorte Kotkaste maleval on oma eelarve, mis moodustab Kaitseliidu maleva eelarve autonoomse osa.

51. Noorte Kotkaste maleva pealik juhib maleva tegevust ja esindab malevat. Noorte Kotkaste maleva juhatus valib Noorte Kotkaste maleva pealiku kandidaadi maleva vabatahtlike juhtide hulgast ja Kaitseliidu maleva pealik esitab ta Noorte Kotkaste peavanemale kinnitamiseks. Malevapealik, kes kinnitatakse ametisse kolmeks aastaks, on aruandekohustuslik Kaitseliidu maleva pealiku ja Noorte Kotkaste keskjuhatuse ning Noorte Kotkaste maleva juhatus ees. Noorte Kotkaste maleva pealik annab oma pädevuse piires korraldusi, et tagada noorsootöö korraldus maleva tasandil.

52. Noorte Kotkaste maleva pealik esitab malevapealiku abi kandidaadi kinnitamiseks Kaitseliidu maleva pealikule. Malevapealiku abi kinnitatakse ametisse kolmeks aastaks.

53. Kaitseliidu maleva noorteinstruktor vastutab Kaitseliidu maleva pealiku ees organisatsiooni piirkondliku maleva tegevuse eest. Noorteinstruktor abistab ja nõustab Noorte Kotkaste maleva pealiku, kindlustades koostöö Kaitseliidu malevaga ja koordineerides va-

42. Noorte Kotkaste keskjuhatuse koosolekutel otsuste langetamiseks on vajalik lihthääaltenamus, häälte võrdse jagunemise korral on otsustav peavanema või teda asendava isiku hää. Keskjuhatuse otsustusvõimeline, kui kohal on vähemalt kaks valitud liiget ja peavanem. Keskjuhatuse otsused viib ellu peavanem, kellel on ka keskjuhatuse otsuste suhtes vetoõigus. Vetoõiguse kasutamisest tulenevad vaidlused lahendab Kaitseliidu ülem.

43. Noorte Kotkaste keskjuhatuse juures tegutseb kolmeliikmeline aukohus. Aukohus otsustab omaalgatuslikult või mõne liikme või juhi esildise põhjal juhi noomimise või väljaheitmise vajaduse, auliikmete ebaväärika käitumise juhtumeid ja teeb vastavad staatuse äravõtmise ettepanekud keskjuhatusele. Aukohtu otsuse peale saab kaevata Noorte Kotkaste pealike keskkogule. Liikmetega seotud samasisulised probleemid lahendatakse Noorte Kotkaste maleva juhatuses.

44. Noorte Kotkaste vanematekogu valib Noorte Kotkaste pealike keskkogu kolmeks aastaks. Igal aastal lahkub kolmandik kõige kauem liikmeks olnud vanematekogu liikmetest, kelle asemele valitakse uued liikmed. Igal aastal valivad vanematekogu liikmed endi seast üheks aastaks esimehe. Endist liiget võib tagasi valida.

45. Noorte Kotkaste vanematekogu täidab järgmisi ülesandeid:

- 1) annab arvamusi Noorte Kotkaste üldiste tegevus- ja arengusuundade osas;
- 2) tugevdab võimalusel Noorte Kotkaste majanduslikku alust;
- 3) arutab peavanema ja vanematekogu liikmete tõstatatud küsimusi.

Vanematekogu kutsub kokku peavanem või vanematekogu esimees vastavalt vajadusele, kuid vähemalt üks kord aastas. Koosolek on otsustusvõimeline osavõtjate arvust sõltumata.

46. Noorte Kotkaste magistrite liit koosneb noortemagistritöid kaitsnud isikutest. Magistrite liidu juhatus on viieliikmeline. Juhatus valitakse noortemagistrite üldkoosolekul. Magistrite liidu otsused ja ettepanekud on Noorte Kotkaste keskjuhatusele ja peavanemale nõuandva tähendusega. Magistrite liit täidab järgmisi ülesandeid:

- 1) annab arvamusi organisatsiooni koolitussüsteemi osas;
- 2) teeb ettepanekuid Noorte Kotkaste metoodiliste materjalide väljatöötamiseks;
- 3) edastab keskjuhatusele ja peavanemale arvamusi organisatsiooni noorsootöö erinevate aspektide kohta.

29. Väljaarvatud liikmel on õigus oma liikmestaatuse ennistamiseks teha avaldus Noorte Kotkaste maleva juhatusele. Maleva juhatuse otsus on lõplik.

30. Liikmete ja juhtide arvestust peetakse maleva tasandil.

III LIIKMETE JA JUHTIDE ÕIGUSED JA KOHUSTUSED

31. Liikmetel on õigus:

- 1) osa võtta noorkotkaste üritustest ning kasutada rühma ja maleva varustust ja soodustusi, kui talle pole seatud kitsendusi;
- 2) saada organisatsioonisisest koolitust ja teavet ning kirjutada noortemagistritööd;
- 3) kanda Noorte Kotkaste vormiriietust koos omistatud tunnustustunnustusemärkidega ka väljaspool Noorte Kotkaste üritusi, kui selles suhtes ei ole rakendatud keeldu;
- 4) liikme eeskujuliku ja püüdliku tegutsemise korral olla edutatud või esitatud autasustamiseks;
- 5) astuda teiste organisatsioonide liikmeks, mille tegevus pole vastuolus käesoleva põhikirjaga;
- 6) pöörduda oma õiguste kaitseks maleva juhatuse poole.

32. Liikmed on kohustatud:

- 1) järgima oma igapäevases tegevuses käesolevat põhikirja ja kodukorda;
- 2) osalema Noorte Kotkaste tegevuses;
- 3) andma oma kogemusi ja teadmisi edasi organisatsiooni liikmetele;
- 4) olema eeskujuks teistele noortele;
- 5) teavitama juhti oma liikmeksolekust mõnes teises organisatsioonis.

33. Liikmed on kohustatud järgima noorkotkaste seaduseid ja kombeid, mis sisalduvad kodukorras ning millest olulisimad on:

- 1) noorkotkas on iga noorkotka sõber ja nõrgema kaitsja;
- 2) noorkotkas austab seadusi ja organisatsiooni põhimõtteid;
- 3) noorkotkas on hoolas õppija, ei suitseta, ei tarbi narkootilisi aineid ega alkoholi;
- 4) noorkotkas kuulab oma juhi sõna, on distsiplineeritud ja viisakas.

34. Juhtidel on õigus:

- 1) saada organisatsioonisisest koolitust ja teavet;

NOORTE KOTKASTE PÕHIKIRI

- 2) saada edutatud ja valitud juhtimisorganitesse;
- 3) olla uuesti valitud oma ametikohale ning lahkuda ennetähtaegselt omal soovil;
- 4) kirjutada noortemagistritööd;
- 5) kanda Noorte Kotkaste vormirüetust koos omistatud tunnus- ja tunnustusmärkidega ka väljaspool Noorte Kotkaste üritusi, kui selles suhtes ei ole talle rakendatud keeldu.

35. Täiskasvanud juhid on kohustatud:

- 1) olema eeskujuks noortele;
- 2) korraldama organisatsiooni noorsootööd vastava struktuuriüksuse tasandil;
- 3) järgima käesolevat põhikirja ja teisi õigusakte, tundma riigikaitse üldiseid aluseid;
- 4) olema kursis noorsootöö- ja lastekaitsealaste õigusaktidega ja järgima neid oma töös;
- 5) tagama asjaajamise korralduse ja esitama tegevuse aruandeid.

IV NOORTE KOTKASTE ORGANISATSIOONI JUHTIMINE JA TEGEVUSE KORRALDAMINE

36. Noorte Kotkaste kõrgeim juht on Kaitseliidu ülem, kes vastavalt oma pädevusele ja teenistuslikule täidab vajadusel juhtimisfunktsioone, mis tulenevad Kaitseliidu ülesannete täitmise vajadusest, sh teeb kaitseväge juhatajale ettepaneku Noorte Kotkaste juhi ametisse nimetamiseks.

37. Noorte Kotkaste peavanem on organisatsiooni juht, kelle ülesandeks on:

- 1) Noorte Kotkaste tegevuse juhtimine ja Noorte Kotkaste esindamine;
- 2) keskjuhatuse töö juhtimine;
- 3) Noorte Kotkaste arengukavade koostamine ja esitamine Kaitseliidu ülemale;
- 4) Noorte Kotkaste koolitussüsteemi korraldamine ning vastavate nõuete kehtestamine;
- 5) Noorte Kotkaste üleriigilise eelarve koostamine;
- 6) Noorte Kotkaste põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks vajalike õigusaktide ja ringkirjade väljatöötamise korraldamine;
- 7) teiste organisatsioonidega koostöö tegemine ja rahvusvaheliste suhete arendamine;
- 8) üleriigilist tähtsust omavate ürituste korraldamise.

NOORTE KOTKASTE PÕHIKIRI

Noorte Kotkaste juhtimiseks annab peavanem oma pädevuse piires käskkirju.

38. Noorte Kotkaste peavanemal on üks kuni kolm abi, kelle nimetab ametisse Kaitseliidu ülem peavanema ettepanekul. Peavanema abi ülesandeks on täita peavanema ülesandeid viimase määratud ulatuses. Peavanema abi asendab peavanemat Kaitseliidu ülema vasta-va käskkirja alusel, kui peavanem ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita.

39. Noorte Kotkaste pealikute keskkogu ülesandeks on:

- 1) Noorte Kotkaste vanematekogu liikmete ja keskjuhatuse liikmete valimine;
- 2) auliikmete valimine Noorte Kotkaste keskjuhatuse ettepanekul;
- 3) ettepanekute tegemine põhikirja ja kodukorra muutmiseks;
- 4) muude Noorte Kotkaste tegevust puudutavate küsimuste lahendamise.

40. Noorte Kotkaste pealikute keskkogu koosolekuid peetakse vähemalt kord aastas peavanema kokkukutsumisel ja juhutamisel ning Kaitseliidu ülema teadmisel. Koosolek on otsustusvõimeline, kui kohal on vähemalt pooled pealikute keskkogu liikmed. Otsused tehakse lihthäälteenamusega, kusjuures häälte võrdse jagunemise korral on otsustav peavanema või teda asendava isiku hääl.

41. Noorte Kotkaste keskjuhatuse ülesandeks on:

- 1) valmistada ette pealikute keskkogu ja suurkogu koosolekud;
- 2) koordineerida Noorte Kotkaste nõuandvate ja toetavate kogude koostööd;
- 3) tagada juhtide ja liikmete väljaõppe korraldamine;
- 4) anda välja õppematerjale organisatsioonisiseseks koolituseks;
- 5) korraldada malevate varustamine vormirüetega, tunnus- ja tunnustusmärkidega;
- 6) Noorte Kotkaste malevate ja malevkondate sümbolilika kujunduste ja statuutide kinnitamine;
- 7) omada pidevat ülevaadet allüksustest, liikmeskonnast ja koolitustulemustest;
- 8) hinnata koostöölepingute projekte ja planeerida koostööd;
- 9) organiseerida üleriigilise tähtsusega üritusi.

PEOPLE, PEOPLE...

Enne sõda oli üsna tavaline, et iga Naiskodukaitse jaoskond korraldas raha teenimiseks aastas kümnekond pidu.

Merike Jürjo

Naiskodukaitsjate korraldatud pidude seas oli aktuse ja eeskavaga tähtpäevalisi üritusi, tantsuga teeõhtuid ja koosviibimisi oma jaoskonna-malevkonna liikmetele ning otseselt rahateenimisele suunatud lahtisi pidusid küla- ja linnarahvale. Sageli olid peod seostatud rahvalike või kristlike tähtpäevadega, nagu vastlad, nelipühad, mardipäev ja jõulud.

Peo korraldamine oli töö

Ettevalmistused pidudeks algasid varakult. Vastavalt põhikirjale märtsis või kolmekümnendate aastate teisel poolel ka aprillis peetud üldkoosolekutel pandi paika eelseisva aasta tegevuskava ja eelarve. Nendelsamadel üldkoosolekutel otsustati ka suuremate pidude korraldamise ajad.

13. juulil 1930. aastal asutati Naiskodukaitse Kunda jaoskond. Kolm päeva hiljem peetud juhatuses koosolekul seati kokku jaoskonna esimene eelarve. Ühtekokku planeeriti aastatuludeks 400 krooni, millest 320 krooni eeldati puhta sissetulekuna neljast korralisest peost ja 30 krooni teeõhtutest. Väljaminekute poolele kirjutati 120 krooni pidude korraldamise tarbeks. Aasta hiljem, 8. aprillil 1931 läbi viidud revisjoniaktist võib lugeda, et selle aja jooksul jõuti pidada vaid üks pidu. Seletuseks on juurde lisatud, et "vähene arv on seletatav kohalise rahva kitsa majandusliste oludega". Teadagi, majanduskriisi aastad. Ometi võeti päev hiljem peetud üldkoosolekul vastu järgmise aasta eelarve, kus pidudega loodeti teenida juba 500 krooni. Et ajad ja olud paranesid, siis teenitigi.

Kulud olid, tulud tulid

Sama aasta 26. juulil korraldati Kunda Naiskodukaitse välipidu. Pidu algas kell 10 hommikul ja lõppes kell 8 õhtul. Tantsiti haljal murul ehk tennise-

platsil ja iga tantsu eest kasseeriti 5 senti. Lisaks korraldati mitmeid õnnemänge ja loteriisid ning tegutses einelaud. Siinjuures olgu ka asja huvides ära toodud peo aruanne:

Tabel 1
Peo sissetulekud ja väljaminekud

Allikas	Sissetulekud	Väljaminekud
einelaud	52.22	22.95
talutare	24.35	4.29
jäätiselaud	15.91	
ameerika loterii	112.80	10.65
rändloterii	50.50	18.05
loterii-allegrii	250.00	2.39
õnneratas	45.75	6.15
kaeratünn	11.42	4.10
kohvilaud	27.02	1.64
tantsupörand	00.37	
muusika		27.00
kulutused		2.50
politsei %		11.20

Peo puhastulu oli 479,42 krooni.

Suvine Naiskodukaitse pidu sai Kundas traditsiooniks ja oodatud suvesündmuseks. 1938. aastal korraldati pidu väljasõiduna mererannale. Meelelahutust pakkusid loterii-allegrii ja õnneratas. Einelauast sai osta sooja sööki. Õllemüük pandi kaitseliitlaste õlgadele. Peopaigale sõiduks andis AS Port Kunda oma vabrikurongi tasuta Naiskodukaitse kasutusse ning peole saabus arvukalt kaitseliitlasi ja naiskodukaitsjaid ka Rakverest ja mujalt Viru malevast.

Nagu eelnevast aruandest nähtub, tuli pidude kulupoolele kanda ka mõningad maksud. Politsei % tähendab nn riigile makstud lõbustusmaksu. Helitööde, kirjandusteoste ja näidendite kasutamise eest tuli tasuda autoritasu Eesti Autorite Ühingule. 1938. aastal andis Viru maleva pealik korralduse, mille järgi tuli ka Naiskodukaitse Viru ringkonnale maksta 10% avalike pidude, pere-

konnaõhtute, loteriide, teeõhtute jne puhastulust.

Korraldustöö nõudis tööjaotust

Naiskodukaitse Rakvere valla jaoskonna üldkoosolek otsustas, et "pidukomisjoni 1930. aasta peale ei valitud, pidusid korraldab juhatus oma äranägemise järele ning iga jaoskonna liige on kohustatud tarbe korral võimalust mööda kaasa aitama". Samas oli mõnes jaoskonnas valitud alaline peotoimkond ja teisel koostati toimkond iga kord peo eel, mõistagi piisava ajavaruga. Ülesanded jaotati juhatustes ja peotoimkondades alati nimeliselt, et igatüks teaks oma kohustusi ja kannaks vastutust oma tööloigu eest.

Tavaliselt jaotati peo eel järgmised toimingud: ruumide taotlemine ja ettevalmistamine, toitlustamine, loteriid ja õnnemängud, eeskava, korrahoidmine peol, riiete- ja jalgrattahoid ning koristamine. Pidu peeti tavaliselt kohalikus kooli- või seltsimajas, suvel ka mõne kaitseliitlase kodukohas, nagu näiteks 28. mail 1932 Pärnumaal Viluveres Anni talu küünis.

Peo stsenaarium

Traditsiooniline peoõhtu algusega 20, oli see siis Aasperes, Kergus või Uduveres, jaotus kahte ossa. Pidu algas eeskavaga ja sellele järgnes tants, mis kestis ametlikult kella kaheni, aga tegelikult ilmselt nii kaua, kui pidulisi jätkus. Pileteid müüdi eeskavale ja tantsule eraldi, et võimaldada ka suurematel lastel peost osa saada, kuid nad siiski tantsu ajaks koju saata. Samas tehti ilmselt nooremapolsetele meesterahvastele vastu tulles võimalikuks ka ainult tantsupileti ostmine.

Tulude suurendamise eesmärgil oli saal jaotatud sektoriteks ehk platsideks, kus esiridade piletid olid märksa kallimad kui saali tagaosa. Kohalikul jõukamal rahval lasti oma tähtsust toonitada,

Foto: J. Riet, EFA fotokogu

Peoõhtu võis tuua ka hoopiski kahjumi

Aga juhtus ka vastupidist: tulu oli imepisike ja tuldi vaid ots otsaga kokku või jäadi hoopiski miinustesse. Pärnumaa Kaisma-Vilivere jaoskond korraldas 23. augustil 1931. aastal Vändras peo. Kogukas kulude pool (peosaa-li üür 25 krooni, muusikantide kulu 16 krooni, näitemängu raamatute eest 4.59, piletite trükikulu 1.75, telefonikõned 3.10, tegelaste võileivad 1.75, näitemängu juures tarvitatud ained 0.55) kallutas tulude poole – piletitest saadud 37.65 ja lilllemüügist teenitud 2.25 – miinustesse.

Juhatus leidis, et 12.84 krooni suuruse puudujäägi põhjustas peamiselt vihmane ilm ning lootis edasiste pidudega puudujäägi katta. Paraku ebaõnnestusid ka need ettevõtmised ning vahepeal oli jaoskond sunnitud suisa malevkonna kassast raha laenama, et edasi tegutseda.

Üldse on nimetatud jaoskond üks vähestest seni arhiividokumentides kohatutest, kus majandada ei osatud. Nende peod toimusid tavaliselt Kergu Hari-duse Seltsi majas, mis nõudis oma ruumide kasutamise eest kõrget renti või peotulude pooleksjaotamist. Selles Pärnumaa rabade ja metsade vahele jäävas piirkonnas oli tõenäoliselt pidudeks sobilike suurte ruumidega kitsas käes ning ka ilm ja teolud määrasid tihti pidude saatuse.

Kuid nende pidude aruandeid analüüsides torkab silma ka see, et iga koristamine, kütmine või – nagu eespool mainitud – võileivad maksti asjaosalistele, seega naiskodukaitsjale endile välja. Mujal jaoskondades oli põhimõtteks, et oma töö ei maksa midagi ja nii olid ka tulud suuremad.

Fantaasial tiibu ei kärbitud

Sõjaeelse Naiskodukaitse iseloomustamiseks tuleb öelda, et tulude suurendamise eesmärgil fantaasial tiibu ei kärbitud ja esialgu pöörastenagi tunduvad ideed viidi julgelt ellu.

Mingem hetkeks ajas tagasi ja unistagem. Miks mitte lüüa tantsu Naiskodukaitse Viru-Nigula jaoskonna korraldatud jääballil? Kõik olid teretunud 12. veebruaril 1933 kella 17ks Pada oru jõe jääle. Seal olid ootamas taadiratas, kulgumägi ning einelaud kuuma tee, küpssetiste ja verivorstidega. Tants puhkpillimuusika saatel. Kas uiskudel või mitte, seda ei tea. ■

Pidude korraldamine eeldas ka suupistete eest hoolitsemist. Toiduvalmistamiskursus Naiskodukaitse Sakala ringkonnas Viljandis 1934. aastal.

esiridades istuda ja sedaviisi riigikaitse heaks kukrut kergendada.

Eeskava koosnes tavaliselt mitmesugustest ettekannetest ja näidendist. Laulis koor ja tantsiti mõned rahvatantsud. Ka võimlemiskavad olid tol ajal populaarsed. Kohalik näitering esitas mõnevaatuselise naljamängu, nagu "Koduhani", "Suudluse tagajärg" või Enn Vaiguri "Kraavihallid". Populaarsed olid just eesti autorite kergesisulised jandid, mis jõukohased isetegevuslikele näitlejatele.

Aga on ka teisi näiteid. 27. aprillil 1929 korraldas Rakvere linna jaoskond kontsert-peoõhtu, kuhu kutsuti Estonia teatri parimad ooperijõud. Solistidena esinesid näiteks Olga Torokoff-Tiedeberg ja Karl Ots, kellele maksti esinemise eest koos sõidukuludega 144.80 krooni.

Säravad sitsiballid

1934. aastal korraldatud Naiskodukaitse sitsiballile Tapal ei saanud esinema tulla Paul Pinna, keda asendasid Artur Rinne Estonia teatrist ning Draamastudio õpilane Georg Ots. 1936. aastal sõitis Kundasse esinema noor lootustandev bariton Tiit Kuusik, kes loobus kundalaste pakutud klaverisaatjast ja võttis oma klaverisaatja Tallinnast kaasa.

Eeskavale järgnes tants. Tantsumuusika eest hoolitseti vastavalt võimalustele. 1928. aastal Mädaapea algkoolis peetud peol mängis tantsuks Rakvere Kale-

vi jazz-band ja Kloodi mõisa pargis Veltsi pasunakoos. Roelas mängis 1939. aastal härra Prillop bajaani.

Peo ajal oli avatud einelaud, kus pakuti võileibu, saiakesi, kooke ja pirukaid, jookidest kapakalja, teed, morssi, ka kohvi. Maksudevalitsuse loa alusel müüdi alkoholi ja tubakatooteid.

Mõne päeva pärast koguneti juhatusse koosolekule, kus koostati peo aruanne, loeti kokku tulud ja kulud. Tavaliselt jäadi tuludega plusspoolele ja suurim mulle arhiividokumentide alusel teada olev puhastulu saadi 16. juunil 1929 Naiskodukaitse Rakvere linna jaoskonna aiapeolt. Selle sissetulek oli 864.91 krooni, kulud 260.63 krooni ning puhaskasu 604.28 krooni (praeguses vääringus ca 30 000 krooni). Suvised aiapeod Rakveres olid suurejooneliselt korraldatud, sest malevkonna pealik andis korralduse 20 kaitseliitlase kaasamiseks naiste abistamisel ning tantsuks palgati I diviisi orkester. Majanduskriisist mõjutatuna nenditi küll 1931. aasta üldkoosolekul, et "peod nüüdsel raskel ajal suuremat sissetulekut ei anna, et aga eelarvet on vaja täita, siis korraldada asjade loteriisi". Ka pilk kassaraamatuse näitab, et sama jaoskond teenis 1. aprillil 1930 järgmise aasta 1. aprillini peaaegu sama suure summa kui enne kriisi ühe peoga – 897.17 krooni. Maapiirkondades oli keskmine sissetulek ühe jaoskonna peoõhtust tavaliselt 20–60 krooni.

JUHT – JUHIM – KÕIGE JUHIM I

EESTI RIIGIKAITSE JUHTIMISE PROBLEEMIDEST

Eesti riigikaitse juhtimise üle on aastaid vaieldud. Käesolevat kirjatükki sundis kirjutama kaitseministeeriumi üllitatud raamatuke "Eesti riigikaitse juhtimine", autoriks Lauri Almann (ilmumise aega ja kohta pole kahjuks märgitud).

Andres Mihkels

Autori saatesõnadest selgub, et selle väljaandmine oli ajendatud uue rahuaja riigikaitse seaduse vastuvõtmisest Riigikogus 14. juunil 2002 (tegelikult 12. juunil – A.M.), mida autor peab silmapaistvaks saavutuseks. Lauri Almann väidab, et seaduse vastuvõtmisele eelnes pikaajaline ja põhjalik töö: selle väljatöötamist alustatud juba 1999. aastal ja vastuvõtmiseks kulunud kolm aastat (lk 5).

Valitsus algatas eelnõu Riigikogus siiski alles 21. septembril 2000. Töötasin tollal Riigikogu riigikaitsekomisjoni nõunikuna ja pidin oma tööülesannete tõttu esitama komisjonile eelnõu kohta oma arvamuse. Soovitsin eelnõu Riigikogu menetlusest välja arvata, s.t tagasi lükata. Eelnõu sai ka Riigikogu juriidilise osakonna nõuniku Andres Kulu hävitava kriitika osaliseks. Kulu lõpetas eelnõu omapoolse analüüsi järgmise mõtteavaldusega: *Seega on minu arvates antud eelnõu näol tegemist õiguslikust aspektist ülimalt ebaõnnestunud üllitise, mida delikaatsusest lugupidavad isikud nimetaksid paremal juhul eelnõu "projektiks". Olen veendunud, et kehtiva põhiseaduse raames toob antud eelnõu vastuvõtmine seadusena endaga kaasa mitmeid põhiseaduslikke probleeme. Ainus tee neid vältida on arvata antud eelnõu Riigikogu menetlusest välja.*

Oma töös riigikaitsekomisjonis olin pidevalt kokku puutunud sellega, et Riigikogule esitati seaduseelnõu, millest sisuliselt tuli alles eelnõud tegema hakata. Ka kõnealuse eelnõu puhul arvasid riigikaitsekomisjoni liikmed, et küll sellest veel asja saab. Samuti soovisid nad näidata, et komisjonil on piisavalt tööd. Eelnõu otsustati menetlusse jätta ja moodustada selle parandamiseks töörühm, mida pidi juhtima üks komisjoni liikmetest. Paraku ei osutunud töörüh-

ma tegevus eriti viljakaks ja sisuliselt jäi eelnõu tolmu koguma. Millegipärast hakkas poliitikutel seaduse vastuvõtmisega korruga väga kiire ja nii võetigi see väga ebaõnnestunud kujul vastu.

Kõigepealt tsiviilkontrollist

Lauri Almanni raamatukeses on üheks läbivaks märksõnaks tsiviilkontroll. Uue rahuaja riigikaitse seaduse peaesmärgiks olevat olnud luua selgus tsiviilkontrolli teostamise põhimõtete osas (lk 5). Nüüd võime öelda, et Eesti riigikaitse õiguslik korraldus on igati kooskõlas demokraatlikule riigile omaste põhimõtetega, mis kõige üldisemalt kokkuvõttes tähendab, et riigikaitse juhtimist teostavad demokraatlikult valitud tsiviilised (tsiviilkontroll ehk tsiviiljuhtimine) (lk 7) ja (seaduse) peaesmärk oli [- -] kinnitada, et Eesti riigikaitse korraldus lähtub tsiviilkontrolli mudelist (lk 19).

Riigi kaitsmise eesmärgil annab riik kaitseväge ka arvestatava jõupotentsiaali, mis hõlmab muu hulgas ka vahendeid (hävitava) surmava jõu kasutamiseks. Sellest tulenevalt on riigikaitse teostamiseks kehtestatud tavalisest rangemad reeglid, mis peavad ühelt poolt tagama kaitseväge valmisoleku ja efektiivsuse talle riigi kaitsmiseks antud jõu kasutamisel, kuid teiselt poolt kindlustama ka riigi ja ühiskonna enda kaitsmise sellise jõu väärkasutamise eest (lk 9). Kaitseks riigikaitse teostajate omavoli eest on vastu võetud jälitustegevuse seadus, riigisaladuse seadus ja julgeolekuasutuste seadus (lk 18). Neid ridu lugedes jääb lugejale paratamatult mulje, et teda oli aastate jooksul ähvardanud koletu oht.

Teisal kirjutab Almann: *Rõhutagem, et mõiste "tsiviilkontroll" on seega riigikaitse juhtimisreeglite süsteemi kirjeldav mõiste. Tsiviilkontrolli põhimõttele tuginevad ka Eesti riigikaitse õigusliku reguleerimise põhieesmärgid, mis on võimalik kokku võtta alljärgnevalt:*

- riigikaitse teostamine peab olema tagatud põhiseaduslike tasakaalustusmehhanismide toimega;

- riigikaitse teostamise raames peavad olema tagatud inimeste põhiõigused ja vabadused;

- riigikaitse peab olema ühitatud riigi demokraatliku valitsemisüsteemiga (lk 7–8).

Ja veel: *Kaitseväge kui riigi kaitsmise ultima ratio õiguslik seisund riigi täitevõimu tervikus on eriline, kuid mitte mingil juhul sellest eraldiseisev. Vastasel juhul ei saa rääkida täielikust tsiviilkontrollist kaitseväge üle, mis hõlmab parlamentaarse, kohutuliku ja täidesaatva võimu kontrolli, viimase puhul seisneb kontroll eelkõige juhtimisfunktsiooni teostamises (lk 12).*

Kindlasti saaks tsiviilkontrollist kirjutada veelgi keerulisemalt, et mitte öelda segasemalt, eriti kui seda teha kindla eemärgiga. Mis see tsiviilkontroll siis ikkagi on?

Eestis on tsiviilkontroll

Vanades demokraatlikes riikides on ammu üldiselt tunnustatud üsna lihtne test tegemaks kindlaks, kas mingis riigis on olemas tsiviilkontroll. Riigis on tsiviilkontroll olemas, kui on täidetud järgmised tingimused:

- 1) on demokraatlikult valitud seadusandlik kogu (parlament) ja valimistulemuste põhjal on moodustatud täitevõim (s.t valitsus);

- 2) tegemist on õigusriigiga, s.t riigis kehtivad seadused ja kohut mõistab ainult kohus;

- 3) riigil on tsiviilisikust riigipea (president) või täitevõimu juht (peaminister), kes on ühtlasi riigikaitse kõrgeim ametist relvajõudude kõrgeimad juhid;

- 4) kaitseministriks on tsiviilisik;

- 5) relvajõudude üle on ka parlamentaarne kontroll;

- 6) riigis on ajakirjandusvabadus;

7) tegevteenistuses sõjaväelane ei tohi olla seadusandliku kogu liige, kuuluda (suur)ettevõtte juhtkonda, olla poliitilisel või muul selletaolisel valitaval kohal.

Kas Eestis on tsiviilkontroll? Testime.

1. Eestis on demokraatlikult valitud seadusandlik kogu – Riigikogu.

2. Põhiseaduse § 146 kohaselt mõistab Eestis kohut ainult kohus. Kohus on oma tegevuses sõltumatu ja mõistab õigust kooskõlas põhiseaduse ja seadustega.

3. Riigikogu valimistulemuste põhjal on moodustatud täidesaatev võim – vabariigi valitsus. Põhiseaduse § 77 järgi on Eesti riigipeaks vabariigi president ja § 78 järgi on riigikaitse kõrgeimaks juhiks vabariigi president. Põhiseaduse § 127 kohaselt nimetab meie kaitseväge juhataja (ülemjuhataja) vabariigi presidendi ettepanekul ametisse Riigikogu. Siin oleme nõudeid isegi n.-õ ületanud – üksikisiku asemel nimetab meil sõjaväe juhi rahva valitud kogu. Nii on igati loomulik, et Riigikogu liikmetel on õigus pöörduda arupärimisega teiste kõrgete ametiisikute hulgas ka kaitseväge juhataja poole (põhiseaduse § 74). Kaitseväge juhtkonna nimetab ametisse vabariigi president kaitseväge juhataja ja vabariigi valitsuse ettepanekul (põhiseaduse § 78).

4. Pärast taasiseseisvumist on meil kaitseministriteks olnud ainult tsiviiliskud.

5. Riigikogu teostab parlamentaarset kontrolli kaitsejõudude üle sellega, et otsustab kaitsekulutuste suuruse ja annab seadusi, mis kehtestavad kaitseväelaste tegutsemise õiguslikud piirid ja suunavad nende tegevust. Tulemusrikkaks tegevuseks ja õigete otsuste langetamiseks peab Riigikogul olema juurdepääs vajalikule informatsioonile. Ka sellega ei ole meil probleeme, piirangud on kehtestanud seadusandja ise (riigisaladuse seadus).

6. Eestis tagab vaba ajakirjanduse põhiseaduse § 45 ja seda vabadust kogevad nii poliitikud kui ka kaitseväelased vägagi tihti.

7. Eesti Vabariigi põhiseaduse § 125 kohaselt ei tohi tegevteenistuses olev isik olla muus valitavas ega nimetatavas ametis ega osa võtta ühegi erakonna tegevusest.

Niisiis võisime veenduda, et Eestis on tsiviilkontroll olemas. Vähemalt selle üldtuntud tähenduses. Lugeja märkas kindlasti, et tsiviilkontroll ei eelda relvajõudude või nende juhi allutamist kaitseministeeriumile (kaitseministrile).

Tsiviilkontrolli sisust

Tsiviilkontrolli sisuks ei ole sõjaväega võitlemine, selle neutraliseerimine. Nagu nägime, on tsiviilkontroll teatud poliitiliste ja õiguslike meetmete kogum, millega püütakse tagada relvajõudude apoliitilisust, vältida sõjaväelaste liigset sekkumist poliitikasse ja riigi juhtimisse. Kasutasin nimme sõna “püütakse”, sest ka kõige äärmuslikum tsiviilkontroll ei saa lõplikult tagada, et sõjavägi näiteks oma juhi käsku täites rüügel kombel poliitikasse ei sekku või lausa sõjaväelist riigipööret ei tee. Teatud mõõndusi tuleb teha ka mõiste “poliitika” puhul, sest sõjaväelaste osalemine riigi kaitsepoliitika kujundamisel ja elluviimisel on igati loomulik ega ole kuidagi vastuolus tsiviilkontrolli põhimõtetega.

Tsiviilkontroll eeldab selle elluviijatelt mõistlikkust ja taktitunnet. Tsiviilkontrolliga ülepingsutamine võib tekitada lõhe sõjaväe ja ülejäänud ühiskonna vahele, anda lõpuks soovitud hoopis vastupidiseid tulemusi. Tsiviilkontrolli sisuks ei tohi olla sõjaväelaste kahtlustamine ja umbusaldamine. Poliitikud ja ametnikud ei tohiks unustada, et kutselised sõjaväelased ei ole mitte ohtlikud sisevaenlased, vaid üldjuhul riigi kõige lojaalsemad ja seaduskuulekamad kodanikud. Paraku on taasiseseisvunud Eesti paljude poliitikute ja ametnike väär arusaamine tsiviilkontrolli olemusest ja sellega ülepingsutamine tekitanud seni üksnes tarbetuid pingeid kaitseväge ja ülejäänud ühiskonna vahel. Siinkohal soovitus: iga poliitik ja tsiviilametnik, kes tegeleb sõjalise riigikaitsega või peab suhtlema kaitseväelastega, peaks kindlasti läbi lugema Samuel P. Huntingtoni “The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations” (Cambridge, Massachusetts 1959), mis ilmumisajale vaatamata on tänaseni ajakohane.

Riigikogu juriidilise osakonna nõuniku Andres Kulu arvamusel rahuaja riigikaitse seaduse eelnõu kohta aastast 2000:

[- - -] (eelnõu) on oma olemuselt suunatud täitevvõimu (vabariigi valitsuse ja kaitseministri) poolt tsiviilkontrolli teostamise monopoliseerimisele, eemaldades enamiku põhimõtteliste küsimuste otsustamisest ja riigikaitse institutsioonide sisulise kontrollimise protsessist nii kehtiva põhiseaduse alusel riigikaitse kõrgeimaks juhiks oleva vabariigi presidendi kui ka Riigikogu. Seda hoolimata sellest, et kõik eelnimetatud institutsioonid kannavad riigikaitse valdkonnas

põhiseadusest tulenevat ühesugust vastutust.

Kuigi kirjutatud eelnõu kohta, kehtib see ka seaduse enda kohta.

Nagu allpool näeme, on ilmselt just vildakas arusaamine – ükskõik, kas sihlik või mitte – tsiviilkontrolli olemusest või sellega ülepingsutamine Eesti riigikaitse juhtimise probleemide põhjuseks.

Ühest kohtuotsusest

15. novembril 1994 esitas vabariigi president Riigikohtule taotluse tunnistada Riigikogus vastu võetud rahuaja riigikaitse seadus põhiseadusega vastuolus olevaks. Probleemiks oli, kummal, kas presidendil või valitsusel, on õigus anda rahuajal kaitseväge juhatajale korraldusi kaitsejõudude kasutamiseks:

1) loodusõnnetuse või katastroofi korral või nakkushaiguse leviku tõkestamiseks; 2) terroristliku relvastatud grupeeringu likvideerimiseks; 3) siseriikliku julgeoleku tagamiseks.

Vabariigi presidendi taotluses väideti, et seadus on vastuolus põhiseaduse 87. paragrahviaga. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium leidis siiski, et seadus ei ole vastuolus põhiseaduse selle konkreetse paragrahviaga. Kolleegiumi otsusest III-4/A-11 1994. aastast võime lugeda:

Rahu ajal korraldavad riigikaitset Riigikogu, vabariigi president, vabariigi valitsus ja kaitseväge juhataja, kusjuures põhiseaduse §-de 78 p 16 ja 127 lg 1 kohaselt on riigikaitse kõrgeimaks juhiks vabariigi president.

Põhiseaduse §-s 78 loetletakse ülesandeid, mis kuuluvad vabariigi presidendi pädevusse. Loetelu punkti 16 kohaselt on vabariigi president riigikaitse kõrgeim juht. See säte on loetelus omaette punktina ega saa seepärast olla hõlmatud punktidega 11, 14, 15, 17 ja 18, mis samuti käsitlevad vabariigi presidendi pädevust riigikaitse alal. Punkt 16 on iseseisva, teistest punktidest erineva sisuga. Kuna põhiseaduse § 78 p 16 nimetab vabariigi presidenti Eesti riigikaitse kõrgeimaks juhiks, siis peavad tal olema vastavad, selle paragrahvi teistes punktides nimetatud volitused riigikaitse alal. Juhtimisfunktsiooni teostamise üheks vormiks on korralduste andmine alluvatele. Isikul, kes on mingi valdkonna kõrgeim juht, peab olema õigus anda teatavaid korraldusi selles valdkonnas. Käsku, millega kaitsejõudusid rakendatakse sõjaliseks tegevuseks rahu ajal, ei saa anda mööda minnes põhiseaduses sätestatud riigikaitse kõrgeimast juhust. Seega ei

ole rahuaja riigikaitse seaduse §-s 14 lg 2 sätestatud vabariigi valitsuse ainuõigus anda kaitseväge juhatajale korraldus kaitsejõudude kasutamiseks, kooskõlas põhiseaduse §-dega 78 p 16 ja 127 lg 1.

[--] Põhiseaduse §-s 87 ei ole vabariigi valitsuse pädevus sätestatud ammendavalt. Põhiseaduse § 86 kohaselt kuulub täidesaatev riigivõim vabariigi valitsusele. Põhiseaduse § 87 p 1 annab vabariigi valitsuse pädevusse riigi sise- ja välispoliitika elluviimise, sh ka riigikaitse alal. Põhiseaduse § 87 p 2 järgi suunab ja koordineerib vabariigi valitsus riigikaitse alal kõigi valitsusasutuste tegevust. Kaitseministeerium on moodustatud vastava valitsusala korraldamiseks. Kaitseministeeriumi valitsemisalas on nii kaitseväge kui ka Kaitseliit. Põhiseaduse § 87 p 9 kohaselt täidab vabariigi valitsus muud ülesandeid, mis põhiseaduse ja seadustega on antud vabariigi valitsuse otsustada. Kaitsejõudude juhtimise korraldamisel tuleb arvestada funktsioone, mida vabariigi valitsus täidab põhiseaduse alusel, ja tema poliitilist vastutust. Erinevalt vabariigi valitsuse poliitilisest vastutusest peatab vabariigi president põhiseaduse § 84 kohaselt oma erakondliku kuuluvuse. Presidendi juures asuv riigikaitse nõukogu on ainult nõuandev organ, kelle otsustused ei ole presidendile siduvad.

Põhiseaduse mõttega ei ole kooskõlas, et vabariigi president annab kaitseväge juhatajale korraldusi, minnes mööda vabariigi valitsusest, kes peab ellu viima riigi sise- ja välispoliitikat. Kaitsejõudude kasutamine rahu ajal siseriikliku julgeoleku tagamiseks on poliitiline küsimus, mida ei saa otsustada minnes mööda vabariigi valitsusest.

Põhiseaduse §-des 1 ja 4 sätestatud põhimõtted, vabariigi valitsusele ja vabariigi presidendile põhiseadusega antud funktsioonid ja pädevus eeldavad nende tasakaalustatud koostoimet.

See Riigikohtu otsus on meie riigikaitse juhtimise seisukohalt äärmiselt tähtis. Pöörakem tähelepanu tsitaadi esimesele lausele – rahuajase riigikaitse korraldamisena loetletakse kõrvuti, võrdsetena Riigikogu, vabariigi president, vabariigi valitsus ja kaitseväge juhataja. Riigikohus ei nimeta nende kõrval kaitseministeeriumi ega kaitseministrit. Teisal seisab otsuses küll, et põhiseaduse § 87 p 2 järgi suunab ja koordineerib vabariigi valitsus riigikaitse alal kõigi valitsusasutuste tegevust. Kaitseministeerium on moodustatud vastava valitsusala korraldamiseks, aga siingi räägitakse hoopis valitsusasutuste suunamisest ja koordineerimisest, sel-

lest, et kaitseministeerium on moodustatud vastava valitsusala korraldamiseks, mitte juhtimiseks.

Ühest aruandest

Ei saa mööda minna ka justiitsministeeriumi juures tegutsenud Eesti Vabariigi põhiseaduse ekspertiisikomisjoni lõpparuandest, täpsemalt aruande sellest osast, milles käsitletakse põhiseaduse X peatükki "Riigikaitse". Kahjuks ei selgu komisjoni aruandest, kes on selle osa autor(id). Otsustades selle järgi, et enamasti on viidatud ainult Austria ja Saksa allikatele ning Eestit kõrvutatatakse millegipärast just nende kahe riigiga, oletan, et vähemalt üheks autoriks oli professor Henn-Jüri Uibopuu.

Juba aruande vastava osa sissejuhatuses(!) on autor millegipärast veendunud, et riigikaitstes on vastuolud, mille kõrvaldamiseks ta ettepanekuid teeb.

Silma torkab, et analüüsid riigikaitse normide funktsiooni põhiseaduses, läheneb aruande autor riigikaitsele kui kitsalt sõjalisele valdkonnale. Ta leiab küll, et Riigikaitse õigusnorme ei tohiks vaadelda isoleeritult, vaid neid norme tuleks uurida kooskõlas muu õigusliku reeglistikuga, kuid kahjuks vaatleb ta ise vabariigi presidendi rolli riigikaitstes lahus presidendi muudest funktsioonidest ja üldisest kohast Eesti ühiskonnas.

Üksnes loetlenud tollal Eestis kehtinud olulisemad riigikaitsealased õigusaktid, oskab autor pelgalt loetelu põhjal teha järelduse, et olemasolevates seadustes oleks vaja teha mitmeid muudatusi.

Muuta põhiseadust?

Edasi kirjeldab aruande autor Eesti Vabariigi kehtiva põhiseaduse, 1920. aasta põhiseaduse, 1937. aasta põhiseaduse ja Austria põhiseaduse riigikaitset reguleerivate osade struktuuri ja teeb üksnes struktuuride (NB!) kirjeldamise alusel järelduse, et põhiseaduse mitme sätte sisu (NB!) on vaja ümber kujundada.

Vaadelnud põhiseaduse 126. paragrahvi ja tollast rahuaja riigikaitse seadust, leiab aruande autor, et Paraku ei ole määratletud kaitseväge juhataja alluvust vabariigi valitsusele, mis oleks kõige tähtsam ja loogilisem alluvusvahekord. Millest tuleneb arvamus, et pakutud alluvusvahekord on kõige tähtsam ja loogilisem? Aruande tekstist see ei selgu. Ja veel see

kõnekas sõna "paraku" ... Tundub, et riigikaitse juhtimise analüüsimisel ja järelduste tegemisel oligi lähtekohaks see "paraku". Igatahes annab selline lähenemine aruandes piisavalt alust kahelda töö objektiivsuses.

Aruande autor leiab, et on esinenud tollases rahuaja riigikaitse seaduses sätestatud jaotuse rikkumisi, mis on seisnenud kaitseväge juhataja ja kaitseministeeriumi pädevuskonfliktides. Lauri Almann kirjutab samuti: *Uue rahuaja riigikaitse seaduse vastuvõtmise üks peaaesmärke oligi lahendada riigikaitse ees seisvad probleemid, mis 1995. aastast olid riigikaitse töhusal teostamisel takistuseks* (lk 10).

Allakirjutanu arvates said probleemid alguse sellest, et 1995. aastal vastu võetud rahuaja riigikaitse seaduses püüti igati eirata põhiseaduse § 127 sätet, mille kohaselt riigikaitse kõrgeimaks juhiks on vabariigi president. President Lennart Meri ütles hiljem selle kohta tabavalt, et malemängus hakati tegema kabekäike. Paraku on uus rahuaja riigikaitse seadus põhiseadusest veelgi rohkem eemaldunud.

Aruande autor leiab, et põhiseaduses tuleb muuta kaitseväge juhataja ühemõtteliselt alluvaks valitsusele ning muuta tema nimetamise korda. Ja jällegi ei mingeid põhjendusi, miks põhiseaduse sätted ei kõlba. Juhin tähelepanu: kaitseväge juhataja allutamiseks valitsusele (mitte kaitseministri!) soovib autor muuta põhiseadust, sest lihtseadusega seda loomulikult teha ei saa. Ometi on uue rahuaja riigikaitse seadusega seda tehtud.

Aruande autor soovib, et isegi juhul, kui põhiseaduse 127. paragrahvi ei muudeta, tuleks kaitseväge ülemjuhataja lihtseadusega (sõjaaja riigikaitse seadusega) allutada valitsusele. Et nii suureneks vastuolu põhiseadusega veelgi, ei näi teda sugugi häirivat.

Arusaamatu sõnapaar "presidendi juhatamisvõim"

Edasi tsiteeritakse Henn-Jüri Uibopuud (kahjuks allikale viitamata), kes on leidnud, et vabariigi presidendi kõrgeima juhi funktsiooni tuleb kindlasti mõista sümboolselt. Mingeid põhjendusi, miks seda just nii tuleb mõista, tekstist tavakohaselt ei leia. Uibopuu tsitaadis leidub ka arusaamatu mõiste – presidendi juhatamisvõim. Kas tegemist on halva tõlkega või on nii püütud vältida põhiseaduse sätet, et vabariigi president on riigikaitse kõrgeim juht? Mis puutub

vabariigi presidendi rolli sümbolususe, siis on hiljem Almannil korduv *vabariigi president esindab riigikaitse ühtsust* igati ootuspärane.

Edasi avaldub aruande tekstis täielik asjatundmatuse. Viidatakse põhiseaduse 127. paragrahvile, mis küll *president* kui riigikaitse kõrgemat (peab olema kõrgeimat – A.M.) juhti määratleb, siis aga *kaitsevõimude ja riigikaitseorganisatsioonide juhtimise kaitseväge juhatajale (rahu ajal) või kaitseväge ülemjuhatajale (sõja korral) annab*. Siin ilmneb autori ekslik arusaamine, et riigikaitse juhtimine võrdub kaitseväge juhtimisega, kõige ehedamal kujul. Riigikaitse on ikkagi tunduvalt laiem valdkond. Kurbnaljakas, aga isegi aruandes endas tsiteeritakse pisut allpool Jüri Adamsi seisukohta Põhiseaduslikul Assambleel riigikaitsest kui laiemast tegevusest.

Edasi nendib aruande autor, et presidendil *puudub tööorgan, mille abil ta võiks kaitseväge ja riigikaitseorganisatsiooni juhtida*. Miks ta peakski neid juhtima? Põhiseaduse järgi on tema funktsioon olla kogu riigikaitse kõrgeim juht. Põhiseaduse § 127 järgi juhib kaitseväge (ja Kaitseliitu) hoopis kaitseväge juhataja, kellel on selleks olemas staap. Ei üllata sugugi, kui pisut allpool tsiteeritakse kaitseministeriumi osakonda (NB!), kes leiab peaaegu sõna-sõnalt samuti, et presidendil *puudub protseduuriline võimalus pidevalt kaitsevõimude probleeme uurida ja lahendusi pakkuda*. Selleks peaks tal, kui piltlikult öelda, olema kindralstaap.

Lihtsalt vead ja pealiskaudsus

Kes kelle arvamusel tugineb, kes keda tsiteerib? Kas aruande autorite seas olid kaitseministeriumi ametnikud? Igatahes kohati on tunne, et tsiteeritakse iseennast.

Viited allikatele on aruande selles osas puudulikud või puuduvad sootuks. Soliidsust ei lisa seegi, et nii olulises töös tsiteeritakse ajaleheartikleid. Oma seisukohtade huvides ei ole paljudeks peetud isegi Vello Saatpalu tsiteerimist, kuigi on üldteada, et tema on olnud üldse Eesti presidendi institutsiooni vastu. Aruande kubiseb kirjavigadest, mis teevad teksti kohati loetamatuks. Nii mõnigi lause on lihtsalt arusaamatu, otsekui oleks sellest midagi puudu.

Kui aruande vaadeldava osa sissejuhatuse põhjal tuleks järeeldada, et tegemist on ühe autoriga, siis edasi lugedes tekib selles tõsine kahtlus. Tekst on selleks liiga eklektiline ja vastuoluline. Siinkohal üks näide. Teinud tavakoha-

selt ilma ühegi arutluskäiguta järeelduse, et *presidendi kui kõrgeima juhi roll on sümbolne ja representatiivne* (Almannil *esindab riigikaitse ühtsust*), jätkab autor kohe lausega: *President* kui riigikaitse kõrgeimat juhti ja kaitseministrit kui riigikaitse korraldusõiguse omajat tuleks pidada üheaegselt nii tsiviilseteks-poliitilisteks kui militaarseteks organiteks. Kuidas on võimalik, et autor nullib oma väite kohe järgmise lausega?

Aruande autor leiab, et *põhiseadus annab kaitseväge juhatajale ja kaitseministri-le küllalt sarnase õigusliku seisundi*. Eesti Vabariigi põhiseadus ei sätesta, et Eestil peab üldse olema kaitseminister, vastupidiselt kaitseväge juhatajale. Kuidas saab siis põhiseadus sätestada kaitseministri ja kaitseväge juhataja võrdse õigusliku seisundi? Sellest aga lähemalt allpool.

Silmatorfav tendentslikkus

Aruande niigi silmatorkava tendentslikkuse juures üllatas eriti ebameeldivalt, et selles on moonutatud Riigikohu eespool vaadeldud otsust 1994. aastast, tsiteerides sellest ainult autorile n.ö kasulikku osa, seda osa, milles Riigikohus leidis, et oleks põhiseaduse mõtte vastu, kui president annaks kaitseväge juhatajale korraldusi, minnes mööda valitsusest. Aruande autor on tsiteerimata jätnud otsuse selle osa, milles Riigikohus leidis: *Isikul, kes on mingi valdkonna kõrgeim juht, peab olema õigus anda teatavaid korraldusi selles valdkonnas. Käsku, millega kaitsevõimud rakendatakse sõjaliseks tegevuseks rahu ajal, ei saa anda mööda minnes põhiseaduses sätestatud riigikaitse kõrgeimast juhust*. Pole raske taibata, miks aruande autor selliselt toimis.

Edasi leiab aruande autor: *Praegu ei ole lisavolituste andmine presidendile kaitseväge ja kaitseväge juhataja suunamiseks ja kontrollimiseks ja vastava organisatsioonilise struktuuri loomiseks meie riikliku süsteemiga kooskõlas*. Ei ole teada, et keegi oleks riigikaitse kõrgeimale juhile – vabariigi presidendile – selles valdkonnas mingeid lisavolitusi taotlenud. Tõsi küll, Riigikohus leidis, et presidendil peaks olema riigikaitse alal veel mingeid volitusi, mida põhiseadus ei nimeta. Küll on korduvalt taotletud ja paraku ka tehtud vastupidist, seda isegi põhiseaduse rikumise hinnaga. Tsiteerin taas Riigikohu otsust: *Kuna põhiseaduse § 78 p 16 nimetab vabariigi presidenti Eesti riigikaitse kõrgeimaks juhiks, siis peavad tal olema vastavad, selle paragrahvi teistes punktides nimetatud volitused riigikaitse alal*.

Seega on Riigikohus leidnud, et vabariigi presidendil riigikaitse kõrgeima juhina peab riigikaitse alal olema rohkem volitusi kui põhiseaduses loetletud. Kuidas seda Riigikohtu seisukohta on arvestatud uues rahuaja riigikaitse seaduses, vaatame allpool.

Julgeolekunõukogu valitsuse juurde?

Vaadeldes riigikaitse nõukogu osa riigikaitse, väidab aruande autor – nagu ikka, ilma mingi arutluse või põhjendusega –, et selle asumine presidendile juures on *selle organi tegevuse efektiivsust oluliselt kahandav*. Pakutavat lahendust on imelihtne ette arvata – soovita-takse luua uus organ, Rahvusliku Julgeoleku Nõukogu, asukohaga... Muidugi vabariigi valitsuse juures. Rahvusliku Julgeoleku Nõukogu üheks ülesandeks jääks agressiooni määratlemine.

Autor muretseb täiesti alusetult, et *president ei tohiks jätta üksi sellise fundamentaalse otsuse tegemise juurde*. Tegelikult sätestas juba tollane rahuaja riigikaitse seadus, et riigikaitse nõukogu avaldab lisaks teiste oluliste asjade kohta arvamust ka *muude põhimõtete perspektiivsete või kohest lahendamist nõudvate tähtsamate riigikaitse küsimuste kohta*. Millegipärast on aruande autor arvamusel, et valitsus on sellise otsuse tegemisel kõrvale jäetud. Ometi olid tollase rahuaja riigikaitse seaduse järgi riigikaitse nõukogu seitsmest liikmest neli valitsuse liikmed, peaminister nende hulgas (uue rahuaja riigikaitse seaduse järgi on riigikaitse nõukogu kümnest liikmest koguni kuus valitsuse liikmed).

Teatavasti on nüüd uue rahuaja riigikaitse seaduse § 7 kohaselt vabariigi valitsuse juures hoopis julgeolekukomisjon. Säte on veider, sest vabariigi valitsuse seaduse § 21 kohaselt võib valitsus selliseid komisjone moodustada lihtsalt oma korraldusega. Ilmselt on selle taga soov saada ministrite komisjonile suuremat seaduslikku kaalu ja seeläbi suuremaid õigusi riigikaitse alal kaasa rääkimiseks.

Aruande autor leiab, et kaitseväge juhataja ametisse nimetamine Riigikohu poolt muudab *kõrgeima kaitseväge nimetamise poliitilise võitluse objektiks*. *Kaitseväge juhataja ei tohi seista sõltumatusena demokraatlikult legitimeeritud organite kõrval*. Minu arvates on pigem vastupidine – kaitseväge juhataja ametissenimetamine Riigikohu poolt on märksa enam “demokraatlikult legitimeeritud”. Ja miks

üldse peaks kaitseväge juhataja sõltuma rohkem täitevvõimust kui seadusandlikust võimust, kes ta ametisse nimetab?

Lauri Almann kirjutab aruande autoriga peaaegu sama: *Kaitseväge kui riigi kaitsmise ultima ratio õiguslik seisund riigi täitevvõimu terovikus on eriline, kuid mitte mingil juhul sellest eraldiseisev* (lk 12). On see juhuslik kokkulangevus?

Kumb on legitiimsem, kaitseväge juhataja või kaitseminister?

Ja taas küsimus: kuidas küll saab üks ja sama autor kirjutada aruandes kord, et *Eesti kaitseväge juhtimisel annab see (kaitseväge juhataja ametisse nimetamine Riigikogu poolt) kaitseväge juhatajale ja kaitseministri-le sarnase õigusliku seisundi*, ja kõigest paar rida allpool: *Kaitseväge juhataja legitimatsioon on seega kõrgem kui kaitseministri, kuna viimase nimetamise aluseks presidendi poolt on kõigest peaministri otsus?*

Aruande autor nimetab korduvalt põhiseaduse § 127 sätet, mille järgi riigikaitse kõrgeimaks juhiks on vabariigi president, sisutühjaks sätteks. Seepeale küsixin, miks siis mitte anda sellele sättele sisu (nagu soovitas ka Riigikohus) lihtseadustega, aga nii, et need ei läheks vastuollu põhiseaduse sõna või mõttega? Edasi on aruandes vihje põhiseaduse nimetatud sätte uuele redaktsioonile, aga sätet ennast leida ei õnnestunud.

Meeldival kombel esineb aruandes ka minu arvates kõige olulisem märksõna – koostöö.

Kokkuvõtteks: põhiseaduse eksperitiiskomisjoni lõpparuande riigikaitse juhtimist puudutav osa on äärmiselt nõrk, tendentslik ja seega kõlbmatu. Sellisele dokumendile toetudes ei tohi mingil juhul hakata põhiseadust muutma. Täiesti ilmselt püüti aruande selle osaga anda uuele rahuaaja riigikaitse seadusele n.-ö teoreetiline alus. Nagu näeme allpool, ongi uue seaduse koostamisel nähtavasti lähtutud just sellest dokumendist. Üsna tõenäoline, et aruande ja uue rahuaaja riigikaitse seaduse autorid on ühed ja samad isikud. Liiga palju on neis kokkulangevusi, et seda juhuseks pidada.

Vabariigi president – riigikaitse kõrgeim juht

Alustagem taas Riigikohtu otsusest: *Kuna põhiseaduse § 78 p 16 nimetab vabariigi presidenti Eesti riigikaitse kõrgeimaks juhiks, siis peavad tal olema vastavad, selle paragrahvi teistes punktides nimetatava volitused riigikaitse alal. Juhtimisfunktsioo-*

ni teostamise üheks vormiks on korralduste andmine alluvatele. Isikul, kes on mingi valdkonna kõrgeim juht, peab olema õigus anda teatavaid korraldusi selles valdkonnas.

Lauri Almann: *Vabariigi presidendi kui riigikaitse kõrgeima juhi pädevuse piiritlemine toimubki rahuaaja riigikaitse seaduse § 3 lg 1 järgi* (lk 21). Tegelikult uue rahuaaja riigikaitse seaduse § 3 lõige 1 üksnes kordab vabariigi presidendile põhiseadusega antud pädevusi, mõned pisidetaliid välja arvatud.

Almann kirjutab: *Vabariigi presidendi funktsioonid riigikaitse alal on suunatud riigikaitse ühtsuse tagamisele. [- - -] Vabariigi president esindab riigikaitse ühtsust* (lk 21). Sõnastan prooviks kaitseministri kui juhi funktsioonid Almanni stiilis: *“kaitseministri funktsioonid riigikaitse alal on suunatud kaitseministeeriumi ühtsuse tagamisele”* või *“kaitseminister esindab kaitseministeeriumi ühtsust”*. Ajab naerma?

Vaatame, kuidas on vabariigi president pandud uues rahuaaja riigikaitse seaduses tegelikult riigikaitse ühtsust esindama.

Põhiseaduse § 4: *Riigikogu, vabariigi presidendi, vabariigi valitsuse ja kohtute tegevus on korraldatud võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõttel.*

Ka Lauri Almann kordab võimude *“tasakaalustatud koostoime”* põhimõtet, paraku eirab rahuaaja riigikaitse seadus seda peaaegu täielikult.

Riigikaitsekoostöökogu ülesanded

Uue rahuaaja riigikaitse seaduse § 4 lõike 2 järgi arutab riigikaitsekoostöökogu riigi julgeoleku seisukohalt olulisi küsimusi ja avaldab nende kohta oma arvamuse. Selliste küsimuste hulka kuuluvad kahtlemata ka riigi julgeolekupioliitika alused. Seaduse eelnõu kohaselt pidi alused vabariigi valitsuse ettepanekul kinnitama vabariigi president ja esinema sellega seoses Riigikogus ettekandegaga riigi julgeoleku olukorrast. Kehtima hakanud seaduse § 26 järgi pole aga ei riigikaitse kõrgeimal juhul vabariigi presidendil ega riigikaitsekoostöökogul selle riigikaitse põhikavaga enam mingit pistmist. Ei saa olla midagi selle vastu, et aluste kinnitajaks sai Riigikogu, aga jätta riigikaitse kõrgeim juht nii olulisest asjast kõrvale?! Rääkida siia juurde *“võimude tasakaalustatud toimest”* ja presidendist kui *“riigikaitse ühtsuse esindajast”* on leebel oeldes kohatu.

Kui seaduseelnõu kohaselt pidi riigi sõjalise kaitse strateegilise kava kinni-

tama president vabariigi valitsuse ettepanekul, kuulunud enne ära Riigikogu riigikaitsekomisjoni liikmete seisukohad, siis kehtima hakanud seaduse § 27 järgi kinnitab kava vabariigi valitsus kaitseministri ettepanekul. Jällegi on mööda mindud riigikaitse kõrgeimast juhust vabariigi presidendist ja riigikaitsekoostöökogust (sealhulgas ka kaitseväge juhatajast). Arusaamatuks jääb ka, miks tahetakse teada üksnes riigikaitsekomisjoni üksikliikmete seisukohti, mitte aga komisjoni ühist seisukohta.

Samas on seadusse uudsena sisse toodud, et enne Riigikogule ettepaneku tegemist kaitseväge juhataja või ülemjuhataja nimetamiseks ja ametist vabastamiseks peab president ära kuulama riigikaitsekoostöökogu arvamuse (§ 3 lõige 1 punkt 3). Põhiseadus sellist eeltingimust ei sätesta. Raske on siin näha muud kui ministrite soovi *“kaadriküsimustes”* kaasa rääkida. Ka tekib sellega oht, et kaitseväge juhataja ametissenimetamine hakkab sõltuma kitsama erakondade rühma huvidest. Põhiseadusega on ju poliitikutele antud võimalus kaasa rääkida (ja otsustada) Riigikogus kaitseväge juhataja ametisse nimetamisel. Reeglina on Riigikogus esindatud rohkem erakondi kui riigikaitsekoostöökogus ja seega võimalus laiemaks poliitiliseks konsensuseks kaitseväge juhataja ametissenimetamisel.

Kui varem kuulusid riigikaitsekoostöökogu koosseisu Riigikogu esimees, peaminister, kaitseväge juhataja (ülemjuhataja), kaitseminister, siseminister, välisminister ja Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimees, siis uus seadus täiendas koosseisu ka rahandusministri, justiitsministri ja Riigikogu väliskomisjoni esimehega. Minu meelest ei olnud riigikaitsekoostöökogu koosseis ennegi hea, nüüd on asi veel halvemaks läinud. Et riigikaitsekoostöökogu saaks anda riigikaitse kõrgeimale juhile kvaliteetset nõu, peaks selles olema senisest rohkem kaitseväelasi (nt kaitseväge juhtkond). Praegune seis, kus üheksa liiget on tsiviiliseid ja ainult üks kaitsevälane, on ilmekas tsiviil kontrolliga ülepingtonamise näide.

Vabariigi valitsusest

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsusest: *Vabariigi presidendi taotluses sisalduv väide, et vabariigi valitsuse õigus anda kaitseväge juhatajale korraldusi on vastuolus põhiseaduse §-ga 87 ja et põhiseaduse sätte ning mõtte kohaselt on sellise korralduse andmise õigus üksnes vabariigi presidendil, ei ole kooskõlas põhi-*

seaduse mõttega. Vabariigi president leiab, et põhiseaduse § 87 ei näe ette, et vabariigi valitsus annaks korraldusi kaitsejõudude kasutamiseks.

Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium on seisukohal, et sellise väitega ei saa põhjendada rahuaja riigikaitse seaduse § 14 lg 2 vastuolu põhiseadusega, sest põhiseaduse §-s 87 ei ole vabariigi valitsuse pädevus sätestatud ammendavalt. Põhiseaduse § 86 kohaselt kuulub täidesaatev riigivõim vabariigi valitsusele. Põhiseaduse § 87 p 1 annab vabariigi valitsuse pädevusse riigi sise- ja välispoliitika elluviimise, sh ka riigikaitse alal. Põhiseaduse § 87 p 2 järgi suunab ja koordineerib vabariigi valitsus riigikaitse alal kõigi valitsusasutuste tegevust. Kaitseministeerium on moodustatud vastava valitsusala korraldamiseks. Kaitseministeeriumi valitsemisalas on nii kaitseväge kui ka Kaitseliit. Põhiseaduse § 87 p 9 kohaselt täidab vabariigi valitsus muid ülesandeid, mis põhiseaduse ja seadustega on antud vabariigi valitsuse otsustada. Kaitsejõudude juhtimise korraldamisel tuleb arvestada funktsioone, mida vabariigi valitsus täidab põhiseaduse alusel, ja tema poliitilist vastutust. Erinevalt vabariigi valitsuse poliitilisest vastutusest peatab vabariigi president põhiseaduse § 84 kohaselt oma erakondliku kuuluvuse. Presidendi juures asuv riigikaitse nõukogu on ainult nõuandev organ, kelle otsustused ei ole presidendile siduvad.

Põhiseaduse mõttega ei ole kooskõlas, et vabariigi president annab kaitseväge juhatajale korraldusi, minnes mööda vabariigi valitsusest, kes peab ellu viima riigi sise- ja välispoliitikat. Kaitsejõudude kasutamine rahu ajal siseriikliku julgeoleku tagamiseks on poliitiline küsimus, mida ei saa otsustada minnes mööda vabariigi valitsusest.

Põhiseaduse §-des 1 ja 4 sätestatud põhimõtted, vabariigi valitsusele ja vabariigi presidendile põhiseadusega antud funktsioonid ja pädevus eeldavad nende tasakaalus- tatud koostoimet.

Otsust kahel korral väga väikeses ulatuses tsiteerides jätab Lauri Almann sellest välja lause vabariigi presidendi ja vabariigi valitsuse funktsioonide ja pädevuse tasakaalustatud koostoime kohta.

Jääb küll arusaamatuks, millist põhiseaduse mõtet kõrged kohtunikud silmas pidasid, aga see polegi nii oluline. Pöörakem tähelepanu olulisele detailile – otsus ei räägi kaitsejõudude juhtimisest, vaid üksnes kaitsejõudude juhtimise korraldamisest ja sedagi vabariigi valitsuse, mitte aga kaitseministri tasemel!

Lauri Almann kirjutab, et vabariigi presidendile teevad ettepaneku kaitseväge juhtkonna nimetamiseks vabariigi valitsus ja kaitseväge juhataja koos, rõhutades: Kirjeldatud protseduurireeglid tulenevad põhiseadusest ning nende eesmärgiks on sisuliselt anda vabariigi valitsusele vetoõigus kaitseväge juhtkonna ametisse nimetamist puudutavates küsimustes. Vabariigi president võib ametisse nimetada ainult sellise kaitseväge juhtkonda kuuluva isiku, kelle kandidatuuri toetavad nii vabariigi valitsus kui ka kaitseväge juhataja (lk 28).

Ka siin on autor "tasakaalustatud koostoime" põhimõtte millegipärast täiesti unustanud, tähtsustab täiesti mõttetult üle vabariigi valitsust ja pisen- dab kaitseväge juhataja rolli. Milleks on seda vaja? Põhiseaduse viidatud säte (§ 78 punkt 14) näitab ju selgelt, et kaitseväge juhataja kaal on selles küsimuses võrdne vabariigi valitsuse omaga. Saab ju eelnimetatud protseduuri kirjeldada ka täpselt vastupidi – sisuliselt on kaitseväge juhatajale põhiseadusega antud vetoõigus kaitseväge juhtkonna ametisse nimetamist puudutavates küsimustes. Kuidas sobib see põhiseaduse säte kokku sooviga allutada kaitseväge juhataja kaitseministrile?

Vastuolude rägastik

Riigikohtu otsusest: Põhiseaduse § 87 p 2 järgi suunab ja koordineerib vabariigi valitsus riigikaitse alal kõigi valitsusasutuste tegevust. Kaitseministeerium on moodustatud vastava valitsusala korraldamiseks. Pangem tähele – isegi vabariigi valitsus ainult suunab ja koordineerib, mitte ei juhi. Ja kaitseministeerium mitte ei juhi, vaid üksnes korraldab oma valitsusala.

Lauri Almann: [- -] riigikaitse teostamise üle peab võimude tasakaalustatud koostoime põhimõtte alusel olema kontroll ka teistel põhiseaduslikel institutsioonidel, kuid vastutust riigikaitse teostamise eest kannab täidesaatev riigivõim (vabariigi valitsus) (lk 10).

Kuidas oli Riigikohtu otsuses? Põhiseaduse § 87 p 1 annab vabariigi valitsuse pädevusse riigi sise- ja välispoliitika elluviimise, sh ka riigikaitse alal. Siit saab välja lugeda ainult seda, et vabariigi valitsuse pädevuses on poliitika, sh riigikaitsepoliitika elluviimine.

Võrdleme Almanni väljendit "riigikaitse teostamine" Riigikohtu väljendiga "riigi sise- ja välispoliitika elluviimine". Koh- tu kasutatud väljendist loeme välja võimaluse, et valitsus viib ellu mitte ainult tema enda, vaid ka kellegi teise määratud poliitikat. Vastavalt põhiseaduse para-

grahvile 65 võtab Riigikogu vastu seadusi ja otsuseid, ratifitseerib ja denonsseerib välislepinguid, esineb pöördumistega teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide poole, kuulutab vabariigi presidendi ettepanekul välja sõjaseisukorra ja lahendab muid riigielu küsimusi. Siit ilmneb, et vabariigi valitsus peab tõesti ellu viima ka Riigikogu otsuseid, sealhulgas sise- ja välispoliitikat.

Erinevus Almanni väljendi ja Riigikohtu väljendi vahel on ilmne. Almann rõhutab vabariigi valitsuse vastutust riigikaitse alal. Olgem täpsed – põhiseadus ei sätesta valitsusele mingit konkreetset vastutust. Ka Riigikohus nimetab üksnes valitsuse poliitilist vastutust, mis on üsnagi ebamäärase sisuga.

Siinkohal võiks võrdluseks tuua põhiseaduse § 127 sätte: Eesti kaitseväge ja riigikaitseorganisatsiooni juhhib rahuajal kaitseväge juhataja, sõjaajal kaitseväge ülemjuhataja. Siin on juhi kui vastutaja roll üheselt selge.

Uue rahuaja riigikaitse seaduse § 20 järgi otsustab mobilisatsiooni ulatuse pärast mobilisatsiooni väljakuulutamist vabariigi valitsus. Põhiseaduse paragrahvi 128 järgi võib mobilisatsiooni välja kuulutada näiteks Riigikogu. Seaduse järgi on vabariigi valitsusele antud sisuliselt õigus Riigikogu tahet täielikult eirata, andes talle õiguse otsustada mobilisatsiooni sellises ulatuses, mis ei vasta Riigikogu tegelikule tahtele.

Ka vabariigi president võib agressiooni korral välja kuulutada sõjaseisukorra ja mobilisatsiooni. Ja jällegi võib vabariigi valitsus presidendi selle volituse sisuliselt nullida. Mobilisatsiooni ulatus on vaieldamatult nii oluline riigikaitse küsimus, et seda peaks arutama ka riigikaitse nõukogu või/ja Riigikogu riigikaitse komisjon.

Uue rahuaja riigikaitse seaduse § 21 järgi kehtestab sõjalise valmisoleku astmed vabariigi valitsus kaitseministri ettepanekul. Sõjalise valmisoleku astme muutmine on äärmiselt tähtis otsus. Miks on selle otsuse tegemisest kõrvale jäetud riigikaitse kõrgeim juht, riigikaitse nõukogu ja kaitseväge juhataja, keda see puudutab kõige otsesemalt? Loode- tavasti suvatsetakse riigikaitse kõrgeimat juhti vähemalt teavitada valmisolekuastme muutmisest.

(Järgneb)

Andres Mihkels on Kaitseliidu Tallinna maleva Toompea malevkonna malevlane.

KAITSELIIT NOORENEB: NÕMME MALEVKONNA JUUNIORKOMPANII

Kaitseliidu Tallinna maleva Nõmme malevkonnas jõuti 2000. aastal selgusele, et on vaja oluliselt suurendada malevkonna liikmete juurdekasvu.

Kuido Külm, lipnik

Malevkonna liikmeskonda oli vaja kasvatada, arendamiseks vajalikul tasemel väljaõpet ja seda eriti just suuremate üksustena tegutsemisel. Õppusi hakati planeerima rühma tasandil ja mõeldi juba ka kompaniina tegutsemisest. Kuid kui planeeritud rühmast saadi õppusteks kokku ainult 15–20 meest ja alati jäi jao jagu inimesi vajaka, oli selge et vanal viisil edasi minna ei saa. Samal ajal viidi aktiivselt läbi ka "surnud hingede" nimekirjast kustutamist ja isikkoosseisu analüüs näitas, et uute liikmete iseooluline juurdekasv ei ole olnud piisav, et saada asendust osavõtmatus tõttu lahkuvatele liikmetele.

Koolipoisid Kaitseliitu

Ühiselt leiti, et kõige paremaid liikmekandidaate leiab kooliõpilaste seast, kellel on veel kõik ees. Seepärast peeti otstarbekaks hakata Kaitseliitu tutvustama gümnaasiumides.

Idee korraldada koolides relvanäitusi ja lasta õpilastel ise relvadega tutvuda leidis ka tollase Nõmme malevkonna pealiku leitnant Heino Piirsalu heaks-

kiidu. Et Tallinna linna Nõmme linnaosas asub ainult kaks gümnaasiumi, laiendati värbamisereala geograafiliselt ning 2001. aasta jaanuaris ja veebruaris käidi läbi viis Tallinna gümnaasiumi. Selle tulemusel olid 2001. aasta märtsiks koos esimesed 25 kooliõpilast, kes hakkasid lipnik Aivar Pilve eestvedamisel saama sõjalist baasväljaõpet.

Et Kaitseliidu noorliikmeks saab astuda alates 15. eluaastast, pandi koolides liikmete värbamisel rõhku just 10. ja 11. klassi noormeestele, et kooli lõpp liiga ruttu kätte ei tuleks ja lõpueksamid kaitseliitlaseks õppimist segama ei hakkaks.

Noorus on teadupärast igati Eesti tulevik. Seetõttu võeti kohe eesmärgiks anda neile parimat väljaõpet. Aluseks võeti Rahuoperatsioonide Keskuses õpetatav Briti merejalaväe baastaktika. Esmane probleem oli selles, et kõik 25 kooliõpilast tuli korraga korralikult riidesse saada. Noortele ühtse maastikukõlbliku väljanägemise andmiseks kasutati tollal Nõmme malevkonna ladudes seisvat Eesti kaitseväge kasutatud vormiriietust ja just kohale saabunud Rootsi sõjalist abi. Õnneks paiknes läheduses ka

formeeritava Tallinna maleva tankitõrjekompanii varustus ja nende seljakotte, magamiskotte, kiivreid, veepudeleid ja muud vajalikku lubati ka õppusteks kasutada.

Et kõik koos alustanud noormehed ja kaks neidu said õppuste käigus ühtlase väljaõppe, võeti suund sellele, et ei ole mõttekas pärast baasväljaõppe läbimist neid noori teistesse allüksustesse laiali saata, vaid arukas on jätkata edaspidi koos sama rühmana kuni noormeeste ajateenistusse minekuni. Septembris ja oktoobris 2001 käidi ennast õigustanud värbamistaktikat kasutades läbi veel neli Tallinna gümnaasiumi ning kleebiti koolidesse rohkesti plakateid.

Juuniorkompanii loomine

Oktoobri lõpul II rühma avakoosolekul oli Nõmme malevkonna õppeklass puupüsti täis: koos oli umbes 70 kooliõpilast, kellest lõpuks formeerus 40-liikmeline II rühm. Nõmme malevkonna juuniorkompanii loodi Kaitseliidu Tallinna maleva pealiku käskkirjaga 27. novembril 2001.

2002. aastal hakkasid ajateenistusest tagasi jõudma esimesed juuniorkompaniis alustanud gümnaasiumiõpilased, keda sai kasutada 2002. aasta sügisel formeeritud III rühma õppuste läbiviimisel. Suvel 2003 on oodata 15 juuniorkompanii liikme ajateenistusse minekut. Et gümnaasiumiõpilaste värbamisel on rõhutatud ka hea õppeedukuse vajadust, on esimese täienduse saanud ka Kaitseliidu Tartu maleva akadeemiline malevkond kui ülikoolilinnas tegutsev ja ülikoolis õppimise ajal kaitseliitlastele rakendust pakkuv üksus.

Varustuse hankimise seisukohalt pole ära põlatud tõdemust, et augu kõrvalt on riie teatavasti terve ja tänu heale läbisaamisele Tallinna garnisoni väeosadega on neilt saadud päris mitu autokoormat kasutatud rõivavarustust

Kaitseliidu Tallinna maleva Nõmme malevkonna juuniorkompanii täies relvis üles rivistatult.

Juuniorkompanii liikmed loengul...

ja saapaid. Lisaks on saadud raha telkmantlite, raadiojaamade ja vihmaülikondadele mütside ostuks ka Tallinna linnalt. Maksimaalselt on suudetud kasutada ka kaitseliitlasele ette nähtud riidevarustuse kompensatsiooni. Tulemuseks on see, et väliõppustel pole Rootsi mündreid noortele selga aetud ja kõik 80 koolinoort osalevad õppustel Eesti väli vormis, millest, tõsi küll, nii mõnigi on hoolsalt lapitud.

Kogu see pingutamine ja õppimine pole jäänud väljundita. Õpilased on näidanud oma suutlikkust koos tegutseda. Seoses 2002. aastal Nõmmel aset leidnud rabapõlengute kustutamiseks on 15 kooliõpilast pälvinud Nõmme linnaosa valitsuse tänukirja.

Nõmme malevkonna staapi on rajatud malevkonna tegevuse haldamiseks arvutivõrk koos Interneti ligipääsuga, kirjutatud sobivat arvutitarkvara isikkoosseisu juhtimiseks ja laiendatud muid bürootöö võimalusi. Juuniorkompaniil on valmimas ka oma kodulehekül. Seltskondliku poole pealt tähistab juuniorkompanii oma aastavahetust Lume-grilli-nimelise üritusega, mille sisuks on kujunenud kuumade liharoogade nautimine käreka pakase käes.

Väljaõppest

Jaanuaris 2002 korraldatud väljaõppelaagris osaleti 50 liikmega, sama aasta juulis oli laagris 61 ning augustis 57 noort. Et novembris korraldatud laagris oli taas 60 inimest, on Kaitseliidu Tallinna maleva kasutada olev logistika ja infrastruktuur osutunud väljaõppe läbiviimiseks oma puudulikkuse tõt-

tu jõuetuks. Klassiruumes on andnud juuniorkompaniile kasutada lähedal asuv Nõmme Gümnaasium, mille kümnekond õpilast on ka juuniorkompanii liikmed, veoautosid on õppusteks laenatud Tallinna garnisoni väeosadest ja osa õppusi on korraldatud ka Üksikvahipataljoni või Üksiksidepataljoni territooriumil.

Et koolipoisid on nagunii ajateenistusse minemas, on väljaõppes kohe algusest peale edasi antud Eesti kaitseväes praegu õpetatavat. Ajateenistusest malevasse tagasi tulnud lipnikud ja allohvitserid viivad väljaõpet edasi äsja omandatud teadmistega.

2003. aastaks on ette valmistatud noorkaitseliitlase kursuse, mille alusel jätkatakse baasväljaõppe läbinud võitlejatele edasise väljaõppe andmist sõl-

tuvalt üksuse spetsiifikast. Et juuniorkompanii on kujunenud paari aastaga liikmete arvult Nõmme malevkonna suurimaks allüksuseks ja õppusi korraldatakse 2–4 korda kuus ning 48-tunniseid väljaõppelaagreid vähemalt kord kvartalis, on algusest peale kasutatud väljaõppe läbiviimisel peamiselt vabatahtlike instruktoreid. Malevkonna palgaliste töötajate peale on jäänud logistilised ja tagalatoimingud.

Tulevik

Planeeritud on jätkata igal aastal ühe uue gümnaasiumiõpilaste rühma värbamist. Et eelduste kohaselt saab – sõltuvalt ajateenistusse kutsumise ajast – suurem osa juuniorikompaniis väljaõppe saanud ja ajateenistusse astunud noormeestest jaotulemaks või reservrühmaülemaks, hakkavad parimad nendest välja õpetama uusi liikmeid ja ülejäänutest saavad täiendust teised Nõmme malevkonna lahinguüksused ja Kaitseliidu Tartu malev.

Vaatamata tõsiasjale, et gümnaasiumiõpilase eas noormeestel ei jõua süda keha kasvule järgi, mille tagajärjel võib mõnel ebasobival hetkel ninast verd pursata, osales juuniorkompanii koondrühm Eesti Vabariigi 84. aastapäeva paraadil Tallinnas 2002. aastal ja 2003. aasta iseseisvuspäeva paraadil, kus Kaitseliidu Tallinna maleva kahes rühmast üks (vajadusel ka kaks) koosneb Nõmme malevkonna juuniorkompanii kooliõpilastest. Kaitseliit nooreneb. ■

Kuido Külm on Kaitseliidu Tallinna maleva Nõmme malevkonna propagandapealik.

...ja väliharjutusel.

SALGAPEALIKE KOOLITUSEST NOORTE KOTKASTE TARTU MALEVAS

Noorte Kotkaste Tartu malevas korraldatakse teist aastat järjest salgapealike koolitust.

Martin Erstu

Lähemalt sellest, miks sai selle koolitusega alustatud, kellele on see suunatud, mida õpitakse ja õpetatakse ning mis on kursuse eesmärk.

Vajaduse koolitada vabatahtlike noori pealikke tingib juhtide puudus organisatsioonis. Noored tahavad, et rühmapealik tegeleks nendega vähemalt kord nädalas. Aga täiskasvanud inimesed, kes tahaksid või vähemalt oleksid nõus noorterühma juhtima ja sellega ka hakkama saaksid, on enamasti üsna hõivatud oma isikliku elu ja tööga. Seetõttu jääb neil aega noortega tasuta töö tegemiseks väga vähe.

Koolitusvajadus ja sihtrühm

Mitmed Tartu maakonna koolid ja vallad on leidnud võimaluse toetada rahaliselt Noorte Kotkaste tegevust oma haldusalas. Näiteks maksta noorkotkaste rühmajuhile ringijuhendamistasu, mis on küll väike, kuid motiveerib siiski inimest oma tööd tegema, või toetada oma valla noorkotkaste väljaõppeürituste korraldamist.

Noorte Kotkaste organisatsioonis on hulk noori 14–18-aastasi salgapealikke ja rühmapealiku abisid. Neil on vaba aega, eeldusi saada heaks juhiks, nad tahavad ise olla “suured pealikud” ja on oma kotkarühmas juba nagunii liidripositsioonil. Puudu jääb neil ainult oskusest teisi õpetada ja juhtida.

Noorte Kotkaste järgukatsetes on ainult eesmärgikirjeldus, mida kõike peab noorkotkas oskama mingi järgukatses sooritamiseks. Selle eesmärgi saavutamise on rühmajuhtide ja nende abide ülesanne. Kui anda noortele juhtidele algteadmised õppetundide ja harjutuste ettevalmistamisest ja läbiviimisest, saavad nad sellega edukalt hakkama. Esmalt on neist abi rühmakoonduste ja muude väljaõppeürituste korraldamisel

– rühmapealik ei pea enam kõike ise tegema, talle jääb juhendaja roll. Ka saab koolituse läbinud noori kasutada maleva üritustel, näiteks matkadel kontrollpunktikohtunike ja laagrites erinevate teemade õpetamisel.

Koolituskavad ja õppekirjandus

Uue, 22. jaanuaril 2003 Kaitsealiidu keskkogul vastu võetud Noorte Kotkaste põhikirja järgne noorkotkaste ühtne koolitussüsteem peab olema välja töötatud jaanuariks 2004. See tähendab, et siiani koolitab iga Noorte Kotkaste malev liikmeid oma kavade, vajaduste ja võimaluste kohaselt. Noorte Kotkaste peastaap korraldas küll kotkajuhi kursuse, kuid seal oli osalejaid Eesti noortejuhtide vajadust arvestades vähevõitu.

Nagu eespool öeldud, on Noorte Kotkaste järgukatsetes ainult eesmärgikirjeldus, mida peab noorkotkas järgukatses sooritamiseks oskama. Kuidas selleni jõuda ja millist kirjandust kasutada, on siiani lahtine.

Harjutuste ja õppetundide ettevalmistamisel on abiks Kaitseväe Lahingukoolis 1997. aastal välja antud brošüür “Pedagoogika algteadmised jaoülema, rühmavanemale ja rühmaülema”. Konkreetsete teemade õpetamisel saab kasutada erinevaid käsiraamatuid. Näiteks sõlmede ja seoste tegemine, kompassi ja kaardi kasutamine, matkavarustus ja selle pakkimine on väga hästi lahti kirjutatud Hugh McMannersi “Matkateadmiste käsiraamatus”. Samas saadakse selliste käsiraamatute põhjal poolikuid teadmisi.

Näide: 2002. aastal valmistas osaleja koolis ette õppetunni Eesti metsloomadest ja nende jälgedest. Kõik oli ilus, aga kuidas saab jänes joostes oma nelja jalaga selliseid kummalisi jälgi jätta, nagu siinse teksti alune kujutis edastab, oli kõigile arusaamatu.

Pesakotka järgukatses sooritamiseks peab 12–14-aastane poiss oskama seletada üldjoontes Eesti Vabariigi valitsemise korda. See käib üle jõu ka enamikule täiskasvanutest. Järelikult tuleks selle kohta leida õppekirjandus, mis on selles vanuses poistele arusaadav.

Koolituse läbiviimine

Koolitus toimub nädalavahetustel kaheksa korda aastas. Esimesel korral õpetatakse harjutuse ettevalmistamist ja läbiviimist, sealhulgas eesmärgi püstitamist, näitlikustamisvahendite kasutamist, seda, kuidas õpetatavad asjad mälu kinnistuvad ning kuidas õpilased saavutavad teadmiste, oskuste või vilumuste taseme.

Järgmised viis korda viiakse läbi õpilasharjutusi. See tähendab, et iga kursusel osaleja saab instruktorilt järgmiseks korraks õppetunni teemana mõne elemendi noorkotkaste järgukatsetest vms. Esmalt valmistab ta selle kohta plaankonspekti ja käib sellega instruktoriga juures kooskõlastusel. Kooskõlastamisel selgitab kursuslane, mida ja kuidas ta tahab teistele õpetada ning milliseid materjale ja tingimusi tal selleks vaja on, ning saab vajadusel näpunäiteid.

Järgmisel korral viib ta ettevalmistatud õppetunni läbi teistele kursuslastele. Vahetult pärast õppetundi saab ta instruktorilt tagasiside õnnestumiste ja ebaõnnestumiste, näitlikustamisvahendite kasutamise ja eesmärgi saavutamise kohta. Seejärel saavad sõna teised kursuslased kommenteerimaks neile antud õppetundi.

Seitsmes etapp toimub maastikul kahepäevase telklaagrina, kus viiakse samamoodi läbi õpilasharjutusi. See kord on teemadeks kõikvõimalikud laagrielemendid alates telgi püstitamisest ja lõkke süütamisest ning lõpetades spordivõistluste ja mängudega.

Kaitseliidu Noorte Kotkaste Tartu maleva Tornaado rühm talvelaagris.

Viimane, kaheksas etapp on kirjalik eksam, mis sisaldab küsimusi õpitu kohta ja plaankonspekti koostamist.

Kogu kursuse läbiv teema on ohutusõpe. Välitegevuse ohutustehnika kätkeb endas turvalist liiklemist matkadel, loodushoidu, tuleohutust ning tööriistade otstarbekohast ja ohutut kasutamist. Sellel alal on maapoisid ja ahiküttega majades elavad noored eelisseisundis. Nad teavad varasematest kogemustest, kuidas ja kus tuld süüdata, milline puu põleb paremini, kuidas kirvest käes hoida ja saagi kasutada. Samas on kirves või saag neid tööriistu esmakordselt käsitseva linnapoi si käes ettearvamatult ohu allikas.

Näide: Noorkotkaste laagris tahtsid kaks linnameest paarimeetrise kuusepalgi otsast pakku saagida. Saagimise ajal hakkas palk veerema. Saagijad palusid veel kaks meest appi seda kinni hoidma. Neli meest, veerlev palk ja saag, mida kahele poole sikutati, tekitasid ohtliku olukorra. Hea, et kõik asjaosalised terveks jäid. 15 minuti pärast tuli üks maapoiss samasugust pakku tahtma. Kui palk saagimise ajal veerema hakkas, pani ta rahumeeli kaks halgu palgi kummagi ääre alla toeks ja saagis üksi edasi.

Kokkuvõttes õpitakse harjutusi ette valmistama ja läbi viima, saades samal ajal nii uusi noorkotkaste järgukatsetealaseid teadmisi kui ka praktilisi teadmisi ja oskusi.

Koolituse tulemus

Keegi noortest ei plaani tulevikus saada elukutseliseks kojameheks ja olla seda elu lõpuni. Enamik tahaks olla kas

kõrgemal või madalamal juhhipositsioonil. Ka ajateenistuses või teenistuses Kaitseliidus nähakse ennast meelsamini allohviteri kui reamehena. Salgapealike kool annab selleks head eeldused.

- Õpitakse esinema n.-õ raske auditooriumi ees. Saadakse esinemisjulgest ja kindlust. Tunduvalt raskem on esineda enesega võrdsete kursusekaaslaste kui enesest nooremate poiste ees, kes kõigele lisaks on nagooni alluvad.

- Õpitakse mõtlema mitu sammu ette. Plaankonspekti koostamine sunnib seda tegema.

- Õpitakse ennast selgelt väljendama. Jäävad ära korraldused stiilis: minge keegi ja tooge see sealt siia.

Noorkotkad ja kodutütred ühiselt metsaelu tarkusi omandamas.

- Õpitakse ülesande püstitamist teistele, kõige olulise korraga ära rääkimist, et ei tekiks segadust ülesande täitmisel.

- Õpitakse otstarbekalt kasutama olemasolevaid napp ressursse

- Õpitakse arvestama alluvate erineva tasemega, s.t sellega, milleks on keegi reaalselt suuteline.

- Õpitakse käituma juhina.

Kursuse kasulikkusest

Näide: On üks rühmapealiku 16-aastane abi, kes enne kursuse läbimist üritas õpetada noorkotkastele sõlmi, lugedes "Noorkotka käsiraamatust" ette kuiva teksti. Pärast kursustel käimist õpetas ta sama etapiviisiliselt, kasutades kaht erinevat värvi nõõri.

Noorte Kotkaste Tartu malevale annab kool igal aastal sõltuvalt osalejate hulgast 15–25 juhti, kes saavad hakkama teistele järgukatsete õpetamisega ja on suutelised tegutsema väljaõppeüritustel instruktorina.

22. jaanuaril 2003 Kaitseliidu keskkogul vastu võetud Noorte Kotkaste põhikirja järgi võib Noorte Kotkaste rühmapealik olla alla 18-aastane, kui talle on määratud täiskasvanud juhendaja. Salgapealike kooli lõpetanud poiss saab rühmapealiku tööga hakkama. Seega jääb täiskasvanud juhendaja (kes on vabatahtlik tasuta töö tegija) koormus tunduvalt väiksemaks. Täiskasvanud rühmapealik on meelsamini valmis tegutsema organisatsioonis, kui ta teab, et tal on rühma juures nn käepikendus – noor juht, kes saab vajadusel ka üksinda hakkama.

Salgapealike kool ühtlustab Noorte Kotkaste maleva noorte juhtide taset, noored juhid õpivad üksteist tundma ja aru saama teiste noorkotkaste rühmade probleemidest. Samas õpib maleva juhatust tundma tulevase pealikke.

Kui poiss kursuse lõpetamise järel tegutseb organisatsioonis pealiku ametikohal aktiivselt veel kolm aastat, on kursuse eesmärk noorkotkaste maleva seisukohalt täidetud – malevas on pidevalt 30–40 väljaõppe saanud noort juhti. Ideaalvariandis jääb 1/4 kuni 1/3 kursuse läbinutest ka pärast ajateenistuse läbimist ja/või kõrgkooli lõpetamist tegutsema noorkotkaste juhina. Nemad on sel juhul parim juhtide kaader, kellel on pikaajaline kogemus noorkotkastega töötamisel ja ka selleks vajalikud oskused. ■

Martin Erstu on Kaitseliidu Tartu maleva noorteinstruktor.

ABIPOLITSEINIKUD – RAHVA OMA KAITSE

Kurikuulsa 1917. aasta sügisel, kui Vene impeeriumi vapustas revolutsioonilaine, Saksa keisri väed vallutasid Riia ning sündmused vankvas hiigelriigis muutusid üha vägivaldsemaks ja ettearvamatumaks, sündis praeguse Kaitseliidu Tallinna maleva eelkäija – Tallinna Omakaitse.

Erik Boltowski

Omakaitse loodi kodanike algatusel. Tsaari politseinikud olid Veebruarirevolutsiooni tagajärjel laiali aetud ja rahvamiilits ei suutnud Tallinnas korda tagada. Linnas hakkasid seetõttu endast avalikult märku andma kuritegelik allilm ja marodöörid.

Omakaitse tõhus abi

Tallinna Omakaitse oli linnas korra tagamisel sedavõrd tõhus, et seda ei saatnud laiali isegi Saksa okupatsioonivõimud, kes muidu iga kohalikku (eriti eestlaste) initsiatiivi umbusaldasid. Omakaitse nimetati sakslastele suupärasemalt ringi *Bürgerwehriks* ja organisatsioon tegutses Tallinnas avaliku korra valvajana ka kogu okupatsiooni ajal edasi. Sellele alusele sai novembris 1918, kui Eesti Ajutine Valitsus võimu kogu riigis Saksa keiserlikelt okupatsioonivõimudelt üle võttis, rajada uue riigikaitselise organisatsiooni – Eesti Kaitse Liidu. Kusjuures Tallinna kaitseliitlased jäid ka Vabadussõja ajal pealinnas riigiasutusi ja avalikku korda valvama.

Kindral Johan Laidoner taipas sõjavägede ülemjuhataja ametisse asudes pealinna ja laiemalt kogu tagalas valitseva olukorra tõsidust täiel määral, kui ta andis 26. detsembril 1918 välja oma esimese käskkirja: “Nõuan, et kõik sõjaväe ja Kaitseliidu ülemused kõiki abinõusid pruugiks, et rüüstamisi mitte lubada. Isikuid, kes rüüstamise pealt saavad tabatud, tuleb kohapeal maha lasta.”

Politseiniku abimees – abipolitseinik

85 aastat hiljem, aastal 2003 on eriti pealinnas, aga ka kõigis teisteski Eesti linnades ja maakondades taas probleeme ühiskondliku korra hoidmisega. Viimase tosinkonna aasta põhjalikud ühiskondlik-poliitilised reformid on jätnud oma jälje ka paljude inimeste seadusekuulekusele ning samas ka politsei töö-

võimele. Vahe on siiski meie aja inimeste õnneks selles, et pole sõda ja surmanuhtluskki on Eesti Vabariigis kaotatud.

Kui meie vaarisad said hakkama nii välisvaenlasega rindel kui ka kuritegevusega tagalas ning seda kõike tehti pikaajasest sõjast tingitud majandusliku kurnatuse tingimustes, siis meie raha ja hoopis paremate aineliste võimalustega ajal on märksa kergem ka kuritegevust ohjeldada. Kuid riigil ja kohalikel omavalitsustel on arukas toetuda ka tänapäeval avaliku korra tagamisel Kaitseliidust välja kasvanud omaalgatuslikule initsiatiivile.

Kaitseliidu abipolitseinike prioriteediks ongi eelkõige politsei abistamine avaliku korra kaitseks. Nende tegevus annab riigi politseile võimaluse väärtuslikumalt oma aega ja ressursse korraldada ning näiteks keerulisemate kuritegude lahendamisele keskenduda.

Politsei ja Kaitseliit ei leidnud kohe Eesti taasiseseisvumise järel teineteise usaldust. Alles 1999. aasta veebruaris suudeti koostöös välja panna esimesed ühispatrullid. Kaitseliidu Tallinna maleva abipolitseinike formeering – korrakaitsekompanii –, sai alguse 2001. aasta septembris politsei ja Kaitseliidu juhtide ühisel kokkusaamisel, kus tunnustati vabatahtliku kaitseorganisatsiooni ja politsei koostöö vajalikkust.

2002. aastal töötasid aga kaitseliitlastest Tallinna abipolitseinikud avaliku korra kindlustamise heaks juba 13 000 tundi, saamata selle eest mingit tasu või kompensatsiooni.

Tallinna tänavatel töötab umbes sada abipolitseinikku, neist enamik kuulub Kaitseliitu. Abipolitseinikud töötavad oma põhitöö kõrvalt, tavaliselt õhtupoolikutel. Põhiliselt tegelevadki abipolitseinikud avaliku korra valvamisega. Abipolitseinike patrulle kasutatakse peamiselt neil Tallinna tänavatel, kus on toime pandud kõige rohkem kuritegusid. Samuti on abipolitseinikud osalenud noortetürituste korra tagamisel.

Tallinna abipolitseinike käiseembleem on omaaegse korrakaitsekeskuse märgi õigusjärglane.

Linnavalitsus lubab ja ka annab toetust

2002. aastal liitus Kaitseliidu ja politsei koostööga ka Tallinna linnavalitsus, eraldades 300 000 krooni linna abipolitseinike töö toetamiseks.

Käesoleva aasta märtsikuus avati Kristiine linnaosas Kotka tänavas korrakaitsekompanii staabiruumid, mille remondiks kulus 50 000 krooni. “Ruumid on korda tehtud linna eraldatud summadega ja see on üks kõige olulisemaid muutusi, mis viimase paari-kolme aasta jooksul on aset leidnud,” ütleb kaitseliitlane, abipolitseinik ja riigiametnik Heikki Kirotar. “Nendes ruumides saab hoida varustust, viia läbi väljaõpet, seal saavad mehed koguneda ja see on nagu “pesa”, kust siis välja minnakse. Korrakaitsekompaniisse koondatakse Tallinna maleva aktiivsemad abipolitseinikud. Kompanii ise jääb nähtavasti Kalevi malevkonna alla. Siis on ka kergem politseilist tegevust sättida, saab teha politseijaoskondadele jaod või rühmad vastavalt sellele, kui palju seal mehi on.”

Heikki Kirodari sõnul osteti ülejäänud raha eest abipolitseinikele riidevarustust ja vajalikku erivarustust: "Näiteks sinised kombinesoonid, mis olid vabariigi aastapäeva paraadil abipolitseinike rühma meeste seljas, on selle raha eest ostetud. Lisaks osteti kümme-kond kuulivesti, mida on võimalik meestele politseioperatsioonideks selga anda. Paraku on politseil endal erivarustusega kitsas ja neil lihtsalt ei ole anda iga kord abipolitseinikule korralikku erivarustust. Samas on Tallinnas olukord kuritegevuse osas üsna hull ja abipolitseinikel ilma kuulivestita politseioperatsioonile minna ei lubata."

Kaitseliidu Tallinna maleva pealik kapten Mart Puusepp lisab, et Tallinna Politseiprefektuur andis Kaitseliidu abipolitseinikele ka vanemaid, politseist maha kantud autosid. Neist kaks on tänaseks maleva raha eest remonditud. "On ju selge, et patrullimine suures linnas ja kiirelt väljakutsetele reageerimine eeldab seda, et peavad olema patrullautod, mida Kaitseliidul kahjuks ei ole."

Isegi kui autod on olemas, kulub patrullimas käimiseks ka bensiini. "Ma arvan, et bensiiniraha peaks tulema kohaliku omavalitsuse poolt. Ma ei ole küll kuulnud, et Kaitseliidu Tallinna maleva eelarves oleks selleks raha ette nähtud. Ja oma autodega käivad mehed suhteliselt harva väljas. See on juba isikliku turvalisuse pärast – kui käid pidevalt politseireididel isikliku autoga, siis kogud mingil hetkel ka vaenlasi, kes ühel hetkel võivad näiteks su auto segamini peksta või põlema panna," lisab Heikki Kirodar.

Abipolitseinikul on palju politseiniku õigusi

Abipolitseinikul on kõik avaliku korra tagamiseks vajalikud õigused ja kohustused. Ainus, mis teda elukutselisest politseinikust eristab, on see, et abipolitseinikel pole kriminaaluurimise õigust. Kõik avaliku korra tagamist võimaldavad õigused on abipolitseinikel olemas: õigus kahtlusaluselt inimeselt dokumente küsida ja neid kontrollida, kahtlusaluselid kinni pidada ja jaoskonda toimetada, õigus kanda ja vajadusel kasutada politsei erivahendeid (nt kumminuia, gaasiballooni, käeraudu), õigus peatada autosid ja kontrollida autode dokumente. Samuti on abipolitseinikel kohaliku omavalitsuse avaliku korra eeskirjadest tulenevad õigused – nt õigus kontrollida kaubandus- ja loomapidamiseskirjade täitmist.

Aga trahvi abipolitseinikud süüdlastele teha ei saa. Seevastu protokollilankette on kaitseliitlased küll täitma pidanud, kui noorsoopolitsei mõne hilisõhtuse reidi jooksul 20–30 alaealist jaoskonda toimetab ja politseinikel nende kinnipidamise dokumentide vormistamiseks töökätest puudu tuleb.

Igal õhtul ja nädalavahetusel abipolitseinikud patrullima minema ei pea. "See on kokkuleppe küsimus," ütleb kapten Puusepp. "Väljas peaks olema sellistel päevadel, kui politsei leiab vajaduse kusagil patrulle tugevdada või muid lisaulesandeid anda. Vastavalt sellele minnakse ka patrulli. Kuid meil on välja kujunenud ka selline rutiinne patrullimisgraafik, mille järgi käiakse patrullis siis, kui abipolitseinikel on selleks aega.

Ise nad siis valivad päeva. Ja et patrullid on meil juba aastaid töötanud, teavad nad oma kogemustest, kus patrullida. Patrullid fikseeritakse politseis ja sealt antakse ka patrullileht ja abivahendid."

Politsei tunnetab abi tõhusust

Abipolitseinike väitel suhtutakse politseis nende töösse väga hästi. "Seda on näha ka sellest, et alati, kui politseil on mõni suurem operatsioon, kaasatakse ka abipolitseinikke. Ja politseinikud hindavad abipolitseinike just sellepärast, et nad teevad seda tööd entusiastmist, mitte seepärast, et see on neile vajalik leivarahha teenimiseks. Juba algusest peale on politsei suhtunud meisse väga hästi. Seda näitab kas või see, kui palju aega kulutavad politseijuhid, isegi prefektuuri tippjuhid oma aega abipolitseinike asjadele," ütleb Heikki Kirodar.

Enne jõulupühi premeeriti parimaid abipolitseinike linnosavalitsustes. Näiteks Kristiine linnaosa premeeris kaht eriti silma paistnud abipolitseinikku 1000 krooniga. Mitmetele kaitseliitlastest abipolitseinikele annetati ka hinnalised sõjaväe käekellad.

2002. aasta detsembrikuus presidendil välja kuulutatud seaduseparandus lubab abipolitseinikele maksta tunnitasu, mis on samas suurusjärgus politseiametniku miinimumpalgaga. Samuti võimaldab seadus maksta abipolitseinikele mõistlikku tasu kas politsei või kohaliku omavalitsuse rahast. See annab võimaluse kaasata abipolitseinikke ka nende tööajal.

Mõned aastad tagasi, kui abipolitseinike asja suuremas mahus alustati, andsid toonased Tallinna linnaametnikud kaitseliitlastele palju ilusaid lubadusi, millest suurem jagu osutus tühjaks jutuks. See on ka põhjus, miks paljud aktiivsed mehed on aastate jooksul Kaitseliidu abipolitseinike tegevusest kõrvale jäänud. Nüüd tundub, et linn on korra-kaitses oma tähelepanu vääriliseks tunnistanud.

Loodetavasti pole linnaametnike huvi korra-kaitses vastu tavaline valimiseelne häälepüüdmistrikk, vaid pikemaegne, probleemi tegelikust mõistmisest tekkinud tähelepanu teravnemine.

Politsei huvi on kaasata võimalikult rohkem kodanikke avaliku korra tagamisse. Millisest teisest organisatsioonist aga leiaks politsei motiveeritumaid ja kohusetundlikumaid vabatahtlike kui Kaitseliidust? ■

Foto: Ardi Hallismaa

Kaitseliidu Tallinna maleva abipolitseinike rühm vabariigi aastapäeva paraadil 24. veebruaril Tallinnas Vabaduse väljakul.

AJAKIRJAS KAITSE KODU! 2002. AASTAL ILMUNU

AFGANISTANI SÕDA

Toomas Väli. Üks ununenud sõda. N. Liidu interventsioon Afganistani 1979–1989. KK! I/2002, lk 32–34.

Toomas Väli. Üks ununenud sõda. N. Liidu interventsioon Afganistani 1979–1989. KK! II/2002, lk 36–38.

Toomas Väli. Üks ununenud sõda. N. Liidu interventsioon Afganistani 1979–1989. KK! III/2002, lk 30–33.

ARVAMUS

Tiit Matsulevitš. Rahvusriik XXI sajandil: Eestluse sihid ja väljavaated. KK! II/2002, lk 12–13.

ERIÜKSUSED

Heikki Kirotar. Eesti politsei eriüksus K-Komando. KK! II/2002, lk 39–42.

Heikki Kirotar. Läti Zemessardze kotkad. KK! III/2002, lk 10–13.

Heikki Kirotar. ARAS – Leedu politsei kotkad. KK! IV/2002, lk 12–14.

ERNA RETK

Gunnar Richter. Hiinlased tulevad. KK! III/2002, lk 6–8.

Kersti Vennik, Nele Rand. 0-teamina Ernal kõige ees. KK! III/2002, lk 41–42.

HARITUD SÕDUR

Rain Sepping. Tunne nurgamõõtühikuid. KK! I/2002, lk 27–28.

Hannes Reinomägi. Kaitsealiidu laskepordikohtunikud. KK! II/2002, lk 27.

ISADE KOGEMUS

Olavi Punga. Mõtteid aastatel 1940–1941 tegutsenud metsavendadest VI. Metsavendade ja hävituspataljonlaste mittesõjamehelik välimus. KK! I/2002, lk 23–26.

Olavi Punga. Mõtteid aastatel 1940–1941 tegutsenud metsavendadest VII. Katse välja selgitada, kellega metsavennad suvesõjas õigupoolest sõdisid. KK! II/2002, lk 31–35.

Olavi Punga. Mõtteid aastatel 1940–1941 tegutsenud metsavendadest VIII. Katse välja selgitada, kellega metsavennad suvesõjas õigupoolest sõdisid II. KK! III/2002, lk 20–23.

Taivo Kirm. Kaitsealiit paguluses. KK! III/2002, lk 24–25.

Olavi Punga. Mõtteid aastatel 1940–1941 tegutsenud metsavendadest IX. Katse välja selgitada, kellega metsavennad suvesõjas õigupoolest sõdisid III. KK! IV/2002, lk 19–21.

Olavi Punga. Mõtteid aastatel 1940–1941 Katse välja selgitada, kellega metsavennad suvesõjas õigupoolest sõdisid IV. KK! VI/2002, lk 27–29.

ISADEPÄEV

Uku Arold. Kõikide laste isadepäev. KK! V/2002, lk 15–16.

ISAMAA EEST

Kalev Konso. Milleks meile aumärkid? KK! I/2002, lk 39.

JOHAN PITKA

Reet Naber. Kaugesõidukapten Johan Pitka eestimeelseid koondamas 1917. aastal. KK! I/2002, lk 15–18.

KAITSEALIIDU ARENGUKAVA

Ivar Jõesaar. Arengukava andis Kaitsealiidule selged eesmärgid. KK! VI/2002, lk 10–13.

KAITSEALIIDU EEL-ERNA

Kaitsealiidu eel-Ernal oli edukas Tallinna malev. KK! II/2002, lk 6–7.

KAITSEALIIDU ORKESTER

Maris Amon-Merilain. Tallinna maleva puhkpilliorkester. KK! II/2002, lk 46.

Tarmo Vallist, Mati Põdra. Pärnu mudel: laiapõhjaline koostöö. KK! III/2002, lk 35.

KAITSEALIIDU KOOL

Tanel Rütman. Kaitsealiidu Kooli lõpetas esimene kursus. KK! I/2002, lk 35.

Tanel Rütman. Kaitsealiidu Kooli lõpetasid esimesed jaopealikud. KK! V/2002, lk 8.

Heikki Kirotar. Sõjaväepolitsei kursus Kaitsealiidu Koolis. KK! V/2002, lk 9–12.

Kaitsealiidu Kool asub Alu mõisaäärberis. KK! V/2002, lk 13–14.

Karin Andersen. Koolimälestusi Alu mõisamajast. KK! V/2002, lk 14.

Eduard Nikkari. Tagasivaade aasta-

le 2002 Kaitsealiidu Koolis. KK! VI/2002, lk 17–18.

Kaitsealiidu Kooli kursuste kava 2003. KK! VI/2003, lk 19–26.

KAITSEALIIDU VORM

Tervist, härra pealik! KK! II/2002, lk 21–23.

KAITSELIIT 85

Priit Silla. Sakala malev 85. KK! III/2002, lk 14–17.

KAITSETAHE

Enn Tarto. NATO ja Kaitsealiit KK! I/2002, lk 9–10.

Tanel Rütman. Halvaks tuleb valmis olla. KK! I/2002, lk 10–11.

Tiit Kivikas Kaitsealiidu keskjuhatusse tööst. KK! II/2002, lk 10–11.

Sakala väike sügismanööver Lõuna-2. KK! V/2002, lk 7.

KODU KAITSEL

Olev Raidla. Kriisiohjamine seaduste kammitsais. KK! V/2002, lk 28–32.

KOGEMUS

Aleksandr Nesterenko. Kõrguste kutse viib narvalased kaugustesse. KK! IV/2002, lk 39–41.

Tanel Rütman. Eesti mees juba hätta ei jää. KK! VI/2002, lk 39–42.

KOOSTÖÖ

Tanel Rütman. Kaitsealiitlased osalesid rahvusvahelisel suurõppusel. KK! II/2002, lk 8–9.

KÄSIRELVAD

Rein-Karl Loide. Õhkrelv on samuti relv. KK! I/2002, lk 29–31.

Rein-Karl Loide. See legendaarne Kalašnikov. KK! II/2002, lk 28–30.

Toivo Suuroja. Veel automaatvintpüssist Heckler & Koch. KK! IV/2002, lk 33–34.

Gunnar Richter. Hiina automaat mudel 95. KK! IV/2002, lk 35.

LENNUNDUS

Harri Henn. Noored kotkad õhuruumis. KK! IV/2002, lk 15.

AASTAKOKKUVÕTE

Marika Kisand, Jüri Liivamägi. Puri-
lend, armumine kogu eluks. KK!
IV/2002, lk 16-17.

LOGISTIKA

Toivo Mäe. Kaitseliidu autopark va-
jab enam tähelepanu. KK! V/2002,
lk 17-18.

Arno Kodu. Kaitseliidu tagalakes-
kus muutuste alguses. KK! VI/2002,
lk 14-15.

MAASTURIRALLI

Meelis Rätsep. Maasturiralli Kadri
keerutab 2002. KK! V/2002, lk 41-42.

MÄLU

Janek Valge. Kolonel Aleksander
Seiman VR I/2., II/2., II/3. KK! I/2002,
lk 21-22.

Toe Nõmm. Arsenal 1920-1940. Ees-
ti sõjatehase lugu. KK! V/2002,
lk 19-22.

Kaire Kozlov. Põrgukraavi punkris
hukkunuid pole unustatud. KK!
VI/2002, lk 16.

NAISKODUKAITSE

Merike Jürjo. Naiskodukaitsja - uhke
ja hää. KK! I/2002, lk 19-20.

Merike Jürjo. Kuidas nad jõudsid?
KK! II/2002, lk 18-20.

Kristi Sarapuu. Naiskodukaitsese
annetati lipp. KK! II/2002, lk 43.

Merike Jürjo. Kas kõiki hääli või mit-
te?. KK! III/2002, lk 18-19.

Merike Jürjo. Armastus käib kõhu
kaudu. KK! IV/2002, lk 22-23.

Merike Jürjo. Armastus käib kõhu
kaudu II. KK! V/2002, lk 23-24.

NOORTEORGANISATSIOONID

Taive Kuuse. Külalised toovad sõja-
kangelasele rõõmu. KK! I/2002, lk 40.

Anu Paidre. Väärtusi hoidev areng.
KK! II/2002, lk 16-17.

Angelika Naris. Kodutütarde ja noor-
kotkaste suurlaager Ranna 2002. KK!
III/2002, lk 34.

Kodutütarde põhikirja muutmine.
KK! IV/2002, lk 27.

PARA BELLUM

Priit Sarv. Surma- või elukindlustus.
KK! I/2002, lk 12-14.

PÄÄSTEÕPPUS

Rainer Leesmaa, Kaimo Vahtra, Too-
mas Duvin. Vares 2002 Valgamaal. KK!
IV/2002, lk 42.

RELVASTATUD RAHVAS

Merike Jürjo. Staabiõppus? Tühjagi
ta nii lihtne on! KK! I/2002, lk 36-37.

Aare Tamm. Haapsalu malevkonna
mitmevõistlus lahingupaaridele. KK!
I/2002, lk 38.

Mart Maidre. Meestevägi. KK!
II/2002, lk 14-15.

Hannes Reinomägi. Viru maleva Pa-
ras Paar. KK! III/2002, lk 9.

Erik Boltowski. Kaitseliidu kütiklas-
side laskunormide kehtestamisest. KK!
IV/2002, lk 29-30.

Jaanus Viirlo. Rootsi Püstolilaskuri-
te Liit kutsub eestlased välja. KK!
IV/2002, lk 31-32.

RESERVID

Raul Hindov. Eesti reservohvitserid
Prantsusmaal sõjalisel mitmevõistlusel.
KK! III/2002, lk 36-37.

Neeme Brus, Ivar Jõesaar. Kaitseliit
koolitab reservväelasi. KK! IV/2002,
lk 18.

Raul Hindov. Reservohvitserid võist-
lesid Norras. KK! IV/2002, lk 37-38.

RESERVÕPPEKOGUNEMINE

Tanel Meiel. Kaitseliidu Tartu male-
vas õpetati välja lahingukompanii. KK!
V/2002, lk 35-37

SAAREMAA OPERATSIOON

Hanno Ojalo. Saaremaa sõjatules
oktoober 1917. KK! V/2002, lk 25-27.

Hanno Ojalo. Saaremaa sõjatules
oktoober 1917. KK! VI/2002, lk 30-34.

SPORT

Peeter Land. Spordielu Kaitseliidus.
KK! VI/2002, lk 35-36.

SÕJAÕIGUS

Tarmo Ränisoo. Rahvusvaheline sõ-
jaõigus. Okupatsiooniõigus ja okupee-
ritud territooriumi õiguslik seisund. KK!
III/2002, lk 26-29.

Tarmo Ränisoo. Rahvusvaheline sõ-
jaõigus. Okupatsiooniõigus ja okupee-
ritud territooriumi õiguslik seisund II.
KK! IV/2002, lk 24-26.

SÕJAVÄESPORT

Helle Jürna. Kontoriroti metsakolliks
olemise mured ja rõõmud. KK! III/2002,
lk 38-40.

Rivo Meimer. Kaitseliidu Harju ma-
leva võistkond käis Austrias patrull-
võistlusel. KK! V/2002, lk 38-49.

TASUB TEADA

Andrus Lehtmets. Minestus. KK!
II/2002, lk 26.

Gunnar Richter. Lõhkepakett Master
Yoda hoiatab. KK! IV/2002, lk 36.

TEABETEENISTUS

Neeme Brus. Propagandapealik rää-
gib tõtt. KK! IV/2002, lk 6.

Neeme Brus. Kaitseliit tõrjus mere-
dessanti. KK! V/2002, lk 6.

Neeme Brus. Kaitseliidu nägu olgu
aus ja selge. KK! VI/2002, lk 6-7.

TEISTE KOGEMUS

Neeme Brus. USA Rahvuskaart on
ameeriklaste Kaitseliit. KK! V/2002,
lk 33-34.

TURVALISUS

Rita Loel. Turvalisus on riigi vääri-
kaim tunnus. KK! IV/2002, lk 7-8.

UTRIA DESSANT

Indrek Reismann. Utria võitjamees-
kond hindas võistlust väga huvitavaks.
KK! I/2002, lk 6-8.

Ivar Jõesaar. Külma karpis Utria des-
santi. KK! VI/2002, lk 8-9.

ÜHISÕPPUS

Anne Must. Kaitseliit koolitab koos-
töös Rootsi kaitsevägega õhuseirajaid.
KK! IV/2002, lk 9-11.

ÜLEELAMISKUNST

Kerstin Käärrik. Kuidas metsas ellu
jääda. KK! VI/2002, lk 37-38.

EESTI VABARIIGI 85. AASTAPÄEVA PARAAD

Foto: 8 x Ardi Hallismaa

Vali tõeline elu. Vali politseikool.

Õppeaeg Pärnumaal Paikusel asuvas Politseikoolis on kokku 2 aastat. Õppeajal on majutus ja toitlustus tasuta ning hea õppeedukuse korral on ette nähtud stipendium kuni 2100 krooni kuus.

Politseikooli õppeprogramm sisaldab erinevaid õigusaineid (kriminaalõigus, tsiviilõigus, riigiõigus), politseitöoks vajalikke eriaineid (kriminalistika, politseitöö taktika, liiklusjärelvalve, relvastus, laskealane ettevalmistus) ning palju muud.

Politseikooli kandideerijale esitatavad nõuded:

- vanus vähemalt 19 aastat
- keskharidus
- Eesti kodakondsus
- täidetud ajateenistuse kohustus
- ei ole kohtulikult karistatud

Kui soovid asuda õppima Politseikooli juba sel suvel, pead esitama oma dokumendid enne 01. juunit. Lisainfot Politseikooli õppima asumise kohta saad telefonilt (0) 612 31 33 või e-maililt personal@pol.ee.